

Németh Ernő

„Vetettem gyöngyöt...”

Esküvő és lakodalom Fonyódon

Németh Ernő

„Vetettem gyöngyöt...”

Németh Ernő

„Vetettem gyöngyöt...”

Esküvő és lakodalom Fonyódon

2014

Írta és szerkesztette:
Németh Ernő

A kézirat lezárásának éve: 2007

Minden jog fenntartva.
Bármilyen másolás, sokszorosítás illetve adatszolgáltató rendszerben való
tárolás a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.

ISBN 978-963-12-0163-5

© Németh Ernő

Magánkiadás

Borítóterv:
Matucza Ferenc

Nyomdai munkák:
Centrál Press Nyomda
Kaposvár

Felelős vezető:
Nagy László
Zsoldos László

*„Szántottam gyöpöt,
Vetettem gyöngyöt,
Hajtottam ágát,
Szedtem virágát.”*

(Magyar népdal)

Előszó

A házasság, az esküvő oly jelentős, és egyben annyira különös esemény is az életben, hogy annak ünnepi megtartása – valamilyen vonatkozásban – témaként megtalálható minden nép irodalmában, művészetében.

Történetek vannak róla a Bibliában (A kánai menyegző), a regényekben (Mikszáth Kálmán: Különös házasság), a drámákban (Sütő András: A szuzai menyegző), az operákban (Smetana: Az eladott menyasszony), az operettekben (Offenbach: Eljegyzés lámpafénynél), a musicalekben (Jerry Bock-Sólem Aléchem: Hegedűs a háztetőn), a komédiákban (Shakespeare: A makrancos hölgy), a táncjátékokban (Rábai Miklós: Ecseri lakodalmas), sőt még festményeken (Bruegel: Parasztlakodalom) is megjelenítik. Rendkívüli beállításaival megkülönböztetetten kedvelt témája a vígjátékoknak, a kabaréknak, a vicceknek.

Ez a könyv az ezer lakosú dél-balatoni kis falu, majd az ötezer lakosúvá nőtt századvégi kisváros, Fonyód boldogságra vágyó fiataljainak esküvőjét és lakodalmát, közös életük indulásának ünnepét mutatja be.

Mivel e fontos családi esemény fonyódi feltárása és leírása még nem történt meg, célul tűztem kutatását. Kerestem, hogy az elmúlt 100 esztendő nemzedékeinek életében, amikor a legellentmondásosabb ideológiák mentén volt két világháború, 1945 után lett egy új társadalmi rend, majd 1990 után további rendszerváltozás, hogyan alakult a családok, különösen a fiatalok anyagi helyzete, szemlélete, erkölce. Kerestem, hogy a változó életviszonyoknak milyen hatása volt a házasságra és a vele együtt járó ünnepi eseményre, az esküvőre.

De, hogy minderről még gazdagabb legyen az ismeret, kerestem hozzá azt is, miként történt a párválasztás, hogyan érkeztek el a fiatalok az esküvőig.

Az elbeszélők úgy mondják, hogy régen is, de ahogy már az 1900-as évektől jól ismerik a falut, a fonyódiak számára mindig nagyon fontos volt a család. A család jelentette számukra a nehéz munkában és a szegényes életükben egyaránt a biztonságos megélhetést. Úgy tartották, hogy a jobb jövőt csak a család teremtheti meg az utódokban, csak a család biztosítja az egymásról való gondoskodást, munka után a nyugodt pihenést, a testi-lelki megújulást. Emiatt a házasságnak nagy jelentőséget tulajdonítottak. Mivel a család – a régi fonyódiak felfogása szerint – házassággal jön létre, ebből következően, még ha adódtak is anyagi gondok, még akkor is, áldozatok árán is, de esküvőt és lakodalmat mindig tartottak.

Ez a családi erkölcsi felfogás aztán beleívódott a gyerekekbe is. Voltak ugyan mindig leányok és legények, inkább a módosabb családokban, akik nem mentek férjhez, akik nem nősültek meg, de a század bármelyik időszakát tekintve, számuk elenyésző volt.

Hogy nagyon régen, vagy még 1900 táján is milyen volt ez a fontos családi ünnep, hogyan készültek fel rá, hol és hogyan tartották meg, nem teljesen ismert, mert róla írások, képek nem kerültek elő, és az idősektől erről elbeszélte történet is kevés maradt fenn. A talált legrégebbi esküvői kép 1912-ből való. Az pedig, hogy milyen lakossági, közösségi élethelyzetek voltak, hogyan jöttek létre a házasságok, hogyan történt a családalapítás, milyen volt az esküvő, a lakodalom, az meg igazán csak az 1920 utáni időtől ismert.

Azt tudjuk, hogy a lakosság szociális és kulturális életkörülményei a század első két évtizedében semmit sem változtak, ezért feltételezhető, hogy az esküvői és lakodalmi szokások is ugyanazok voltak, mint a későbbiek.

A kutatott 100 év oly hosszú idő, hogy mindezt egyes családoknál több generáció életéből is be lehet mutatni. Ezek a négy, a három (nagyszülő-gyerek-unoka) vagy a két generáción belüli (szülő-gyerek) családi összetartozások a képek alatti nevekből felismerhetők.

E családi nagy ünnepről sok fényképet mellékelek, hogy a leírás képi bemutatása mellett arcukkal is őrződjenek meg, milyenek voltak az elmúlt száz évben a fonyódi menyasszonyok és vőlegények, milyenek voltak a fonyódi emberek, a nők, a férfiak, a gyerekek.

A leírást és a képi bemutatást a 2007. évvel zártam le.

Németh Ernő

ESKÜVŐK ÉS LAKODALMAK A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

Az elmúlt 20. századot történelmi-társadalmi szempontból két részre lehet szakaszolni, mert csaknem a közepén, 1945-ben született egy új világrend, amely alapvetően megváltoztatta a magyar társadalmat, benne minden falu, minden család életét.

A falu és a családok szociális helyzete

Fonyód lakosai sem a régi időkben, sem a legidősebb elbeszélők által már ismert 20. század első felében sem voltak jómódúak. Annak ellenére, hogy itt művelhető föld kevés volt, az is döntően nagybirtok, és a legtöbb családnak meg csak 2-4 holdja, mégis a mezőgazdaságból éltek. A szerény megélhetést ezen a saját pár hold földön való gazdálkodás és mellette a napszám, az úri nyaralókban a cseléd munka, a tőzegvágás, a halászat, majd a kosárfonás adta. Akik viszont nem akarták ezt az életmódot, azok közül többen - mivel nem volt jellemző a továbbtanulás – a helybeli vasutasságot választották, vagy a városba, az iparba mentek dolgozni.

De az ilyen szerény és kevés munka mellett is, szorgalmas munkájuk és a takarékos életmódjuk eredményeként mindenkinek volt legalább egy-kétszobás saját családi háza, tudtak tartani sertést, többen tehenet is, és mindenkinek volt napi rendes és ünneplős ruhája. A nagycsaládoknál persze, ahol 6-8 gyerek volt, már nem jutott mindenkinek cipő. Ha kellett, felváltva egymásét hordták, vagy tavasztól szeptemberig mezítláb jártak.

A gyerekek ezek között a viszonyok között nőttek fel. Innen mentek férjhez, vagy ide házasodtak, mert az önálló család megteremtéséhez külön házra nem tellett. Így hosszú időn át, talán az 1960-as évekig a legtöbb családban generációk éltek együtt. A gyerekek nagylányként vagy legényként is itt élték életüket, és úgy, ahogy szüleiktől tapasztalták, sőt sok esetben úgy, ahogy a szülők megengedték, ahogy megmondták.

A párválasztás

Az ismerkedés és a kapcsolatok kialakulásának alkalmai

A házasság előfeltétele és egyben első lépése a jövődöbéli megismerése és kiválasztása. Erre a faluban sok lehetőség volt, vagy ennek feltételeit maguk a fiatalok igyekeztek megteremteni.

A fiatalok szinte mindannyian fizikai munkások voltak. A legények földművesek, napszámosok, halászok. A leányok – közöttük voltak ugyan iparos családból valók –, de jellemzően a kertészetekben napszámosként, vagy az úri családoknál, a bélatepeli villatulajdonosoknál cselédként dolgoztak. Ebből adódott, hogy a munkában is találkoztak, de a megismerkedésben nem ez volt meghatározó.

1925 után a tanítók, elsősorban Csutorás F. László és Kenedi Zoltán, ahogy szervezték a falu kulturális életét, ebbe tudatosan bevonták a fiatalokat is. Először kis dalárdát, zenekart hoztak létre, majd színdarabokat tanultak. A fiatalok életében ezzel új szakasz kezdődött. Már a szórakozás, a művelődés hozta őket össze. Örömmel vettek részt a kulturális munkában, mert ez értelmes és szép programot adott nekik a hosszú téli estékre. És a sok esti próba, majd az előadások jó alkalmak voltak kapcsolatok kialakulására. Több házasság született így.

Emellett a közös együttlét megteremtéséhez maguk a fiatalok is szerveztek valamilyen találkozást teremtő rendezvényt. Legjobban a bálakat kedvelték. Rendszeresen tartottak bált karácsonykor, szilveszterkor, húsvétkor és pünkösdkor, de közülük is kiemelkedő volt a szüreti-, a Katalin- és a farsangi-bál.

Voltak ugyanakkor egészen különösek is. Amikor az 1940-es évek elején az ország belépett a háborúba, és a legényeket tömegesen és egyszerre hívták be sorozásra, akkor közvetlenül a bevonulás előtt, búcsúztatásukra is szerveztek bált. Ez volt a regutabál.

Annak ellenére, hogy sok bál volt, a lányok oda egyedül, szabadon nem mehettek. Csak a szülők kíséretével, akik aztán – akarva-akaratlan – részt vettek a fiatalok összeboronálásában. Ha a szülő nem ment, akkor az volt a gyakorlat, hogy a fiú elment a leány szüleihez, és elkérte.

További alkalom volt a találkozásra a tollfosztó és a fiúknál szervezett házi bál. Itt a zenét egy-egy citerás vagy hegedűs szolgáltatta. Hogy az este családias és kellemes legyen, a lányok süteményt sütöttek, a fiúk meg vitték az italt. És hogy ezeken semmi rendellenesség ne fordulhasson elő, a szülők panaszt ne halljanak, nehogy emiatt a lányokat eltiltsák, közülük mindig volt valaki felelős megbízott, aki ügyelt arra, hogy minden a legnagyobb rendben legyen.

A párkapcsolatok kialakulásában szerepe volt a misére járásnak is. Ify Lajos plébános vezetésével a KALÁSZ-ban és a KALOT-ban, meg az iskolánövérkélelemi és polgári iskolájában a fiatalok komoly vallásos nevelésben részesültek, és minden vasárnap mentek misére. Ilyenkor a fiúk csatlakoztak a lányokhoz, és templomba menet is, meg visszafelé is kísérték őket. Mivel hosszú volt az út a Kupa vezér-, a Temető- vagy a Ripka Ferenc utca alsó végétől a templomig, volt bőven idő a beszélgetésre, az ismerkedésre.

És hogy helyben ki kinek udvarolt, vagy éppen ki kit választott jövődöbelijének, azt az augusztus végén – szeptember elején megszervezett szüreti felvonulás mindig elárulta. Fonyódi szokás szerint ezen ugyanis csak fonyódi legények vehettek részt, és azok is csak a már kiválasztott és *magyar lánynak* öltözött párjukkal. Sok év tapasztalata, meg a fényképek is azt bizonyítják, hogy – néhány különös eset kivételével – valóban házaspárok is lettek.

Szüreti mulatsági párok 1928-ban (már hiányos felismeréssel)

1. Panics József-Pintér Mária 2. Kardos István-Fodor Mária 3. Czár István-Borbély Margit 4. Hőgye István-Gelencsér Emilia 5. ? 6. Czár József-Csonka Gizella 7. Bali József-Horváth Ilona 8. Németh József-Gál Erzsébet 9.? 10. ? -Suszter Mária.

A szegénység ellenére azért voltak legények, akiknek szülei a fonyódi viszonyok között jómódúnak számítottak. Ezeknél a családoknál a fiatal lányok közül többen rendszeresen napszámosként dolgoztak. Ezek a gazdag fiúk itt, a munkában ismertek meg közelebbről egy-egy leányt, és így is szövődtek szerelmek. Sőt, így azt is megtudták, ki a „jó dógos lány”, ami a választásban nem jelentéktelen szempont volt.

Volt úgy, hogy a gazdag család ellenezte az ilyen vagyoni különbségből eredő házasságot, mert – mint mondták – „semmit se hoz a házhoz”. Ha nyíltan nem is, de Fonyódon is érezhető volt a „Suba a subához, guba a gubához” – szemlélet.

A jellemzőbb mégis ennek az ellenkezője volt. Inkább a szegényebb szülők óvták lányukat a gazdagabb fiútól és családjától. Általában ők nem akarták az ilyen házasságot. És ha a vagyoni különbségek, meg a szülői akarat ellenére a fiatalok mégis ragaszkodtak egymáshoz, és összeházasodtak, vele – több esetben – nem csak a baj jött meg, de vele járt a harag is. Ezek a családok aztán egész életükben szinte egyáltalán nem, de még gyermekáldás, unoka születése esetén is alig jártak össze.

Szokás volt még, hogy a családok eljártak vidékre rokonlátogatóba. Főleg búcsú napján. Ez volt a legjobb alkalom arra, hogy fonyódi legény vidéki lányt, vidéki fiú meg fonyódi leányt megismerhessen. A rokonság ezt az alkalmat fel is használta, hogy a rokon fiút vagy leányt „elszerezze”. Ilyenkor felhívták a figyelmet egy-egy leányra vagy legényre.

A kiválasztás

Ha a legénynek vidéki, szülők által nem ismert leányt ajánlottak, akkor elmentek a faluba, ahogy mondták: lánynézőbe. Erre jó hely volt a templom. Ott nézték meg, milyen a leány, hogyan viselkedik, hogyan öltözködik. És ha kedvező volt a benyomás, összehozták a találkozást. Így is kerültek a közeli községekből leányok fiatalasszonynak Fonyódra.

A fonyódi lányok viszont nem csak helyben, de vidékre is nagyon kapósak voltak. Sokat adtak a szülők a kellő stafírungra, de nem ez volt kiválasztásukban a döntő. Hanem a szépségük. Fonyód ebben kimagaslott. Régen is, meg később is. A századvégi időkben, amikor már valamilyen országos, megyei vagy balatoni szépségversenyeket rendeztek, három fonyódi leány is kapott ezeken koronát. És az egész ország tudja, hogy Magyarország első szépségkirálynője, Molnár Csilla is fonyódi volt.

A leányokat elég nagy számban a vidéki, városi értelmiségiek, az iparosok és az alkalmazottak választották. És ebben a helyzetben eléggé jellemző volt – mivel a leányok ragaszkodtak Fonyódhoz –, hogy a kérők közül többen nem vitték a leányokat, inkább benősültek vőnek.

Mindezek ellenére a falubeliek között kötött házasság volt inkább a jellemző, amit a szülők elég erősen irányítottak. Persze, voltak esetek, amikor nem is igen kellett párt keresni, mert a leány éppen a szomszédban vagy az utcában lakott. Ez még páros esetben is megtörtént. Pl. A Schmidt-fivérek, József és Ferenc a szomszédban lakó Horváth-lányokat, Máriát és Annát vették feleségül. Hasonló esetek a nagycsaládok esetében is történtek. Így nem véletlen, hogy a Kiss-, a Varga-, a Szentpáli-, a Fejes-, a Gréczi-, a Teklics- (Király), a Zsinkai-, a Takács-családok közötti házasság folytán a fél falu közeli rokonságban volt.

A házasságkötés helyzete

Hogy a párválasztás és a házasságkötések helyzete 1900 és 1950 között adatszerűen hogyan alakult, azt ebből az 50 évből önkényesen kiválasztott, de a történelmi és gazdasági változások éveit figyelembe vett 11 év statisztikája így mutatja:

Év	Vőlegény f o n y ó d i	Menyasszony	Mindkettő Házasság	Összesen Személy	Ebből fonyódi	Lakosság száma	1000 főre jutó házasság
1900	–	8	2	10	20	12	791
1906	–	1	5	6	12	11	
1907	3	3	11	17	34	28	
1910	1	3	3	7	14	10	1080
1919	2	6	4	12	24	16	7,0
1927	3	6	13	22	44	35	
1928	–	7	8	15	30	23	
1930	2	8	9	19	38	28	1663
1940	2	7	5	14	28	19	2333
1944	–	8	13	21	42	34	11,8
1945	–	6	15	21	42	36	6,0

Összes

házasság-

kötés 13 + 63 (76) 88 164 328 252

Ebből vidékivel 46,4 % fonyódiak 53,6 %

A hozott feleség aránya 7,9 %, a hozott férjek aránya 38,4 %.

(Ezek az adatok pontosak ugyan, mégis csak tájékoztató jellegűek, hiszen nem minden év adatát tartalmazza, másrészt a házasságkötések száma minden évben ettől több, mert ebben nem szerepelnek a máshol kötött házasságok.)

A kiválasztott 11 év házassági adatainak elemzése szerint a házasságoknak több mint a felében volt a vőlegény és a menyasszony is fonyódi. A másik felében valamelyik fél vidékről választott párt. Az adatok szerint egyötödnyi fonyódi legény választott vidékről feleséget, ugyanakkor négyszer annyi leány hozott férjet Fonyódra.

A statisztikai számok azt is mutatják, hogy a lakosság számának növekedésével több lett a házasságok száma is, de – rendkívüli hullámzással – arányaiban mégis a csökkenés lett az irány. A vizsgált évekből számszerűen a legkevesebb házasság 1906-ban és 1910-ben volt, míg a legtöbb 1927-ben és 1944-45-ben. Az 1000 főre jutó házasságok számát vizsgálva a legmagasabb 1900-1910 között és az 1927–1930-as években volt, de folyamatosan csökkent.

Háztűznéző és leánykérés

Amikor a fiatalok elhatározták, hogy összeházasodnak, és ezt a szülőknek bejelentették, a leányos szülők – nem csak vidékre, de még Fonyódon is – elmentek a kérő családjához *báztűznézőbe*, hogy megismerjék, milyen viszonyok között él a család, mi a vagyon. Az sem volt ritka, hogy ezt a látogatást a legény szülei viszonozták, és ilyenkor beszéltek meg a fiatalok jövőjére vonatkozó anyagi kérdéseket.

A sokféle körülmény, a különböző községekből való betelepülés, és az ezekből adódó eltérő gondolkodás határozta meg Fonyódon a párkapcsolatok módjait és formáit, ezért a leánykérésben sem tudott egységes szokás kialakulni.

Volt úgy, hogy a legény anyja egyedül ment megkérni fiának a leányt. Más esetben a legény a keresztaját hívta magával. Számos esetben pedig – ahogy itt mondják – „a bátor legény” maga ment leánykérőbe. A legjellemzőbb és a legfogadottabb azonban az volt, hogy a legény a szüleivel, anyjával és apjával együtt ment.

Fonyódon nem volt általános szokás ilyenkor valamit adni vagy kapni. Azért volt ilyen is. Voltak, akik virágot vittek, és viszonzásként egy sarkában virághímzéses zsebkendőt kaptak, amit *jegykendőnek* mondtak. A polgári családbeli vagy a tehetősebb legények erre az alkalomra a jövendőbelinek *kövesgyűrűt* ajándékoztak.

A kézfogó, az eljegyzés

A leánykérést követte a *kézfogó*, az *eljegyzés*, amelyet ritkábban ebédrel, jellemzőbben vacsorával ünnepeltek. Ezen csak a két család, esetleg még a keresztszülők – mert nekik nagy tiszteletük volt – vettek részt. Erre az alkalomra a vőlegényjelölt legtöbbször már vitte magával jegyajándékként a *karikagyűrűt*, s ezzel eljegyezte a leányt. Ha ez még nem volt meg, akkor közösen mentek el egy városba ezt kiválasztani, és megvásárolni.

Később egyre inkább gyakorlattá vált, hogy a karikagyűrű mellé a jelölt adott még egy szemesgyűrűt is, az *eljegyzési gyűrűt*, ami kísérgyűrű lett. A fiatalok csak ez után jártak együtt, ami időben általában talán fél- vagy egy év volt. Házassági akarukat – amikor azt az egyháznál bejelentették – a pap a templomban háromszor hirdette.

Az anyagi biztonság

A jövendő házasságban érintett szülők a kölcsönös családlátogatáskor megbeszelték az olyan fontos anyagi kérdéseket, mint, ki mit visz a házasságba, hol laknak a fiatalok, vagy ki milyen anyagi támogatást kap még. De azt, hogy a házasságban esetlegesen bekövetkező nagy változás, pl. korai halál vagy önkényes

elköltözése esetén kit mi illet, ki mire tarthat igényt, azt szemérmességből nem tisztázták. Úgy tartották: megbíznak egymásban, és a szavuk megfelelő garanciát jelent. De ha ilyen helyzet mégis bekövetkezne, azt meg meg tudják beszélni.

Hogy készült-e házassági szerződés (móring, ellenmóring), nem tudni. A kutatás során ilyen nem került elő, s ilyenről a megkérdezett legidősebbek sem tudnak. Így nem tudjuk, hogy Fonyódon, ha írtak ilyet, mit és milyen (tárgyi, vagyoni vagy pénz) értéket tartalmazhatott.

Ilyen irányú ismeretek azért vannak, mert a kutatás során előkerült egy Fonyódhoz nem messzi faluban készült két ilyen szerződés is. Az egyikben, az 1906. január 24-én kelt szerződésben a vőlegény úgy nyilatkozik, hogy korai és utód nélküli elhalálozása esetén a menyasszonynak 500 koronát móringol. (Az 500 korona ekkor 1 munkás 1 évi bére volt.) Ebben szerepel a menyasszony nyilatkozata is, mely szerint ő ugyanakkor kilenc darabból álló katonai ágyat móringol. A másikban, az 1924. január 15-én keltezett szerződésben a vőlegény szintén 500 (békebeli) koronát móringol, amit szülei kötelesek kifizetni a menyasszonynak. (A világháború után hiperinfláció volt.) Ebben a szerződésben a menyasszony nem móringol.

Mivel a móring összege még a két szerződés között eltelt 8 év után is azonos, feltételezhető, hogy ez az összeg lehetett az általánosan elfogadott

A dokumentumok azt mutatják, hogy a szerződés elkészítése nem volt hivatalos, bélyegzős (jegyzőség, ügyvédi iroda, plébánia) helyhez kötve, hanem azt megírni tudónak ismert személy (tanító, pap, jegyző vagy bárki) is megírhatta. Csupán az volt a fontos feltétel, hogy a vőlegény és menyasszony nyilatkozatát és aláírását legalább két tanú igazolja.

Előkészületek az esküvőre

Az esküvő fő szereplőinek kiválasztása

Az esküvő előkészítésében az első legjelentősebb feladat az esküvőn valamilyen tisztséget vagy szerepet betöltő személyek kiválasztása volt. Először arról döntöttek, hogy kik legyenek a *násznagyok* (a tanúk). Ezzel eldőlt az is, kik lesznek, ahogy itt mondták, a *nyoszolóasszonyok*. Ők a násznagyok feleségei, akiknek a menyasszony öltöztetésénél, a menyecsketáncnál és a nászágy előkészítésében volt szerepük.

Utána választották ki, ahogy itt mondták, az „*eeső vőfényt*” és az „*eeső koszorúslányt*”, majd számba vették, kik legyenek a még *vőfények* és *koszorúslányok*.

Köcski Ferencné Pintér Mária (1923) a násznagyok kiválasztásáról ezt mondja: „*Násznagynak mindig vagy a keresztségbeli vagy a bérmaferesztapát hívták meg. Ha valami oknál fogva ilyen nem volt, akkor a család a legközelebbi rokonai közül kértek fel valakit.*”

Első vőfélynak általában a család legközelebbi fiatal férfi tagját vagy a vőlegény barátját kérték fel. Ha ez nem volt lehetséges, akkor olyan ismert embert, aki már sok lakodalmat vezetett, akinek ebben gyakorlata volt. A jó kiválasztás fontos volt, mert ő volt a főrendező, és az ő feladata volt a vidám hangulat megteremtése.

Fonyódon minden lagziban hagyomány volt az első vőfély szerep, aki versben mondott *köszöntőket* a rituálénak megfelelően. Ezzel tartotta a rendet, és ebben mondta el, hogy az eseményben mi következik.

Sok lakodalomban volt első vőfély Horváth János (Bajszos), Czár György, Horváth László, Horváth Pál és fia, ifj. Horváth Pál, Jancsikics László, Jancsikics János és Szentpály Lajos.

Horváth Pál (1952)

ifj. Horváth Pál (1949)

Idős Horváth Pál uradalmi kocsis volt Pusztaszentgyörgyön. Itt szinte minden lakodalmat ő vezetett. Amikor 1940-ben a család Fonyódra költözött, itt is rendszeresen felkérték, mert ismerték, hogy ízes beszédével, vidám, játékos előadókészségével igen hangulatossá tudja tenni a lakodalmat.

Később ezt a szerepet fia, Horváth Pál vízvezeték-szerelő is vállalta, aki még legény korában apjától tanulta meg a köszöntőket. Az ő emlékezetében maradt meg a torta beköszöntője.

Sok alkalommal kérték fel első vőfélynek még Jancsikics Lászlót és öccsét, Jánost is. Jancsikicsék Feketebézsényben laktak, és a II. világháború után költöztek be Fonyódra. A két testvért mindenki ismerte. Tudták róluk, hogy jó előadói készséggel rendelkeznek. Ismerték őket, mert mindketten rendszeres főszereplői voltak a bézsényi, majd a fonyódi színdarab-előadásoknak. Az általuk mondott és az itt, a könyvben leírt köszöntők jelentős részét János őrizte meg egy kockás füzetben.

Jancsikics László és János (1947)

A felkért első vőfélyek e tisztség ellátásáért semmiféle fizetséget nem kaptak. Ez számukra a faluban megtiszteltetés volt. Jutalmuk az öröm volt csupán, hogy szereplésükről dicsérően beszéltek.

Az esküvőn az első koszorúslány a menyasszony hajadon leánytestvére vagy a legjobb leánypajtása volt. Vőfélyeknek és koszorúslányoknak a családokhoz tartozó fiatal fiúkat és lányokat kérték fel. Ezek száma (4-8) fontos volt, mert ez kifejezője volt az esküvő rangjának.

A zenészek kiválasztása és lefoglalása

Az ünnepben igen nagy szerepük volt a zenészeknek. Hogy a század korai lakodalmában – név szerint – kik voltak a zenészek, nem tudjuk. Emlékek arról vannak, hogy a szomszédos pusztákon, Pusztaberényben, Pusztaszentgyörgyön a lakodalmakat valamelyik citerázni tudó cselédember muzsikálta ki citerával,

Szinesí Gusztáv

akiket Fonyódra is meghívtak. Fonyódon még Nagy Lajos is muzsikált ki ugyanúgy lakodalmat citerával.

Azt is tudjuk, hogy az 1930-as évektől már a helyi falusi zenészekből alkalmasszerűen összeállt cigánybanda muzsikált. Ilyen volt Varga István kocsmáros és rokonaiból alakult, vagy a Pacsa Elek, Nagy Lajossal, és Nagy Gyulával összeállt cigányzenekar. Több zenekarba hívták meg a cimbalmozó Bencze Jánost, aki maga is szervezett zenekart ilyen alkalomra. Sok lakodalmat muzsikált ki még Fejes Misi cigányprímás alkalmilag szervezett zenekarával, Szinesí Gusztáv tangóharmonikával és a Fráter Lenke-Fráter

Gizi duó (dob, hegedű). Azok a családok pedig, akik fúvószenekart akartak, azok a már ismert hácsiakat fogadták fel. A biztonság miatt nagyon fontos volt a zenekart jó előre kiválasztani és lefoglalni.

A viselet, az öltözködés megválasztása

Az esküvő szereplői és az azon résztvevő vendégek egyaránt nagy gondot fordítottak az elegáns megjelenésre. Ebben nagyon fontos volt a fő szereplők, első sorban a menyasszony és a vőlegény öltöazete.

A ruha megválasztásánál a menyasszonyok arra törekedtek, hogy ez a ruhájuk az általános ünnepi ruhától más, az alkalomhoz illően még ünnepibb, és nagyon szép legyen.

Az 1900-as évek elején inkább fekete, esetenként fehér csipkével díszített hosszú ruhájuk volt, és fejkön fehér fátyol. Az 1920-30-as években aztán már itt is áttértek az általánosabban elterjedt fehér hosszú ruhára, de fejkön ékesítésére a fehér fátyolon túl még mirtuszkoszorút is viseltek. A ruhát maguk varrták,

vagy varratták, és úgy, hogy később ünnepi ruhának át tudják alakítani. A megjelenéshez hozzátartozott a fehér virágokból összeállított menyasszonyi csokor, amit a vőlegény ajándékozott. A vallásos, a misére rendszeresen járó vagy a leánykörös leányok a csokor mellett kis fészületet is tartottak a kezükben.

A vőlegény elegáns megjelenését is fontosnak tartották. A század első évtizedeiben fekete hagyományos öltönyt, fehér inget és keményszárú csizmát viseltek. A pantallót a csizmaszárba tűrték. Ez az öltözet aztán évtizedekre szóló egyetlen ünnepi ruhájuk is lett. Általában a csizma megvétele okozta a gondot, mert drága volt. A háborús évek alatt meg még venni sem lehetett. Ilyen esetben a vőlegény ezt erre az egyetlen alkalomra baráttól, rokontól vagy ismerőtől kérte el.

Galambos János-Kardos Júlia (1912)

Fejes Lajos-Markaf Anna (1918)

A vőlegényi öltözet az 1920-as években már eltért a korábbiaktól. A házasuló legények – annak ellenére, hogy csaknem kivétel nélkül fizikai munkások voltak, átvették az elegáns városi polgári ünnepi viseletet. Ebből az alkalom-

ból új fekete öltönyt, fehér inget vásároltak, fehér nyakkendő, esetleg fehér vagy fekete csokornyakkendő kötöttek. Csizmáról áttértek a félcipőre, és fehér kesztyűt húztak.

Az azonban minden időben jellemző volt, hogy a zakó bal hajtókájára fehér-szalagos *vőlegénybokrétát* tűztek. Az inget és a bokrétát – ahogy hagyományozódott – a menyasszony vette.

Kis György-Gréczi Katalin (1916)

Háncs Ferenc-Györe Mária (1925)

Sipos-Kis István-Horváth Julianna (1927)

Simon János-Oláh Ilona (1933)

Horváth János-Nagy Julianna (1933)

Czár József-Csonka Gizella (1933)

Ország István-Zsinkai Mária (1935)

Szánti Jenő-Tóth Julianna (1935)

Halász György-Fejes Erzsébet (1937)

Frantal Imre-Csonka Mária 1938)

Baranyai Dezső-Fejes Jolán (1941)

Csényi István-Bali Teréz (1941)

Baricz Ferenc-Horváth Erzsébet (1943)

Takács Ferenc-Bali Mária (1944)

Kolip István-Nagy Anna (1944)

Czucz István-Kardos Mária (1945)

Hosszú József-Takács Margit (1946)

Köcski Ferenc-Pintér Mária (1946)

Horváth József-Kiss Rózsa (1947)

Bacsinszky Ottó-Csutorás Melinda (1948)

Csutorás László-Éltető Éva (1948)

Szász Gyula-Perusza Erzsébet (1949)

Panics István-Horváth Klára (1950)

Tili István-Vida Mária (1950)

Szekeres Lajos-Fejes Ilona (1950)

A koszorúslányok öltözete változó volt. Az 1920-as években a falusi, a paraszti viselethez közel álló kétrészes ruhát, jellemzően fehér selyem, általában kerekgalléros vagy kötős blúzt, félhosszú selyem rakott szoknyát, hozzá kötényt, fehér harisnyát és pántos, fekete cipőt viseltek.

Később, az 1930-as évektől a kor hatására már egyrészes hosszú, halványkék vagy rózsaszínű selyemruhára váltottak. Aki tehetett, magának úgy varratta, de ha ismerősnek már volt ilyen ruhája, kölcsönkérte. Fejüket mirtuszkoszorúval ékesítették. A nehéz vagy a háborús években nem varrattak ilyen ruhát, hanem a legszebb ünnepi ruhájukat vették fel.

A vőfélyek az ünnepi öltönyüket viselték, és tisztségük kiemelésére a zakó bal hajtókájára fehér szalagos bokrétát tűztek.

Az esküvő nagy örömnap volt a gyerekek számára is, mert *kiskoszorúslányok* és *kisvőfélyek* lehettek, és erre a fiúk ünneplős öltönyt, a kislányok pedig hosszú, színes, selyemruhát kaptak. Részt vettek a menetben is, és ha a menyasszonynak hosszú fátyla volt, azt emelve ők fogták.

A meghívás

Fontosnak tartották, hogy a tisztségre jelöltek, a rokonokat, a közvetlen barátokat a lakodalom ideje előtt egy-két hónappal korábban maga a menyasszony és a vőlegény személyesen hívja meg, hogy legyen idejük rákészülni.

Takács László (1929) elmondta, hogy volt olyan szokás is, amikor a rokonokat valamelyik násznaggyal a felkért első vőfély ment meghívni. Tisztét és megbízottságát azzal jelezte, hogy kezében vitte a művirággal és nemzeti színű szalaggal díszes *vőfénybotot*. És ekkor is, akárcsak a családi a személyes meghívás esetén, a családnak illett választ adni, hogy elfogadják-e a meghívást.

Varga József-Szalai Julianna esküvője (1946)
„Vőfénybot” a kisvőfély, Varga Lajos kezében

Panics István-Horváth Klára esküvője (1950, Balatonlelle)

A násznép

A meghívott rokonok, barátok megjelenése öröm volt a családok számára, hiszen az ilyen közös együttlét a munka miatt igen ritkán fordult elő. Ezért a szeretet és az összetartozás kifejezésére emlékként közös fényképet készítettek.

A felvétel elkészítésére fényképészt hívtak, aki az udvarban az *esküvőn való rang* szerinti rendben összeállította a násznépet, és olyan gondossággal, hogy még a kezek és a lábak tartására is ügyelt.

A kép beállításában az első sorban, középen helyezkedett el az új pár, mellettük, jobbról-balról a koszorúslányok és vőfélyek ültek, majd a két szélén a gyerekek álltak.

Ha sok koszorúslány volt, akkor a vőfélyek a koszorúslányok mögött, a második sorban álltak. A második sorban, középen, a menyasszony és a vőlegény mögött álltak a szülők és a testvérek. Ha kevés koszorúslány és vőfély volt, ekkor a szülők vagy a násznagyok ültek az új pár mellett. A további sorokban álltak a rokonok, barátok, és hogy látszódjanak, padokból, deszkákból emelvényt építettek, arra álltak fel.

A gyerekeket, akiknek virágcsokor volt a kezükben, az új pár elé törökülésben a földre terített szőnyegre ültették.

Varga Lajos-Horváth Anna esküvője (1925)

Horváth János-Varga Anna esküvője (1925)

Weibli István-Kovács Anna esküvője (1926)

Molnár József-Viant Mária esküvője (1927)

Kiss Ferenc-Horváth Ilona esküvője (1929)

Zsinkai Antal-Horváth Mária esküvője (1930)

Rosta István-Balogh Margit esküvője (1930)

Diósbegyri Ernő-Herbert Éva esküvője (1933)

Horváth László-Horváth Anna esküvője (1933)

Czár József-Csonka Gizella esküvője (1933)

Bazsika József-Thurzó Rozália esküvője (1934)

Teklics János-Varga Mária esküvője (1934)

Halász György-Fejes Erzsébet esküvője (1937)

Frantal Imre-Csonka Mária esküvője (1938)

Bentekovics Imre-Kiss Mária esküvője (1941)

Baranyai Dezső-Fejes Jolán esküvője (1941)

Németh László-Bódi Anna esküvője (1942)

Kiss György-Golobicza Irén esküvője (1943)

Takács Ferenc-Bali Mária esküvője (1944)

Czúcz István-Kardos Mária esküvője (1945)

Doma György-Háncs Margit esküvője (1946)

Pintér Ferenc-Gréczi Mária esküvője (1946)

Varga József-Háncs Ilona esküvője (1946)

Horváth József-Kiss Rózsa esküvője (1947)

Háncs János-Babics Mária esküvője (1947)

Szász Gyula-Perusza Erzsébet esküvője (1949)

Szekeres Lajos-Fejes Ilona esküvője (1950)

Tili István-Vida Mária esküvője (1950)

Jancsikics János-Györkös Kornélia esküvője (1950)

Az esküvő

A házasság törvényessége, az anyakönyvezés

A házasságkötés hivatalos intézése, az anyakönyvezés, és hozzá még a templomi esküvő is, hosszú ideig, a század harmadik évtizedéig nem volt könnyű a fonyódiak számára. Fonyód ekkor még – az anyakönyvi bejegyzések szerint – puszta, Szőlőhegy, vagy Lengyeltóti község név kiegészítéssel, kicsi település volt, és olyan hivatal, ahol ezt intézni kellett, nem volt.

A 19. század végéig minden családi esemény, a születés, a házasság vagy a halálozás anyakönyvezése egyházi jogkör volt. Ezt az illetékes egyházi hivatalban, a katolikus plébánián, ill. az evangélikus vagy református parókián intézték. És ebben az időben Fonyódnak nemhogy valamilyen egyházi hivatala, de még temploma és papja sem volt. Mivel a fonyódiak katolikusok voltak, a 20. század fordulója idején a szőlősgyöröki egyházkerülethez tartoztak. Így 1895. október 1-jéig, amikor az 1894. évi XXXIII. törvény előírása szerint az anyakönyvezés állami feladat lett, a házasságkötést a szőlősgyöröki plébánián kellett intézniük.

De az állami anyakönyvezés bevezetése sem jelentett Fonyódnak megoldást, mert jegyzősége sem volt. Közigazgatási szempontból is mindig valamegyes községhez tartozott. Így a házassági bejelentkezésre, anyakönyvezésre 1906. december 31-ig Szőlősgyörökbe Csapodi Ferenc anyakönyvvezetőhöz vagy helyetteséhez Zalavári Ferenchez, utána 1907. január 1-jétől 1928. október 31-ig

Lengyeltótiba Kovács Lajos anyakönyvvezetőhöz vagy helyetteséhez Goldschmidt Jánoshoz, majd Takács Imre anyakönyvvezetőhöz kellett elmenniük.

E helyzetből adódóan 1909-ig egyházi esküvőre is szintén a szőlősgyöröki, utána pedig a lengyeltóti templomba kellett menniük.

Ilyen viszonyok között a házasságkötés intézése komoly gondot jelentett, mert ezekbe a községekbe nagyon nehezen tudtak eljutni. Különösen a 13 km-re lévő Szőlősgyörökbe. Ide csak lovas kocsival, havas téli időben szánnal. És sok esetben is csak körbe, Balatonbogláron, esetleg Ordacsehin keresztül, mert a bézsényi és csehi mezők útjai a sár és a kátyuk miatt az év nagy részében járhatatlanok voltak.

Ha meg mégis kocsival akartak menni, azzal további nehézség jelentkezett, mert az egész faluban is csak 10-12 családnak volt lova, kocsija. Így az elmenetelre a fogattal rendelkező baráti családot kellett megkérni vagy megfizetni. Mindezekből adódik, hogy a házasulók a bejelentkezésre is, meg a polgári esketésre is legtöbb esetben gyalog mentek. Az út ismert volt számukra, mert ezen a úton mentek minden évben a gyugyi búcsúra. És mind e sok nehézség ellenére is mentek, mert a templomi esküvő nem maradhatott el. Ez fontos része, lelki támasza volt a közös élet kezdésének.

Lengyeltóti községhez való átszatolás után valamivel egyszerűbb lett, mert ide már vonattal is tudtak menni.

E téren a nagy változást Fonyód életében az 1920-30-as évek hozták meg, amikor megépültek a templomok, és a falu önálló közigazgatást kapott.

1921-ben épült meg – a magaspárt szélén lévő kápolna kibővítésével – a katolikus templom, amellyel Fonyódnak aztán plébániája is lett.

A templomszentelési ünnepségen Ify Lajos pécsi egyházmegyes káplán, adminisztrátor fogadja dr. Ripka Ferencet, a budapesti gázgyár vezérigazgatóját, a templomépítés egyik fő támogatóját

Az ünnepség

Fonyód első b. plébánosa, majd plébánosa, Ify Lajos az első áldozó fiúk körében (1938)

És 1936-ban a Sípos-hegy aljában pedig felépült a reformátusok és evangélikusok közös, protestáns temploma is.

A templom alapkövetéti ünnepsége (1934)

A felépült templom a felszentelés napján

Jelentős esemény volt a falu életében, amikor a községet – lakosságszámának gyors emelkedése és megnövekedett balatoni üdülőhelyi szerepe következményeként – 1928-ban nagyközséggé nyilvánították. E minősítés folytán még ebben az évben, november 1-jével jegyzőséget és vele anyakönyvi hivatalt kapott, ami épülethiányból adódóan Szalai Lorándné tanítónőnek (a mai Fő utca 49. szám alatti) házában kezdte meg munkáját.

A község első jegyzője és anyakönyvvezetője – pályázat útján – a somogyvámosi születésű, 26 éves nőtlen fiatalember, a somogyjádi jegyzőség adóügyi ügyintézője May József lett, aki aztán 16 éven át nagy népszerűséggel és elismeréssel szolgálta Fonyód közéletét 1944-ig.

May József jegyző családjával (1940)

Az esküvő tartalma és jellemzője

Az esküvő mindig nagy ünnepe volt a családoknak. Ennek – amennyire csak tudták – még a legszegényebbek is megadták a módját. A szülők arra törekedtek, hogy házasuló gyerekeik új életének kezdő napja, az esküvő és vele a lakodalom, mint mondták, „mivel ez az ember életében általában csak egyszer van”, egy életre szóló szép emlék legyen. Az esküvő napjának – ha a körülmények engedték – legszívesebben karácsony másnapját és a húsvét utáni első vasárnapot, a *fehér vasárnapot* választották.

Megtartásában a család erkölcsi szokásai érvényesültek. Ebben találhatók ugyan egyedi, fonyódi vonások, de lényegét illetően semmi különös sajátossága vagy eredetisége nem volt. Fő vonásaiban semmiben sem különbözött a környék falusi átlagos esküvőitől, lakodalmaitól. A közös vonás – feltételezhetően – abból adódott, hogy a fonyódi emberek a munka során, vagy rokonság révén kapcsolatban voltak más községbeliekkel, balatonkeresztúriakkal, öreglakiakkal, buzsákiakkal, táskaiakkal, szőlősgyőrökiekkel. Kölcsönösen együtt voltak vallási ünnepen, főleg búcsún. Esetenként még bálokban, sőt a már a családból való korábbi házasságok után lakodalmakban is.

E kapcsolatok során az esküvővel kapcsolatosan történt beszélgetések szellemisége, tartalma aztán kölcsönösen megjelent az értékválasztásban, a magatartásban, az erkölcsi tudatban, benne a családalapítással kapcsolatos felfogásban, az ehhez kapcsolódó rituálék megismerésében és elsajátításában. Ebből adódóan, rendjében, ceremóniájában, a vacsora összeállításában, a köszöntőkben lényegében megegyeztek. Átvették egymástól a szépnek és érdekesnek tartott elemeket, a köszöntők pedig a felkért első vőfélyek között kézről-kézre jártak.

Tudjuk, hogy az 1920-as években már mondtak verses köszöntőt, volt esküvői menet, amit fúvószenészek kísértek, és volt ajándékozás is.

Kikérés és búcsúztatás

Az esküvőre meghívott vendégek – általában már reggel – annál a családnál gyülekeztek, akik meghívták őket, de az ünnepség mindig a vőlegény házánál kezdődött a beköszöntővel, a kikéréssel és a szülői háztól való búcsúztatással. (A köszöntők Jancsikics János kockásfüzetében maradtak fenn.)

Az első vőfény beköszönti magát a vőlegényes háznál

*Tisztelettel léptem át e ház küszöbét,
És üdvözlöm e család minden vendégét.
Nagy nap ez, amire ma virradtunk,
Miért az én barátommal fáradtunk.
De eljött ez a nap is, melyért oly sokat esedezett,
Melyért a szíve sokszor majd megrepedezett.
Ma aztán, mint legény utoljára lépdel,
Hazafelé már, mint új ember lép fel.
Elkísérünk pajtás e szép útra téged,
Áldja meg az Isten néked minden lépted.*

A vőlegény elbúcsúztatása a szülői háztól

*Kedves Vendégeink! Hogy így szép számmal összegyülekeztünk,
Hogy e tisztes meghívásnak eleget tegyünk.
Kedves vőlegényünk e szép szavakat mondaná,
Ha a szüleitől való búcsú a szívét el nem szorítaná.
Én tehát röviden elmondom, mit érez.
Köszönöm jó atyám és kedves édesanyám,
Kik voltak felnevelő dajkám.
Kik engemet ekkorára felneveltetek,
Áldja meg az Isten mind a két kezetek.
Fájó szívvel búcsúzom el tőletek,
Áldja meg az Isten minden léptetek.*

*Ti, kik jóra tanítottatok, a rossztól féltettetek,
Most pedig engem szárnyamra eresztetek.
Most már magamnak kell állnom a sarat,
Hogy megélhessünk sok boldog nyarat.
A páromat, kit választottam magamnak,
Erre, kérem, adjátok atyai áldásokat.
Óvele kívánom végigélni világomat,
Őt úgy szeretem, mint legszebb virágomat.
Úgy érzem, boldog fogok vele lenni,
Ezért megyünk ma égi áldást kérni.
Adjátok ránk ti is atyai áldásokat,
Majd mi is viszonzozzuk atyai jószágotokat.
Mi pedig a vőlegénynek keressük fel párját,
Az ő drága kincsét, kedves menyasszonyát.
Induljunk el Isten szent nevében,
E nehéz utamon vezéreljen Isten.*

A vőlegény kikérése után a násznép a menyasszony házához ment, ahol megtörtént a *kikérés, búcsúztatása apjától, anyjától, testvéreitől, a lánypajtásoktól*, (külön és kicsit csipkelődve) *a legényektől és a szomszédoktól*.

Beköszöntő a menyasszonyos háznál, a menyasszony kikérése

*Ma hajnalban, alig hogy virradt reggel,
Összegyülekeztünk szép számos sereggel.
Jöttünk aztán tisztos hajlékukhoz végre,
Kedves menyasszonyunk tiszteletére.
A násznagy urakhoz volna egy kis kérésünk,
Ott, kint várakozik szép sereg vendégünk.
Legyenek szívesek őket befogadni,
Mi sem fogunk érte adósak maradni.
Menyasszony és vőlegény egymást megszerették,
Sorsukat egymás kezébe tették.
Egymásnak akarnak ezen túl csak élni,
Ma megyünk a frigyre égi áldást kérni.
Itt van a vőlegény és vele jött a násznépe,
Hogy az Úrnak házába rendben elkísérje.
Mert e házban lakik az ő gyönyörűsége,
Illő tisztességgel eljöttünk bát érte.
Adják ki a mátkát, könyörögve kérem,
Várja a vőlegény nagy türelmetlenségben.
Adják ki a menyasszonyt, ne szenvedtessük,
Hanem a menyasszonyt a karjába eresszük.*

A menyasszony búcsúztatása

*Tisztelt Násznép! Halljunk egy-két búcsúszavat,
Mielőtt itt bagynánk az érdekes házat,
Mert illő, hogy midőn ily nagy útra indulunk,
Isten, ember előtt biven beszámoljunk.
Kedves menyasszonyunk is ily módon szólna,
Ha a szív érzelmétől szavakhoz jutna.
Én tehát elmondom, mit elméje gondol:
Vajda hegedűjének szűnjék meg zengése,
Sarkantyúknak is némuljon meg pengése!
Mert búcsúzásomnak most léssen kezdése,
Legyünk csendességbe, míg léssen végzése.
Zeng búcsúszavam, hullnak könnyeim,
Mert töletek válok meg kedves, jó szüleim.
Úristen az égben, világ teremtetője,
Tekints le a földre, szegény gyermekedre.
Tekints szüleimre, akik engem felneveltek,
Az én jó dolgomért sok mindent tettek.
Jó testvéreim, akiket itt hagyok,
Emiatt boldog, de szomorú is vagyok.*

Búcsú az atyától

*Elsőnek is, atyám, szóm hozzád fordítom,
Búcsúzó beszédem, zokogva indítom.
Köszönettel veszem atyai voltodat,
Hogy ápoltál engem, kedves leányodat.
Az egeknek ura a te vénségedet,
Gyámolítsa értem egészségedet,
Az élők sorában tartsa életedet.
Áldjon meg az Isten, szívemből kívánom,
Ezzel bevégzem tőled búcsúzásom.*

Búcsú az anyától

*Kedves édesanyám, amikor tehozzád beszélek,
Nagy fájdalmat érzek.
Tenéked köszönöm, hogy e földön élek,
Hogy felneveltél,
Ezért hálát adok néked.
Te irányítottad mindig az utamat,
Lelkemről elűzted, minden bús gondomat,*

*Örömmel töltötted be mindig a valómat,
És adtál nékem mindenféle jókat.
Isten rendelése, az hogy férjhez menjek,
A választott férjemmel külön utat éljek.
De azért lelkemben mindig veled leszek,
Írántad ez után is, mint eddig érzek.
Áldjon meg az Isten, szívemből kívánom!*

Búcsú a testvérektől

*Búcsúzóom tőletek is kedves testvéreim,
A kikkel együtt teltek vidám gyermekéveim.
A kikkel megosztottam minden víg örömöm,
A jóindulatotokat immáron köszönöm.
Elmegyek e házból, ahol együtt éltünk,
Ahol boldogságban volt együtt sok részünk.
Ahol édes szüleink gondunkat viselték,
Éjjel-nappal mindig kedvünket keresték.
Édes szüleinket nagyon szeressétek,
A kedvükre minden megtegyetek.
Tőletek ez a kérés az én búcsúzásom.
Áldjon meg az Isten benneteket,
Szívemből kívánom!*

Búcsú a lányoktól

*Hajadon pajtásaim, szűz virágok, lányok!
Búcsúzásom közben hozzátok is szólok.
Adja a Teremtő, ki gondol ránk sokat,
Találjátok meg hamar a párotoakat.
Kivel együtt járjátok utatokat,
A boldogság mezején szedvén virágokat.
Hogy megtörténjék, én is esedezek,
Szeretett leánytársaim, az Isten veletek.*

Búcsú a legényektől

*Álljatok élém, víg dali legények,
Kik személyemet gyakran szemléltétek,
Istennek hála, nem lettem tiétek.
Szeretett jó pajtások, az Isten veletek.*

Az utolsó búcsú

*Örömmel virradt fel rám e szent reggel,
Kedvvel üdvözlöm, ártatlan szívvel.
De a keblemet most nagy bánat fogja el,
Mert a házaselet útjára lépek fel.
Hosszú az én utam, melyre most indulok,
Ezért jó Istenem, tehozzád fordulok.
Buzgó szívvel tőled kegyelmet esdekelek,
Mert áldást és segílyt csak tőled nyerhetek.
Azért kérlek, ne hagyj el nehéz sorsomban,
Szent fiaddal együtt állj mellettem nyomban.
Mert ma változik meg életemnek útja,
Vagy holtig örömré, vagy örökös búra.
Ezért jó Istenem, ne hagyj el, légy velem,
Bocsásd meg ellened elkövetett vétkem.
Add, hogy boldog legyen az én páros életem,
Minden ösvényemen te légy a vezérem.
Szeretett, kedves szüleim, rokonaim,
Alsó és felső szomszédaim,
Kísérjétek az Isten házába,
A Mindenhatónak szent templomába.
Kérjétek az Istent, értem imádkozva,
Hogy bő áldását adja szent házasságomra.
Induljunk el innen Isten szent nevében,
E nehéz utunkon vezéreljen Isten.*

A nászmenet

A menyasszony búcsúztatása után a házasságkötésre indulva következett a *nászmenet összeállítása*. A menetnek – még ha esetenként volt is benne valami eltérés – meghatározott rendje volt.

Volt, amikor elől a menyasszony ment a násznaggyal, vagy: elől a két násznagy ment a nyoszolyóasszonyokkal. Utánuk a menyasszony következett az első vőfélyel, aki egészen az oltárig vezette. Ott adta át a vőlegénynek.

Mögöttük a két kiskoszorúslány ment, akik – ha a menyasszony öltözete szükségessé tette – megemelve vitték a menyasszony hosszú fátylát. Őket a vőlegény követte az első koszorúslánnyal. Utána sorolt be a többi vőfély a párjaként előre kiválasztott koszorúslánnyal. A rokonság nagyságától függően ez lehetett 5-12 pár is. Őket követték az örömszülők, majd a vendégek. Volt úgy is, hogy az örömszülők nem mentek a menettel, mert fontosabbnak tartották, hogy a templomból majd visszaérkező új párt otthon, a kapuban fogadni tudják.

A templomi esküvői menetnek itt is megvolt az általánosan ismert szimbóluma. Horváth Józsefné Kiss Rózsa erről ezt mondja: „A templomi esküvőre a nyoszolóasszonyok egy-egy piros almát, de az esetek többségében inkább narancsot vittek, amibe bele volt tűzve egy szál rozmaringág. Ezt a szertartás után az oltárra tették, vagy kivonuláskor a templomajtóban a papnak adták.”

A menetet a zenészek zárták, akik az úton, oda- és visszafelé is, mindvégig muzsikáltak, hogy az esküvőről minél többen szerezzenek tudomást. Emiatt – ahogy erre lehetőség volt – általában nagy hangú trottyosokat (5-6 tagú fúvós zenekart) fogadtak fel, akik aztán kifáradásig fújták a *Lakodalom van a mi utcánkban* kezdetű, igen népszerű nótát.

Rózsafi Lajos-Sebrek Ilona esküvője (1935)

Csényi István-Bali Teréz a tisztelők sora között (1941)

A kíváncsiskodók, a „lesisek”

Egy-egy esküvő mindig nagy érdeklődést váltott ki az utcában. Sokan voltak kíváncsiak az új párra, de a násznépre is. Az esküvőre menetkor az emberek kiálltak a kapuba, vagy a közelben lakók még a lakodalmas házhoz is elmentek kíváncsiskodni, ahogy itt mondták, „lesibe”. Ezt a család örömmel vette. Megtisztelésnek. A szakácsnők nekik kalácsot, kuglófot szeltek fel, az első vőfély meg üvegben bort vitt ki, és mindenkit körbekínáltak.

Az 1930-as években voltak esküvők, amikor az első vőfély sok kész cigarettát vásárolt, és ezt osztogatta a lesibe ment férfiaknak. Ezt volt a *vőfénycigaretta*. Ezt nagyra értékelték, mert a cigarettát akkoriban a dózniban tartott vágott dohányból mindenki úgy sodorta magának, mert készcigarettára nem jutott.

A polgári és az egyházi esküvő

A hivatalos esküvőre először az anyakönyvi hivatalba mentek, ami a jegyzőségen volt. Az esketést a jegyzőségen a mindenkori jegyző, May József, Somogyi Vince, Csillag Gyula végezte.

Az eskütétel során a jegyzőségen nem volt semmiféle ceremónia. Az ünnepiben megjelent párok vagy a násznép jelenlétében csak a legszükségesebb tartalom volt. A jegyző, az anyakönyvvezető a házasságra vonatkozó hivatalos kérdéseire a párnak csak az „igent” kellett mondani, és az anyakönyvvezető a hatályos családjogi törvény szerint házastársaknak nyilvánította őket, majd a jókívánság mellett mondott néhány jó tanácsot jövőendő életükhöz.

Az egyházi esküvő 1945-ig szinte sohasem maradhatott el. A valláserkölcseknek megfelelően ez természetes volt. Ebben a nagy eseményben nem csak az igazi ünnepet adta, de az orgonaszó, a gyertyafényes oltár előtt a feszületre tett kézzel az *eskü*, a „holtomiglan-holtodiglan” kimondása, a *megszentelt gyűrű*, a *stólával átkötött kéz* és a *papi nászáldás* az új közös élet indulásához a lelki és a közösségi támaszt jelentette.

Ismert, hogy az esküvő utáni hazamenet során egyes falvakban különböző tréfás csínyeket eszeltek ki, de Fonyódon csupán egyetlen ilyen esetről maradt fenn emlék, ami 1950-ben Vida Mária és Tili István tanító esküvőjén történt.

Az akkori menyasszony ma így meséli: *„Amikor az esküvőről mentünk baza, bintónkat a Fácánosnál a Mábner-fiúk megállították. Derékmagasságban piros műrőzsákkal díszített kötelet húztak keresztül az úton, ők maguk meg felpántlikáztak vőfélybottal a kezükben elénk álltak. Egy szép verssel köszöntöttek bennünket, majd közölték, csak 50 liter bor ellenében engedik át a menetet. Az ajánlatot a násznagy nem fogadta el. Ekkor a vőlegény leszállt, hogy elszakítsa a kötelet, de nem tudta. Aztán egy előkerült késsel próbálta elvágni, de az sem ment, mert a kés életlen volt hozzá. Hosszú idő telt el így. Mivel a násznép szeretett volna mielőbb bazaérni, hiszen mindenki már evett*

és ivott volna, a násznagy kénytelen volt alkudozásba kezdeni. Végül 20 liter bor ígéretével szabaddá tették előttünk az utat.”

A nászmenet visszatérése, és belépés a lakodalmas házba

A nászmenet fogadása

A templomból való visszatérés után a násznépet a háznál cigányzenekar fogadta. Ez nem egy másik zenekar volt, hanem a fúvószenekar tagjai alakultak át. Ezek a zenészek több hangszeren tudtak játszani, hogy mindegyik feladatnak megfeleljenek. Az ilyen zenekar általában hegedűből, tangóharmonikából, cimbalomból és bőgőből állt. Ekkor azt az ismert nótát játszották és énekelték, ami így kezdődik: *Asszony lesz a lányból, Bimbóból a rózsza...*

Utána a vőfély így kezdte a ceremóniát:

*Legyen az Istennek dicsőség az égben,
Mert szerencsésen vittük nagy dolgunkat végbe.
Legyen az Úristen mindig a vezérünk,
Igaz gyámolítónk, míg a földön élünk.
Váljék az új párnak mai esküvése
Lelkeiknek javára, üdvére.
Az Isten áldása szálljon a fejükre,
Legyenek vidámak, boldogok örökre!
Éljen az új pár!*

A házba azonban ekkor még senki sem mehetett be. Hogy beléphessenek, annak rítusai voltak.

A befogadás-kérés

Volt, amikor csak zenével fogadták az új párt. De benősülés esetén volt olyan szokás is, hogy a vőlegény csak úgy léphetett be, ha a menyasszony szüleitől befogadást kért.

A Hegyalja utcai Molnár János az 1946-ban volt saját esküvőjére így emlékezik: *„Amikor a templomból visszaértünk a menyasszonyos házhoz, ott kinn már vártak bennünket. Akkor én odaléptem feleségem szülei elé, és azt mondtam: Arra kérem magukat, fogadjanak be engemet is gyerekeiknek. Erre az apósom azt mondta: Elfogadunk, gyere be!”*

Találós kérdés – játék

Az is állandó motívuma volt a szokásnak, hogy a templomból való megérkezés után a násznép csak akkor nyerhetett bebocsátást, ha az első vőfély találós

kérdésére jól megfeleleltek. Ilyenkor a szakácsnő is kinn állt a kapuban, aki egy kisebb tárgyat elrejtett magánál. Általában a kötenye alá tette, és hogy onnan ki ne essen, combja közt szorította.

Az első vőfély ekkor föltette a kérdést:

– Mondják meg, uraim: Mi van a szakácsnő lába között?

A huncut kérdés persze ismert volt, de mert szerettek játszani, elkezdtek a mókát. Aztán mondtak ezt is, azt is. „Most még semmi.”. „Kiscica.”

Általában persze a sok-sok válasszal is csak ritka esetben találták el. De nem is ez volt a cél. Azt akarták, hogy a sokféle humoros, vidám – nem utolsó sorban – pajzán beszólásokra jókat nevessenek. Valaki azonban, aki megtudta, mit dugott el a szakácsnő, az a játék közben titkon megsúgta, hogy minél hamarabb mehessek be, hogy végre már ihassanak. Aztán a szakácsnő megmutatta, mi volt a lába között. Ez lehetett fakanál, gyűszű, mozsár, kés.

Almagurítás

Szokás volt még az *almagurítás*. Egy rokon almát gurított el az udvarban jó messzire, és azt a násznépnek vissza kellett hozni. Hogy ekkor mennyien, kevesen vagy sokan futottak érte, abból azt jósolták, mennyire szeretik majd az új asszonyt a háznál.

Cserépugrás

Ha tavasszal vagy nyáron volt a lakodalom, és a vacsoráig volt még idő, akkor azt az udvaron történő cserépugrással töltötték ki. Kiraktak az udvaron a földre egy nagy cserép muskátlit, de lehetett ez más virág is, és ezt kellett átugrani. Úgy mondják, hogy nem volt ennek semmiféle jelentése, csak az időt mulatták vele, meg virtuskodtak. Azt nézték és értékelték, ki hogyan, és milyen nagyot ugrik, s főleg mindezt a menyasszony a hosszú (felhúzott!) ruhájában hogyan teszi.

A lakodalom

A lakodalom helye

A lakodalom általában annak a szülőnek a házánál volt, ahol az új pár a jövőben él.

Ha a menyasszony közeli vidékről való (öreglaki, gyugyi, balatonkeresztúri) volt, akkor a lakodalom fő szereplői, meg a legközvetlenebb rokonság délelőtt vonattal vagy ülésdeszka helyett kassal kényelmessé tett lovas kocsikkal, havas időben szánnal, lábhoz rakott feltüzesített téglával vagy cseréppel, felsallangozott és színes krepp-papírokkal felszalagozott lovakkal mentek a menyasszonyt kikérni.

Ha – a családok megbeszélése szerint – ott volt a polgári házasságkötés, akkor a menyasszony szülei ragaszkodtak ahhoz, hogy legyen náluk is lakodalom. Ez általában egy nagy ebéd volt.

*Horváth Józsefné Kiss Rózsa Táskán
menyecskevékát készít (a bal oldalon)*

Horváth Józsefné Kiss Rózsa erről azt is elmondja, hogy a megvendéglés befejeződése után, és mielőtt a menyasszony a nászvendégekkel indult volna a fonyódi vőlegényi lakodalmas házhoz, *menyecskevékát* készítettek. Ez abból állt, hogy egy nagy, finom vesszőből font vékába mindenféle húst, kalácsot, süteményt, tortát raktak össze, és ennek tetejére egy tátott szájú főtt tyúkot tettek. A lakodalmas házhoz való visszatéréskor a menetben a meny-

asszony előtt a násznagy és a nyoszolyóasszony vitte, majd bevitték a konyhába, és a vacsorában ezt is felszolgálták.

A menyasszony házánál történt ebéd után, ha több kocsival voltak, és volt hely a kocsin, akkor a menyasszonyi bútort, legtöbb esetben azonban csak *egy szekrényt* és a *letett ruhát* felpakolták, és így tértek vissza a fonyódi vőlegényes házhoz, ahol az igazi lakodalmat tartották.

Amikor megérkeztek a menyasszonnyal a vőlegény házához, akkor kinn, a kapuban a vőlegény szülei zenészekkel várta őket, ezt a nótát játszották és énekelték:

*Édesanyám, adjon Isten jó estét,
Meghoztuk a barna, piros menyecskét.
De nem azért, hogy én őtet szeressem,
Hanem azért, hogy édesanyám könnyebbségét keressem.*

A nóta mondanivalója bármilyen furcsának is tűnik, benne mégis az akkori idők családszemlélete fejeződik ki, hiszen a nőszüléssel meghatározó módon a legény munkaerőt vitt a családba.

Előkészületek a lakodalmi vacsorához

A lakodalmi vacsorához valósággal felfordították a házat. A szobákból a bútorokat kipakolták a fészerbe, meg áthordták a szomszédba. A vacsorához

ugyanakkor hosszú asztalok kellettek, sok szék, pad, hogy minden vendégnek legyen helye. Ezeket a bútorokat általában valamelyik vendéglőből kölcsönözték, és a szobában U-alakban helyezték el.

Az esküvőnek a lakodalmi vacsorával is megadták a módját. A családok erre a napra szinte mindig vágtak disznót vagy borjút, de ehhez még sok mindent hordott össze a rokonság. Vittek tyúkot, csirkét, zsírt, tojást, lisztet, zöldséget, hagymát. Amikor meg ezeknél a családoknál volt a lakodalom, ugyanúgy „viszszavították”.

A lakodalmi ételeket sok emberre főzni tudó főzőasszony irányításával a szomszéd- vagy a rokonságbeli asszonyok, mint gazdaasszonyok készítették. Az előkészületek sokszor már egy héttel előtte elkezdődtek Gyúrták és metélték a levestésztát, tisztították a tyúkokat, sütötték a száraz süteményeket. Ha kicsi volt a lakodalmas háznál a konyha, akkor bizonyos elosztásban a szomszédoknál is főztek.

Ezen kívül még a meghívottak sem mentek üres kézzel. Vittek magukkal süteményt és még tortát is. Így annyi étel készült, hogy az a lakodalmi vacsorán sohasem fogyott el, abból mindig maradt. Szokás volt, hogy a megmaradt és fel nem szolgált húsokból és tésztákból, kuglófból, kalácsból, a különböző süteményekből és tortákból a vendégeknek a másnap reggeli búcsúzáskor hazavinnivalót csomagoltak, ahogy mondták: „pakoltak”.

Ital is volt elegendő. A sört, a likőröket, a szódavizet úgy vették, de bor és pálinka is volt bőven. Mivel szinte mindenkinek volt egy kis szőlője, többféle gyümölcsfája, a bort félretették, a gyümölcsöt meg kifőzték pálinkának.

Az asztalhoz ültetés, a vacsora

A vacsora megkezdését, annak egész menetét is a vőfély vezette. Ez az asztalhoz való beültetés beköszöntőjével kezdődött.

*Dicsérettel legyen tele ez a hajlék!
Csendességben legyünk, hogy beszédem hallják!
Szomorúság, bánat mitőlünk távozzék,
Aki nem tud semmit, az most tőlem tanuljék.
Uraim, az asztal meg van terítve,
Tányér, kanál, villa, kés el van készítve.
Nehogy az asztalon az étel elbűljön,
A felmelegítése dologba kerüljön.
Tessék, uraim, helyre telepedni,
A muzsikusoknak is meg kell melegedni.*

Fontos volt ezt is irányítani, mert hogy ki hol üljön, annak meghatározott rendje volt. A fal melletti sorban középen volt az új pár helye. Mellettük jobbról-balról az első és a második koszorúslány ült, aztán az örömszülők, a nász-

nagyok a nyoszolyóasszonyokkal, majd a többi koszorúslány a vőfélyekkel, és úgy a vendégek.

De volt olyan rend is, mely szerint a külső sorban az első és a második koszorúslány az új párral szemben ült, mert nekik a leves merítésében szerepük volt.

Ekkor lépett színre a vőfély, aki a vacsora rend szerint sorban mondta a köszöntőket.

Az ételek behordása előtt

*Még mielőtt az ételek asztalra kerülnek,
Felsorolom azt, hogy majd mi mindent megesznek.
De ne féljen senki, hogy csömört fog enni,
Minálunk a gyomrát el nem rontja senki.
Szakácsnénk érkeztek hozzánk messze Perziából,
A magyarok régi, híres hazájából.
Ügyességben nincs párjuk a világon.
Első tál ételünk lesz: bagoly hühögése, csirke ordítása.
Borjú köhögés, kemencenyögés, kocsizörgés.
Káposztás hús lészen hasaszalonnával,
Békának combja rizskásával.
Záptojás is lészen, hozzá a szagával,
Ügyes szakácsnéknak sürgös hasmarsával,
Lesz itt mindenféle pecsenye és málé,
A török császártól tegnap hozott kávé.
A császár is, ahogy a kávéját megitta,
Rögtön a kéményseprőt szidta.*

E köszöntőhöz kapcsolódó további rész (másik köszöntőből)

*Nem viccelek tovább, megyek a konyhára,
A finom ételek jó illatára.
Megjelenek mindnyájuk láttára,
Jövő ilyenkorra, Habakuk napjára.*

Az ételek sorrendje és beköszöntése

Az ételeknek és a tálalás rendjének nem volt fonyódi sajátossága. A vacsora mindig a tyúkhúsleves tálalásával kezdődött. Az új pár esetében a *kimerítésnek* volt rítusa. Kétféle is. Egyik szokás szerint: az új párnak a koszorúslányok merítettek. Volt, ahol a menyasszony merített a vőlegénynek azt jelképezve, hogy „gondoskodó, jó háziasszony” lesz, vagy egy tányérból ettek azt kifejezve, hogy „jóban-rosszban együtt lesznek”.

Ezt követte a levesből kiszedett főtt hús paradicsommártással. Némelyik lakodalomban ekkor tették oda feltűnően, némi pajzán célzással a menyasszony elé a levágott disznó felkunkorított és szalaggal díszített farkát.

Ez a szakasz a friss rétesek felszolgálásával zárult.

Utána következtek a pörköltök és a sült húsok. Volt csirke-, disznó- és borjúhús pörköltnek, sültnek és rántottnak elkészítve; volt fasírozott, melljük krumpli, rizs és savanyúság.

A legvégén hordták be az édességeket. Legelőször a menyasszonyi tortát, amit külön neki készítettek. Ez sok esetben magas, pörköltcukor-karamell és szeletelt dióból készített diótorta volt. Utána hordták be a többi tortát és a sokféle süteményt. Az italokat a poharakkal együtt már a vacsora előtt felrakták az asztalra.

Az első vőfély vezette az étkezés rendjét. Minden fogásnál ő vezette be a tállal vagy tálccával a kezükben felsorakozott felszolgálókat. Megállt középen, s minden ételhez vidám, humoros, bolondos kínáló *beköszöntőt* mondott.

Leves beköszöntése

*Gazdánk vendégeit mind felszólította,
Tisztes becsülettel házába hívatta.
Írántuk érzését bőven kimutatta,
Szakácsnékkal házát megszorította.
Ügyes szakácsnéink készek mindenekkel,
Legelsőbb pedig a finom tyúkbúslevessel.
Adjanak uraim az asztalnál egy kis tért,
A vendégek számára a leves ideért.
Akinek a nyelvét égeti, kis kanállal egye,
Vagy mondja azt, hogy egye meg a fene.*

A pörkölt beköszöntése

*Pörköltet hoztam, most pedig kétfélét,
Behoztam a kakast, és vele mellé a jércét.*

*Hogy, hogy jutottam bozzá, azt elmesélem szépen,
Csak ballgassanak rám figyelmesen, kérem.
Hát, ahogy szaladgált a kakas a jérce nyomában,
Én meg fogtam magam, és futottam utána,
Meg is csíptem őket,
Éppen ciceréltek.
Magam fogtam meg a sok apró jószágot,
Ilyen nagy csirkefogót még senki sem látott.
Magam forráztam, magam kopasztottam,
Hiába nevetnek rám ott a sarokban.
Magam készítése ez itt mind valamennyi,
Magukon a sor az egészet megenni.
Asztalra rakjuk a sok teli tálat,
Kívánunk is bozzá nagyon jó étvágyat!*

Sültek beköszöntése

*A bicskáját most mindenki jól megfenje,
Mert elmegy az evéstől másképp a kedve.
Fiatal marha volt, alig harminc éves,
Kinek a húzára vár itt sok éhes.
Addig legelgetett, ette az abrakot,
Míg aztán tegnap a fűbe harapott.
A csontokat, azt nem muszáj megenni,
Mert a násznagyoknak nem lesz mit összeszedni.*

A bor felköszöntése (vacsora alatt)

*Mikor Noé apánk Isten parancsára
A vízözön elől futott a bárkára,
Minden növényből és állatból egyet vitt,
Hogy a vész után ne nélkülözzön semmit.
Ám, a legbölcsebben akkor mégiscsak azt tette,
Hogy a szőlőtőkét el nem felejtette.
Neki köszönhetjük, hogy a bort ismerjük,
Ami által erőnket és kedvünket szerezzük.
Rajta urak tebát, töltsünk a pohárba,
És igyunk Noé apánk emlékére máma!
Hogy szőlőt termesztett, legyen neki hála,
Mert néki köszönhető szívünk vigassága!*

A torta beköszöntője (Horváth Pál)

*Okos ember volt, aki kitalálta,
Ki a tortát először csinálta.
Finom az illata, zamatos az íze,
Ha ránéz az ember,
Már örül a szíve.
Ezért hozzátok szólok, koszorúseányok!
Ha ebből nem esztek,
Férjhez sose mentek.
Egyben hozzátok is szólok, legények!
Ki ebből nem eszik,
Nem kap feleséget.
Éljen!*

Vacsora utáni játékos pénzszedés

Hogy a vacsora után ne legyen holtidő, a vendégek az asztalnál maradjanak, és szórakozzanak, mint Somogy megye több falujában, Fonyódon is őrződött több játékos hagyomány. Ez Fonyódon is három játékban, a *dusoztatásban*, a *késapénzszedésben* és a *menyasszony kiváltásában* nyilvánult meg.

A dusoztatás (Dusolás)

Szokás volt itt is az általánosan ismert nótáztatás.
A játék a vőfély bejelentésére kezdődött.

*Most, hogy már mindent megettünk,
Illő, hogy a zenészekkel is törődjünk.
Most pedig mindenki vegye elő a bukszát,
És tömje meg bankóval a zenészek markát*

Az asztal elején kezdve az első vőfély tálcán egy pohár bort visz az első, majd sorra a következő vendégnek azzal, hogy mondja meg, mi a legkevesebb nótája, és azt a zenészek elmuzeizálják. Ezt illet énekelni is. Amikor ez megtörténik, mivel a zenészek csak neki játszottak, ezt pénzzel kellett honorálni, amit a vőfély által tartott nagy tányérba kellett tenni. Ezt néha látványosan úgy tették, hogy a papírpénzt a vonóba húzták. Az így összeszedett pénz végül a zenészeké lett. Ezzel egészült ki a zenészek gázsija.

Ahogy a zenészek a dusozással végeztek, kezdődött a másik játék.

A késapénz

Az újra megjelenő vőfély most egy nagy meszelőt tartva a kezében ezt is bejelentette.

*Abogy a szakácsnénk a kását kimerte,
Ráfröccsent belőle a keze fejére.
Sírdogál szegényke, szánalom nézni rája,
El kellene menni írért patikába.
De bizony gyógyszereléshez pénz kell,
Azért közlöm kelmetekkel:
Adjon mindenki egy kis pénzt,
Kinek mennyit bír a zsebe,
Hadd gyógyuljon meg a szakácsnénk keze.
Aki nem tesz bele,
Itt ez a meszelő, bemeszelem vele.*

Ekkor fehér ruhával bebugyolált kézzel, fehér abroszba betakarózva megjelent a szakácsnő egy nagy fakanállal vagy nagy tésztaszűrővel, aki jajveszékelve panasolta, hogy kásafőzés közben megégett a keze, és pénz kell az orvosra. Ekkor mindenkihez sorban odanyújtotta a fakanalat vagy a tésztaszűrőt, hogy abba tegyék az orvosnak szánt pénzt.

Aki nem adott, vagy a hangulat növelése végett, a játék kedvéért csak böllenedett, annak az első vőfély büntetésként – a helyzetnek megfelelő (néha pajzán) beszélésekkel az orrát, a fejét „megmeszelte”, ami ugyancsak vidám hangulatot váltott ki. Az így összeszedett pénz volt a *kásapénz*, amit *bánompénznek* is mondtak.

Ezt a szakácsnők megszámozták, majd éjfél után, amikor a vacsorát már feltálalták, odamentek a cigányokhoz, és ők is sorban elmuzsikáltatták nótájukat, majd az összeszedett kásapénzt nekik adták.

Ezt a gazdaasszonyok mulatása érdekében eljátszották akkor is, amikor kását már semmilyen formában sem főztek.

A menyasszony kiváltása

A fiatal pár az étkezés ideje alatt és a táncban is az esküvői ruhájában volt. Úgy féltizenkettő tájékán kezdődött a *menyasszony kiváltása*.

Az első vőfély lehúzta a menyasszony egyik cipőjét, majd nagy hangon bejelentette: a menyasszony nem tud kiszállni táncolni, mert hiányzik egyik cipője. Bizonyoságul ezt fel is mutatta. Ekkor felkérte a násznépet, váltsák ki.

– Ki veszi meg, uraim? Ki mennyit ad érte? – tette fel a kérdést.

Ezzel megkezdődött egy vidám, játékos licit, amely csak arra való volt, hogy emelje az ajándékpénz összegét legalább annyira, mint amennyit előre elgondoltak.

– Én veszem meg! (Ennyi meg ennyi) pengőt/forintot adok érte! – kiáltotta végül az első násznagy, ugyanis a szokásnak megfelelően a menyasszony kiváltása az ő tiszte volt.

Ezután jött az asztalbontás, mert az éjfél után kezdődő menyecsketánchoz ki kellett hordani a bútorokat.

Ezt is a vőfély irányította.

*Megkérem a násznagyurakat,
Adják ki a menyasszonyunkat!*

(A menyasszony ekkor az asztal fölött kilépett.)

Utána ugyanúgy kikéri a vőlegényt is, majd az első koszorúslányt. Utána a násznagyokhoz fordult:

*Megkérem a násznagyokat, bordják ki az asztalokat,
Az asztal alatt szedjék össze a csontokat!*

Ekkor az új pár kiment átöltözni, s ha kellett, ekkor óvatosan felöntözték a szoba földjét.

A menyecsketánc és az ajándékozás

A pár éjfél után visszatért. A vőlegényből lett újember rendszerint másik ingben, nadrágban és cipőben, az újasszony pedig *menyecskerubában*, – eléggé jellemzően – piros fehérpöttyös ruhában tért vissza, kezében piros pöttyös fejkendővel, amivel jelképesen „*bekötötték a menyasszony fejét*”.

A vőlegény ekkor kiállt középre, egyik kezében (egy-három) gyertyát, a másikban egy tányért tartott, amibe a menyecsketáncokor kellett tenni a pénzt. Mellette állt az egyik nyoszolyóasszony vagy a menyasszony édesanyja, aki meg nagy szitát vagy vékát tartott az ölében vagy a feje fölött, hogy aki ajándékot hozott, az azt abba tegye.

A zenekar tust húzott. A vendégsereg a fal mellé húzódva szabaddá tette a terem közepét. Ez volt mindig a lakodalom legfényesebb pontja, amit a vőfély így vezetett be:

*Ím, itt áll előttünk az ékes menyasszony,
Hogy menyecskefejjel először mulasson.
Táncoljon bát vele mindenki egy kurtát,
Csak arra vigyázzanak,
Le ne tiporják a cipője sarkát!
Gondoljanak arra, hogy drágáért varrták,
És tömjék meg jól bankóval a markát!
Én kezdem a táncot, a többi még ráér,
Húzd rá cigány! Az új házaspárért!*

A beköszöntőre a zenészek csárdást játszottak. A menyasszonnyal a táncot az első vőfély kezdte, amit „*Eladó az újasszony!*” vagy „*Eladó a menyasszony!*” kiáltással átadott az első vendégnek, aki *Enyém a menyasszony!* vagy *Enyém az újasszony!* kiáltással átvett, és pár forduló után tőle ugyanígy átvette a következő.

A menyasszonytánc volt a legjobb alkalom arra is, hogy a hozott *nászajándékot* mindenki átadhassa, és „*dobja a táncpénzt*”.

A nászajándékok praktikus dolgok voltak. A rokonság gyakran meg is beszélte, mire van szüksége a fiataloknak, és azt vették meg. Az 1920-30-as években pl. inget, tányérokat, végbeli ruhaanyagot, zsírosbödönt, konyhai edényeket, később már ágyneműt, abroszt, törülközőt, ét- vagy italkészletet vittek.

Amikor már minden vendég táncolt a menyasszonnyal, akkor az ifjú férj az összes pénzt eltette, vagy átadta valamelyik szülőnek, elfújta a gyertyákat, földre dobta a tányért, ami nagy csörömpöléssel darabokra tört, és *Enyém az újasszony!* kiáltással táncban vette át az újasszonyt, majd néhány fordulás után, hogy „lépcsőt ne lépjen”, az élet számára sima legyen, ezért azt ölbe kapva kiszaladt vele a szobából.

Amikor az új pár hamarosan visszatért, az első vőfély lapátot és söprűt adott nekik. Az újember tartotta a lapátot, amire az újasszonynak össze kellett söpörnie a cserepeket. Söprés közben a vendégek még sok-sok aprópénzt szórta a földre. Az újasszonynak, hogy legyen takaros, és söpörje be a bőséget, a szerencsét, ezért mindezt össze kellett söpörnie. Ehhez a zenészek a *Söprik a pápai utcát* nótát játszották, és énekelték. A vendégek pedig, hogy a söprést nehezítsék, a pénzre ráléptek, vagy szétrugdosták. Amikor már szinte minden tányérdarab és szétszórt pénz a lapáton volt, akkor valaki hirtelen meglökte a kezében a lapátot, ahonnan minden újra szerteszét gurult. Nagy nevetés közben az újasszonynak a söprést előlről kellett kezdenie.

Éjfél utáni vacsora

A söprés után az első vőfély újra asztalhoz ültette a vendégeket, mert ekkorra már felrakták az éjfél utáni ételeket. Erre mindig külön és friss ételeket készítettek. Ilyenkor volt malacsült, hurka, kolbász, esetenként töltött káposzta, több helyen még kocsonya is.

Vacsora utáni játékok

Mivel a lakodalom általában reggelig tartott, és hogy ezt az időt kellemesen töltsék el, és az étel és ital ne hozzon álmodást, ha valaki tudott valamivel szórakoztatni, de általában az első vőfély irányításával *játszani* kezdtek.

A fonyódi lakodalmaknak nem volt sok szórakoztató játéka. Ami volt, az a már leírt, az általánosan ismert *„Bóbaszék (Bolhaszék)”, a Fordulj, bolba* és az *Amerikából jöttem, mesterségem címere* játék. És ezt úgy játszották, ahogy azt télen szokták az ifjúsági körben, vagy a tollfosztóban.

A játékoknak néhány helyen, ahol ehhez a feltételek megvoltak, még ezzel nem volt vége. Amikor a fiatal pár reggel felé fáradtan bement pihenni a nekik előkészített szobába, és ráültek, vagy hirtelen ráfeküdtek a nászágyra, az szét-esett alattuk. Ezt tréfás meglepetésnek szánták. Barátaik akarattal úgy állították össze az ágyat, hogy a kapcsok ne illeszkedjenek.

Két esküvő története

Zsinkai Lajos-Visnyei Mária esküvője

Az 1910. október 1-jén Fonyódon született Zsinkai Lajosné, leánykori nevén Visnyei Mária 1928. augusztus 25-én 18 évesen kötött házasságot a Gödreszentmártonból munkára ide jött 21 éves Zsinkai Lajossal.

A 92 évtől kicsit megfáradtan, mégis szinte újra átélve az akkori boldogságot, így mesél lakodalmáról:

„Nekiünk nem vót nagy lakodalmunk, mer szegények vótunk. Az uram tőzegmunkás vót, én meg a kertészetbe dógoztam. Azér szép vót. Trottyos zene kísért minket a templomba, és fújták a nótákat oda is, meg visszafelé is. A fél utca kinn vót a kapuba.

Vót 30 vendég, és vót nyóc koszorúslány is. A sok tyúk mellett levágtunk erre egy disznót is. Este az eeső vőfény monta a sok köszöntőt.

Az ajándékozás akkor nem vót olyan nagy divat, mint manapság, de azér mi is kaptunk. Kevés pénzt is. Vót, aki tányérokat hozott vagy ágyneműt végbe, amit aztán később én magam varrtam meg, és magam is hímeztem ki.

Szépen étünk. 3 leányunk és 1 fiunk született. Az aranylakodalmat má terveztük, de nem értük meg. Drága Lajosom egy évvel előtte, 77-be megbaat.”

Györkös István-Háncs Mária esküvője

Az 1931. október 26-án született Háncs Mária, özvegy Györkös Istvánné így meséli saját esküvőjét:

„1949. október 15-én volt az esküvőnk a jegyzőségen, és ezt követő napon, vasárnap meg a templomi. Az uram ekkor 20, én meg 18 éves voltam. Mindketten munkások voltunk. Otthon a családban dolgoztunk, az év bizonyos időszakában meg a tőzegtelepen.

Az uram nem fonyódi születésű volt. Családjával úgy költözött ide Kővágóórszról. Abogy 1947-ben megismerkedtünk, a következő évben, 1948-ban már meghívott a szüreti felvonulásra párjának, magyar lánynak. Rajta vagyunk együtt a műkedvelésről írt könyvben szereplő fényképen is.

A rá következő évben, augusztusban eljött István a szüleivel mihozzánk, és szüleim előtt elmondta, szeretne feleségül venni. Aztán megkérdezte tőlem, feleségül mennék-e hozzá. Én igent mondtam, és akkor szüleimtől megkérte a kezemet. Utána nap együtt vonattal elmentünk Kaposvárra, és ott megvettük a jegygyűrűket.

A jegyzőségen Csillag Gyula jegyző úr adott össze bennünket, a templomban pedig Varga Péter Pál plébános úr esketett. Az én násznagyom Szabó Gyula, az uramé Nagy Sándor cipész volt. Volt hat koszorúslány és vőfény. Az első vőfény a Jancsikics Jancsi volt.

Mindkét esküvőre gyalog mentünk a násznéppel.

A templomi esküvő igen szép volt. Amikor a templomba beléptünk, a leánykör énekkara, aminek én is tagja voltam, Fonyódi Mária Beáta nővérrel az Ó, Mária, Isten anyja kezdetű éneket énekelte, aztán ajándékként kaptam tőlük egy kis feszületet, amit az esketés alatt a fehér menyasszonyi csokorral együtt a kezemben tartottam. Amikor a plébános úr kikísért bennünket, újra énekeltek a leánykörösök, és azt énekeltek, ami nekem a legkedvesebb énekem volt: Ha éltem útján...

Györkös István-Háncs Mária (1949)

Az esküvő végeztével, ahogy hazaértünk, Tóth Gyuri bácsi vitt le bennünket lovas kocsival Hontiékhoz fényképet csináltatni.

A lakodalom ezen a napon, vasárnap este volt, itt, ebben a házban, a mai Fő utca 152-ben, ami akkor kisebb volt, mert azóta bővítettük. A szobából kipakoltuk a bútorokat, és körben asztalokat raktunk be. Kint az udvaron is terítettünk, mert október ellenére igen jó idő volt.

A vacsorát Varga Ilus néni készítette, és neki segítő gazdaasszonya volt Jancsekics Jancsi édesanyja és Cserpes Józsefné.

A vacsorához a rokonság előtte napokban már hozta a tojást, a zöldséget, a lisztet, meg a csirkéket, de mást nem, mert disznót vágtunk. Bort nem kellett venni, mert azt az uram túlsó parti, kékkúti keresztapjától nászajándékba kaptuk.

A lakodalmi vacsora a szokásos volt. Tyúkbúsleves, főtt bús, paradicsomartás, sült búsok, fasírozott, pörkölt, köretnek rizs, krumpli, savanyúságok, többféle rétes, torták, sütemények.

Lebettiünk úgy hatvanan a vacsoránál, amire meghívtuk a plébános urat is, aki el is jött.

Három zenészünk volt. Fráter Lenke dobolt, Fráter Gizi begedült, a Sziesi Gusztó meg tangóharmonikán játszott.

A vacsoránál, minden étel behozatalánál, a menyasszonytáncnál, a dúsolásnál és kásapénznel voltak köszöntők. Jancsi igen szép köszöntőket mondott. Volt dúsolás is. Ez emlékezetes, mert odament a Varga plébános úrhoz is, hogy eljátsszák nótáját. A plébános úr nem ellenkezett, és azt a nótát kérte, amelyik így kezdődik: Nyáron vályogot vetek.

Abogy a menyasszony kiválatásánál szokás volt, az én lábamról is levették a cipőt, és licitálás során a násznagynak kellett kiváltani. A pénzre már nem emlékszem.

A menyecsketánchoz nekem a szokásos piros rubám volt, és hozzá pirospöttyös fejkendő, amit a fejemre kötöttek.

Az ajándékokat a menyasszonytánckor kaptuk. Pénzt csak keveset, hiszen a vendégek is szegények voltak, de kaptunk rubának, köténynek való anyagokat, paplant, ágyhuzatot, meg fejkendőket.

A házasság után István hozzánk költözött, és együtt laktunk a szülőkkel. Ők a bátsó kis szobájukban maradtak, mi meg az utcára néző, első nagyszobát kaptuk.”

ESKÜVŐK ÉS LAKODALMAK A SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN

Új gazdasági–társadalmi viszonyok születése és hatása

A II. világháború után létrejött új társadalmi viszonyok között Fonyód jelentős fejlődésen megy keresztül. Járási székhellyé válásával, ipari munkahelyek teremtetésével, a SZOT-üdülők megnyitásával, középiskolák létesítésével sok új munkahely jön létre, amely fizikai munkásokon túl értelmiségieket, alkalmazottakat kívánt, ami nagy lehetőség a más településeken élő és munkát kereső embereknek az elhelyezkedésre, a munkavállalásra.

Ezzel megkezdődik a beköltözés, amely nemcsak növeli a lakosság számát, hanem minőségileg változtatja meg annak szociális összetételét. A jellemzően földműveléssel foglalkozó Fonyódnak jelentős értelmisége, alkalmazotti rétege, szakmunkássága és kisparossága lesz. Bővül a középosztály.

A biztos munkahely, a családokban a két vagy több kereset, és a még hozzájáruló külföldi (a kelet-német, a lengyel, majd a nyugat-német) idegenforgalom folytán a fizető-vendéglátásba való bekapcsolódás jó jövedelemi viszonyokat teremt. Következmenyeként fokozatosan javul az egész lakosság, különösen az alkalmazotti és értelmiségi réteg életszínvonala.

Az 1950-es évek 450-600 Ft-os fizetése tíz év múlva már 3000-3500 Ft-ra emelkedik, miközben megjelenik az építkezéshez a kedvező hitel. E lehetőség kihasználásával az emberek bővítik házukat, az eddigi üres tetőteret beépítik, vagy családi házat építenek.

Ezek a körülmények lehetővé teszik, hogy a generációs együttélés után a fiatal házaspárok szülői segítséggel külön életet teremtsenek maguknak. Ennek következményeként a szülői házban kapnak helyet, vagy a ház nagy udvarában, vagy a parcellázás során vásárolt telken saját családi házat építenek. És 1968 után megjelennek már a község által épített társasházak is, amelyekben a rossz körülmények között élő vagy építkezni nem tudó fiatal házaspárok is kapnak lakást.

Mindezek hatása közben változik az emberek gondolkodásmódja, benne a régi, elavultnak ítélt életformához, még az erkölcsi normákhoz való viszonya is. A társadalom szinte mindenben, még a házasságkötés tartalmában és formájában is valami újat kíván.

Majd 1990 körül, amikor a jövedelemi viszonyok tovább javulnak, amikor nettó 12-15 ezer, majd az ezredfordulóra 100 ezer Ft körüli lesz a fizetés, a legtöbb család már képes lesz kielégíteni a szép esküvő iránti egyre jobban növekvő igényeket.

A párválasztás szélesedése

A párválasztás új dimenziói

1950 tájától új viszonyok és kapcsolatok következnek be a fiatalok életében. Ez először a sportban jelentkezett. Férfi és női röplabda-, és kézilabdacsapat alakul. Az edzések, a meccsek a fiatalok rendszeres találkozásait hozza, ami már nemcsak jó időtöltés lett számukra, hanem új lehetőség is az ismerkedésre, a párkapcsolatok kialakulására.

Évek múlva újabb lehetőségek teremődnek. Az oktatási rendszer bővülésével a leányok és fiúk a gimnáziumi és szakmunkásképző-intézeti továbbtanulás során már hosszú ideig, sokszor 12 évig együtt járnak iskolába, kirándulásra. Szabadidejük kitöltése is más. Megszületik a diszkó, megjelenik a zenehallgatásra, a képlejátásra a magnetofon, a video, az elektronika. Már párokban strandolni járnak, a szülők autóját használhatják. Mindebből újabb és rendszeres kapcsolatok jönnek létre.

A század második felében, jellemzően az 1970-es évektől, a település üdülőhelyi fejlődéséből, a civilizáció, az autó, a mobiltelefon, a személyi számítógép terjedésével, az internet használatával az ismerkedési körülmények tovább szélesednek.

Így alakul ki az előző generációk számára az a furcsának vett helyzet, hogy a fiatalok már nyíltan együtt járnak. Ezt a kapcsolatot a közbeszédben, a bemutatásban – ami eddig ismeretlen volt – a „barátnőm”, a „barátom”, ritkábban a „kedvesem” szóval fejezik ki.

Külön ki kell emelni mindezen túl azt a további új körülményt, hogy ebben az időben a fiatalok közül már egyre többen tanulnak tovább főiskolán és egyetemen, és az itt kialakult kapcsolatokból jönnek létre házasságok.

Ezek a körülmények és lehetőségek még tovább gazdagodnak a külföldi idegenforgalom növekedésével és az eseti külföldi, NDK-beli és olaszországi munka lehetőségével. Az érkező külföldi vendégek között feltűnő számban jelennek meg hétvégeken autós olasz fiúk, akik nemcsak Budapestre mennek szórakozni, hanem itt is maradnak a Balatonon. A strandolás, a diszkózás és a munka során megismerve a fonyódi leányokat, többen választottak közülük feleséget. Emlékezeti ismeretek szerint Olaszországba 6, a Német Szövetségi Köztársaságba 4, Hollandiába, Franciaországba 3-3, Kanadába, Ausztriába 2-2, a Német Demokratikus Köztársaságba és Törökországba 1-1 leányt vittek feleségnek. Ugyanakkor fonyódi fiúk közül négyen hoztak feleséget külföldről. Kettőt Lengyelországból, egyet az NDK-ból, és egyet Svájc-ból. Volt, akinek esküvője is volt Fonyódon.

És továbbra is az a tapasztalat, hogy a leányok ebben az időben sem nagyon akarják elhagyni Fonyódot. Ez azon az érzelmi kötődésen túl, hogy szeretik Fonyódot, szeretnek itt lakni, maradásuk inkább életvezetési okokkal magyarázható. A szolgáltatásban dolgozók (fodrászok, kozmetikusok, kereskedők), a közhivatalok vagy az egyes irodák alkalmazottai, az értelmiségiek (jogászok, pedagógusok) a megszerzett munkahelyüket, megteremtett egzisztenciájukat nem akarják kockáztatni

számukra idegen, ismeretlen új helyért. További nagyon lényeges ok még, hogy ragaszkodnak családjukhoz. A saját otthonukban, a szülői házban vagy annak környezetében érzik magukat, és a születendő gyermekeik felnevelését biztonságban.

A házasságkötés helyzetének alakulása

A 20. század első felében Fonyódon a házasságoknak több mint a fele történt fonyódiak között. A vidékről választott 40-45 % esetében a legények által vidékről választott leányok száma évente 2-3 volt, ugyanakkor a leányok 6-8 vidéki legény hoztak Fonyódra.

A korábban bemutatott 1900–1950 közötti statisztika után az 1950-2000. évek statisztikája – ugyanúgy 11 évet önkényesen kiválasztva – a párválasztás, a házasságkötés helyzetét így mutatja:

Év	Vőlegény	Menyasszony	Mindkettő	Összesen	Ebből	Lakosság	1000 főre
		f o n y ó d i		Házasság	Személy	fonyódi	száma jutó házasság
1950	–	9	7	16	32	23	2996 5,3
1951	1	11	15	27	54	42	11,7
1957	1	11	10	22	44	32	
1960	2	4	5	11	22	16	3255 3,4
1970	8	11	10	29	58	39	4073 7,2
1975	8	10	13	31	62	44	
1980	6	8	18	22	44	30	4495 4,4
1985	7	14	23	44	88	67	
1990	8	10	15	33	66	48	
1995	7	7	8	22	44	30	5069 4,4
2000	3	6	4	13	26	17	2,6

Összesen 51 + 101 (152) 118 270 540 388
 Összesenből vidékivel 56,3 % fonyódival 43,7 %
 Feleséget hozott 18,9 %, férjet 37,4 %

A század első és második felének összevetése az alábbi trendet mutatja:

	1900-1950 között	1950-2000 között	Változás
Lakosság száma	1000-ról	5000-re nőtt	500%
A 11-11 évben kötött házasságok száma	164	270	164,6 %
Csak fonyódiak házassága	88	118	134,0 %
Vidéki párt választott	76 46,4 %	152 56,3 %	200,0 %
A vőlegény által hozott asszony	13 7,9 %	51 18,9 %	392,3 %
A menyasszony által hozott férj	63 38,4 %	101 37,4 %	160,3 %

A kiemelt statisztikai adatok azt mutatják, hogy az első 50 évhez viszonyítottan a második 50 évben fordult a trend. Több lett a vidéki párválasztással kötött házasságok száma, melyben a hozott feleségek száma a négyszeresére emelkedett, a hozott férjek aránya ugyanakkor arányában csökkent. A vőlegény-menyasszony arány az első 50 évi 1/5:4/5 arányról 1/3:2/3-ra változott.

A kiemelt 11 évből a legkevesebb házasság 1960-ban és 2000-ben volt. A korábban tapasztalt hullámozás nem csökkent, inkább fokozódott. Oka részben ismert. Összefüggésben van a 20 évvel korábbi népesedési helyzettel. A születések száma az 1950. évi 49-ről 1954-re 119-re emelkedett, de innen 1960-ra 27-re, a mélypontra zuhant. Innen ugyan újra emelkedett, és 30-40 között maradt hosszú ideig. Ebből adódik, hogy húsz évvel később 1970-től 1980-ig átmenetileg emelkedett a házasságkötések száma, majd erősen csökkent. Így lett 2000-re tragikusan a legalacsonyabb.

A század második felében drasztikusan esik vissza a házassági hajlandóság. Amíg az 1910-es évek 1000 körüli lakossága 2000-re az ötszörösére nőtt, ugyanakkor a házasságok száma csak a másfélszeresére emelkedett. Ez azt mutatja, hogy a fiatalok körében változott az ezzel kapcsolatos erkölcsi felfogás. Több lesz a nőtlenek száma, és a házasság helyett Fonyódon is megjelenik az „*együtt-élés*”.

A leánykérés és az eljegyzés egyszerűsödése

A párkapcsolatoknak ez a különböző módon történő alakulása újat hoz a leánykérésben és az eljegyzésben. A változás jellemzője lesz, hogy annak a régi módja, ünnepi jellege egyszerűsödik, és az is sokféle módon valósul meg.

Van eset, amikor a fiú mindkét szülőjével együtt, más esetben csak édesanyjával megy leánykérőbe. De az lesz inkább a jellemző, hogy a fiúk – egy hirtelen döntéssel és minden bejelentés nélkül – egyedül mennek. Az is gyakorlat, hogy a fiatalok egy családi beszélgetés alkalmával egyszerűen csak bejelentik a házasságot. Amikor pedig a fiatalok valamelyik szülőnél már együtt is élnek, ezt már be sem kell jelenteniük. De akárhogy is alakul ki a párok között a kapcsolat, a leánykérés minden esetben megtörténik.

A viszonyok különbözősége ellenére az eljegyzésben szinte semmi változás nincs. A leendő vőlegények változatlanul továbbra is fontosnak tartják, hogy a jegygyűrűt a két család jelenlétében – megtisztelve a menyasszonyt és szüleit – ünnepélyes keretek között adják át. E célra a már szokássá lett forma, hogy a leány családjánál, esetleg egy vendéglőben közös ebédet vagy vacsorát tartanak.

Előkészületek az esküvőre

A kiadások megbeszélése

Ahogy a kereseti viszonyok javulásával a családokban több lesz a pénz, és folyamatosan növelni tudják a takarékbetétet, az esküvővel kapcsolatosan nagyobbak lesznek az igények. Az a gyakorlat alakul ki, hogy az esküvő előtt a két család közösen határozza meg, milyen legyen az esküvő, ebben ki milyen feladatot vállal, és a kiadásokat hogyan fizetik. Ennek alapján határozzák meg a meghívandók számát, benne külön-külön a menyasszony és a vőlegény rokonságát. Ez azért történik így, mert a felmerülő vacsoraköltségeket – mivel a két családnak nem azonos számú rokonsága lesz jelen – nem fele-fele arányban, hanem azt a meghívott vendégek aránya szerint számolják már.

A vagyoni viszonyok rendezése

A század végére a 30-40 évi munka, melyben a fiatalok is részt vettek, jó anyagi helyzetet teremtett a legtöbb családban. Főleg a kereskedelmi dolgozók, a magán-kisiparosok, az alkalmazottak és az értelmiségiek tudtak maguknak jó életszínvonalat teremteni. Az ilyen családokban élő fiataloknak jó része szinte jelentős gond nélkül tervezhette a házasságot, mert ha már bármiféle gond adódik, segítségként maguk mögött tudhatják a szülői házat.

Az anyagi viszonyok alakulásából adódik, hogy sok házasuló már külön vagyonnal (házzal, lakással, üzlettel, telekkel, autóval) is rendelkezik, vagy éppen süsséggel bankban felvett hitele van, amit visz magával a házasságba.

E helyzetről, a vagyon sorsáról történő családi beszélgetés mellett sok szülő megy el ügyvédhez felvilágosítást kérni, hogy a házassági életközösség bármilyen változása esetén mi történhet a vagyon tulajdonlásával vagy működtetésével kapcsolatosan. Mindennek ellenére ez után is alig fordul elő, hogy *házassági és vagyonjogi szerződés* készül, mert úgy gondolják, hogy ez az adminisztratív eljárás bizalmatlanságot szűlné, tüskét jelentene a házasságban. Amikor a két fiatal nagyon akarja a házasságot, és a szülők bizalommal vannak egymás iránt, akkor egy ilyen szerződés, amely a fiataalkori halál, az esetleges válás, az anyagiakon való osztozkodás rémét vizionálná, bántó lenne. Úgy vélik: ha a fiatalok mindenképpen és feltétel nélkül ragaszkodnak a házassághoz, akkor minek ezzel belezavarni.

Információk szerint ügyvédi irodákban – évekre visszamenőleg – összesen, talán 4-5 szerződés ha készült. Ezek tartalma családi titok, de annyit azért lehet tudni, hogy szerződést jobbra a menyasszony szülei íratják. Inkább a leányos szülők akarják biztosra tudni gyermekük anyagi biztonságát.

A meghívás új módja

Egy ideig még megmarad a szokás, hogy mindenki a maga rokonságát hívja meg. A kölcsönös tisztelet kifejezésére és a rokoni kapcsolatok kialakítására és erősítésére egyre inkább az a gyakorlat lesz jellemző, hogy ezt a feladatot – mindkét család vendégei esetében – a menyasszony és a vőlegény vállalja magára. Együtt mennek el a családokhoz, és személyesen hívják meg őket.

Közben kialakul a meghívásnak az írásos módja is. Erre a célra nyomdában *Meghívót* készíttetnek, amely tartalmazza az értesítést a házasságkötésről, annak idejéről és helyéről, amit a személyes meghíváskor átadnak. Ezzel a meghívást írásban is megerősítik. A meghívó azt a célt is szolgálja, hogy megtartják emlékének, és a majdani fényképalbum első oldala lesz.

Ezek a meghívók egyre elegánsabbak lesznek, és szövegük háromféleképpen alakul.

Van egy szűkebb tartalmú, amit a barátoknak, az ismerősöknek küldenek, melyben tudatják a hírt, a házasságkötést. Ez csak az esküvőre hív. Ha azonban a címzettet a vacsorára is várják, akkor beleírják, vagy hozzá betétlapként vacsorára szóló külön meghívót mellékelnek.

Van (az általában négyoldalas) a teljes szövegű meghívó, amely szövegezésében nemcsak az esküvőről értesít, hanem az azt követő vacsorára is szól. De lehet választani kitöltetlen meghívót is, amiben mindent tetszés szerint lehet megszövegezni.

A meghívóknak az értesítésen és a meghíváson túl jellemzőjük lett, hogy benne, rendszerint a 2. oldalon – jellegként és hangulati elemként – neves költőtől az alkalomhoz illő versidézet szerepel.

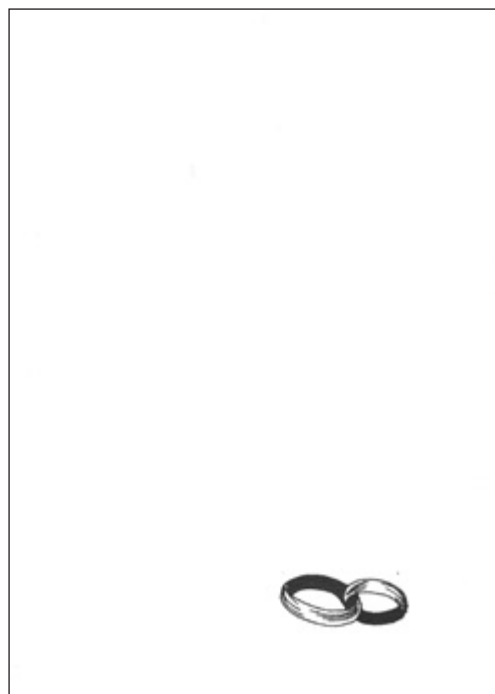
Pl.

*Akit párodul melléd rendelt az ég,
Becsüld meg, szorítsd meg kezét,
És ha minden álmod valósággá válik,
Akkor se feledd el,
Légy bü mindhalálig.*

(Madách)

*A boldogságot nem lehet ajándékba kapni,
Egyetlen titka, adni, mindig adni!
Jó szót, mosolyt, bitet, bátorítást
És sok-sok önzetlen szeretetet.*

(Goethe)

Szekeres Mariann
és
Miseta István

szeretettel meghívjuk Önt és kedves családját
1987. szeptember 26-án 17 órakor a fonyódi Tanács
házasságkötő termében tartandó esküvőnkre,
és az azt követő vacsorára.

További cím: Szekeres-Miseta, 8640 Fonyód, Szent István u. 97.

Most párshatással kezdett az új
Évünk, most, szeretet nagy napján,
És ha minden álmunk teljesülhet,
Addis a földet is,
"Legy a szeretőnk"
(-Benedek)

Kispeli Erőse

és

Bath Péter

szeretettel meghívjuk
Önt és kedves családját
1985. május 27-én 17³⁰ órakor
a fonyódi "Bádogmestri Házak"
házasságkötő termében
tartandó esküvőnkre
és az azt követő vacsorára.

További cím:

Kispeli-John-Bath, Horváth u. 5.

Az esküvő változásai

A menyasszonyi ruha és a vőlegényi öltöny változása

A háború után a menyasszonyjelöltek közül sokaknak nem tetszett a hagyományos hosszú fehér ruha. Túlságosan általánosnak, megszokottnak tartották. Így előfordult, hogy az esküvőre fekete polgári ruhát, sötétszürke vagy sötétkék kosztümöt választottak. Az 1960-70-es években pedig az új szellemiség, a modernség és az új elegancia megjelenítéseként fehér rövid ruhát vagy kiskosztümöt választottak, fejükre koronaszerű rövid fátyolt vagy kalapot tettek. És még ebben is volt más, újabb szín. Major Ildikó szakítva minden eddigivel, egyedi, kalocsai hímzésű ruhát varratott.

Horváth Pál-Filipovits Anna (1952)

Szánti László-Ország Erzsébet (1964)

*Humpester Ferenc-
Ország Mária Magdolna (1966)*

Takács János-Zárt Zsuzsanna (1966)

Baranyai Dezső-Kiss Klára (1969)

Tagányi Zsolt-Baranyai Jolán (1970)

Bentekovics László-Fekete Magdolna (1970)

Bentekovics Imre-Huber Jolán (1971)

Czúcz István-Magda Piroska (1971)

Szőke László-Major Ildikó (1977)

A sokféle változtatás ellenére a hagyományos menyasszonyi ruha azért továbbra is kedvelt maradt.

Horváth Lajos-Cserpes Gizella (1954)

Szepessy Béla-Czár Gizella (1956)

Oláh János-Hancs Magdolna (1957)

Nagy János-Kolip Zsuzsanna (1972)

Horváth Árpád-Bíró Aranka (1973)

Tóth János-Horváth Mária (1978)

Zsinkai Zoltán-Farkas Ildikó (1982)

A ruhák kiválasztásához nagy segítséget jelentett a televíziónak már megjelenő esküvői tartalmú műsorai, a Nők Lapja, meg a különböző divatlapok képei. Hatására folyamatosan nőtt az igény a szép esküvőre, és hozzáillően a hosszú, a nagyon elegáns, reprezentatív menyasszonyi ruhára. Minden leányban erősödött a vágy, hogy a menyasszonyok között a legszebb legyen. Mintha csak a régi népdal szólalt volna meg bennük:

*Hopp ide tisztán, szép pallútt deszkán,
Nem leszek többé nyoszolyóleány,
Ha leszek, leszek, menyasszony leszek,
Annak is pedig legszebbje leszek.*

Bosnyák Tiborné

Az ilyen ruhát azonban már házilagosan elkészíteni nehéz volt, ezért a szükséglet a megvásárlását követelte. Volt, aki Törökországból hozta. Ez azonban még luxusnak bizonyult, ezért jobbra valamelyik városi üzletből úgy kölcsönözték.

Hogy az elképzelés szerinti szép menyasszonyi ruha Fonyódon is elérhető legyen, Bosnyák Tiborné, a menyasszonyok megszólításában Vali néni, családi vállalkozásban, 1982-ben menyasszonyiruha-kölcsönzőt nyitott a Sándor utca 38. sz. házában, amely aztán 17 éven át 1999-ig működött

Vali néni a ruhákat nem úgy hozatta készre, hanem a külföldi divatlapok szerint maga készítette a legszebb és legfinomabb anyagokból, amit általában – az akkori nehézségek között nagy leleményességgel – külföldről szerzett be. A ruha szépítéséhez – a divatlapok képei szerint – használta a csipkéket, fodrokat, szalagokat, flittereket, strasszokat és egyéb díszítő elemeket, ugyanis Fonyódon eddig nem tettek különösebb vagy fényes díszeket a menyasszonyi ruhára. Gyöngyöt azonban sehová sem varrt, ugyanis többen ezt külön és kihangsúlyozottan kérték. Ezt azzal magyarázták, hogy a nagyszülőktől úgy hallották: „A menyasszonyi ruhán ahány gyöngy, anynyi könny.”

És ahogy megismerték Vali néni alakra készített ruháit, már nemcsak a fonyódiaknak vagy a környékelieknek készített rendelésre, hanem az egész ország területére mindazoknak, akik a nyaralás során megismerték munkáit. A menyasszonyi ruha mellett készített ruhát még koszorúslányok részére is.

Három menyasszony az általa készített ruhában:

Fodor Zsuzsanna-Németh László (1987)

Boda Gabriella-Slezák János (1991)

Pergel Brigitta-Tapolczai József (1992)

Ettől az időtől kezdve a menyasszonyi ruhát – alakra igazítással – jellemzően már a különböző kölcsönzőkből bérlik. Ennek költsége kezdetben 2-3 ezer forint, ami az évek során állandóan drágult. És egyre nagyobb lett az igény a kor legelegánsabb ruháinak viselésére. A nagyon elegáns, reprezentatív menyasszonyi ruhának a kölcsönzési díja a század végére már 100.000 Ft fölött van.

A menyasszonyi csokor, mint a menyasszonyi megjelenés elmaradhatatlan része, ebben az időben is még, ahogy hosszú időn át szokás volt, fehér virágokból készült. A század vége felé már ez is változott. Ekkorra már színes virágokból (sárga és piros rózsából) készített csokor lett az uralkodó.

A vőlegényi öltöny hagyományozódik, de már ez is kezd egyedi lenni. Ezt általában mérték után varratják. De ha valaki különlegeset akart, pl. szmokingot, azt inkább kölcsönzőből bérelte. A 1980-as években e téren is új stílus jelenik meg. A hagyományos fekete öltöny-fehér ing öltözetet esetenként felváltja már a világos, a vajszerű öltöny, hozzá a színes (fekete, bordó) ing és az ezzel harmonizáló csokornyakkendő.

Ezzel kapcsolatosan kezd újra visszatérni valami még a régi szokásokból. A menyasszonyi ruhát és annak minden kellékét újra a vőlegény szülei, a vőlegény ingét a menyasszony szülei veszik.

A fotóműteremben ezeknek megfelelően egyre szebb esküvői képek készülnek, és már nem egy-két, hanem többféle beállításban.

Kecsmarik Ferenc-Czár Éva (1968)

Bánkúti László-Komáromi Lúcia (1971)

Kovács Tibor-Varga Emerencia (1973)

Szász László-Panics Klára (1977)

Horváth József-Debity Margit (1978)

Tóth János-Horváth Mária (1978)

Majlinger László-Györkös Katalin (1981, Budapest)

Az egyéni és páros műtermi képek mellett továbbra is megmarad a násznép csoportképen történő megörökítése.

Takács László-Nagy Rozália (1952)

Horváth Pál-Filipovics Anna esküvője (1952)

Perusza János-Kardos Mária esküvője (1954)

Kovács Gyula-Németh Erzsébet esküvője (1955)

Király János-Kardos Erika esküvője (1957)

Kispeti Károly-Nagy Terézia esküvője (1957)

Németh Lajos-Horváth Anna esküvője (1957)

Farkas János-Schmidt Rozália esküvője (1961)

Ország István-Kakucska Margit esküvője (1962)

Kovács József-Szente Mária esküvője (1965)

Pintér István-Csóri Erzsébet esküvője (1966)

Horváth István-Móricz Erzsébet esküvője (1969)

Ahogy 1980 körül a fényképezésben megjelenik a színes technika, már Fonyódon is készül esküvőről színes kép. Először a modern géppel rendelkező magánszemélyek által, és csak az 1980-as évek vége felé válik általánossá, majd technikailag és művészileg egyre magasabb színvonalúvá.

Szász Lajos-Vincze Mária (1979)

Kasal László-Takács Katalin (1980)

Bogdán István-Szemán Márta esküvője (1982)
Anyakönyvvezető: Zsirai Józsefné

Bentekovics József-Farkas Edit (1992)

Fucsik István-Kovács Krisztina (1994)

Györe Attila-Nagy Zsuzsanna (és szülei: Nagy János-Kolip Zsuzsanna 1994)

Fucsik András-Vörös Mariann (1995)

Baranyai Zsolt-Somos Ivett (1997)

Boór Attila-Kovács Krisztina (2001)

Herr Norbert-Ács Szilvia (2001)

György Norbert-Majer Mária (2002)

Az a régi fonyódi szokás pedig, ami akkoriban csak szükségből történt, hogy az ifjú pár a természetben készítettett magáról fényképet, megőrződik, sőt többféle helyszínnel és beállítással gazdagodik is. Ez most azonban abban más, hogy a képek már nem a ház udvarában, hanem Fonyód kiválasztott szép részein, jellemzően a Balaton-parton készülnek. És ami ebben különös, hogy többen választják felvételhez a balatonboglári szakközépiskola parkját is.

Bentekovics József-Farkas Edit (1992)

Tóth Péter-Kispeti Emese (1995)

Zsikó Roland-Kendra Klára (2002)

*Massimiliano Mazzotta-Czúcz Piroska
(Siófok, 1995)*

Baranyai Zsolt-Somos Ivett (1997)

Szerdabelyi Szilárd-Németh Csilla (1999)

Németh Péter-Bánkúti Leticia (1999)

Boór Attila-Kovács Krisztina (2001)

Szőke Zsolt-Baumann Mónika (2003)

Szőke Szabolcs-Pusztai Mónika (2005)

Kovács János-Majlinger Anikó (2007)

A koszorúslányok és a gyerekek szerepének visszatérése

A század 50-60-as éveiben, amikor az esküvők – külsőségeikben is és tartalmukban is – egyszerűbbé váltak, a koszorúslányok, a vőfélyek és a gyerekek szerepe is visszaszorult.

Az ezredforduló felé közeledve azonban az egyre nagyobbá és gazdagabbá váló esküvők ismét visszakívánták a koszorúslányi és a vőfélyi szerepeket. Ezzel együtt visszatért a gyerekek részvételének jelentősége is, melyben rendkívüli változások következtek be. Míg 50 évvel korábban csak pár kislány és kisfiú

szerepelt ünnepi ruhájában az új pár mellett, most már nagy számban vesznek részt az esküvőn, és a menyasszony és a vőlegény öltözetéhez hasonló, vagy valamiben egyedi ruhát viselnek, és szerepet kapnak.

Ezért, amelyik rokoni családban fiatalok vagy gyerekek vannak, azokat külön meghívják koszorúslánynak, vőfélynak. Különösen a kislányok készülődnek nagy izgalommal. Már hetekkel előtte szüleikkel együtt tervezik ruhájukat, hajviseletüket és hozzá a díszeket, mert nagy boldogság számukra, hogy az esküvőn ott lehetnek a csodás ruhába öltözött menyasszony körül, és ők is a kor divatjának megfelelő, különlegesen szép alkalmi ruhát viselhetnek. Ezeket a ruhákat esetenként erre az alkalomra maguk a szülők úgy varratják, de jellemzőbb, hogy ezt is kölcsönzik.

Az esküvőn a gyerekek már a középpontban vannak. Az esküvőre menetben vezetik a násznépet, ha szükséges, tartják a menyasszony fátylát, és ha a körülmények lehetővé teszik, az esküvő színhelyén kis kosárból rózsaszirmokat szórnak a menyasszony elé.

Tóth Péter-Kispeti Emese esküvője (1995)

Szirdahelyi Szilárd-Németh Csilla esküvője (1999)
 Anyakönyvvezető: Pappné Varga Magdolna

Németh Péter-Bánkúti Letícia esküvője (1999)

Németh Péter-Bánkúti Letícia esküvője (1999)

Boór Attila-Kovács Krisztina esküvője (2001)

Herr Norbert-Ács Szilvia esküvője (2001)

Szőke Zsolt-Baumann Mónika esküvője (2003)

Szóke Szabolcs-Pusztai Mónika esküvője a múzeumban (2005)

A lakodalmi vacsora estéjén képesek fáradtság nélkül éjszakázni, mert ők maguk is akarnak szórakozni. Főleg a menyasszonnyal táncolni. Szépségükkel és szereplésükkel sok örömet szereznek mindenkinek, és vidám nyüzsgésükkel fokozzák a nap hangulatát. De aktív részvételüknek további jelentősége is van. Az átélt élményekkel szinte észrevétlenül átörökítik magukba az ünnep jelentőségét, tartalmát és kultúráját.

Szőke Szabolcs-Pusztai Mónika lakodalma (2005)

Az esküvői menet és új módja

Jellemzője az esküvőnek, hogy mindkettő, a polgári és az egyházi is, jobbára azonos napon, és egymást követően van. Így mindkét esküvőre a menyasszony a választott esküvői ruhában megy. De az is előfordul, hogy a két esküvőt megosztják délelőttre és délutánra, vagy az egyházi esküvőt a következő napra teszik. Ilyen esetekben a menyasszonyi ruha kétféle, a polgári esküvőn kosztüm, a templomin fehér menyasszonyi ruha.

Oláb János-Háncs Magdolna esküvője (1957)

Németh Péter-Bánkúti Léticia esküvője (1999)

Az esküvői menet Fonyódon mindig sok időt vett igénybe, mert bármilyen messze is lakott az új pár, a tanácsházára, később a polgármesteri hivatalba, majd onnan a templomba, általában gyalogosan mentek, és ez évek múltán is jobbra így van.

Kispeti Károly-Nagy Terézia esküvője (1957)

Czucz István-Magda Piroska esküvője (1971)

Máté Zsolt-Kovács Veronika esküvője (1993)

Horváth Csaba-Dobossy Tímea esküvője (2000)

Boór Attila-Kovács Krisztina esküvője (2001)

Kovács János-Majlinger Anikó esküvője (2007)

Ha valamikor úgy gondolták, hogy a násznépnek nagy a távolság, és erre lehetőség volt, a menyasszonyt és a vőlegényt virágokkal feldíszített kocsin vagy hintón vitték.

Oláh János-Háncs Magdolna esküvője (1957)

Németh Péter-Bánkúti Letícia esküvője (1999)

Közben, ahogy a családok autóval gazdagodtak, annak használata betört az esküvői rendezvénybe is. Az ünnepélyes menet 1980 táján már autókkal történik. Ezzel nemcsak elegánsabb és kényelmesebb lett, hanem ennek olyan jellege is van, hogy az új autókat is be kell mutatni. És ez az új módi – új és újabb ötletekkel gazdagítva – később is erősen tartja magát.

Az esküvőre menet a menyasszony és vőlegény szállítására a legnagyobb és a legszebb autókat választják ki, és azokat – némely esetben – szerepük szerint virágozzák fel. A menyasszony autóján minden virág fehér. A motorháztetőre fehér szegfűből, kálából, kardvirágból hatalmas csokrot raknak föl, és az antennára fehér szalagokat kötnek. A vőlegény autóját színes virágokkal és színes szalagokkal díszítik. A kísérő autók díszítése egyéni, de inkább csak az antennára tesznek fel színes szalagokat lobogni.

Menyasszonyi autó (2001)

Vőlegényi autó (2001)

Máté Zsolt-Kovács Veronika esküvője ((1993)

Boór Attila-Kovács Krisztina esküvője (2001)

Az autókkal menet sorrendje alkalmazkodik a régi, a gyalogmenetes hagyományokhoz. Itt is az első autó viszi a menyasszonyt a tanújával, az első vőfélyel, a második a vőlegényt a tanújával és az első koszorúslánnyal. És őket legalább 10-15 autóból álló konvoj kíséri. Az autók oda- és visszafelé is nagy hangzavarral, dudálással adják tudtára a lakosságnak, hogy esküvő van.

Ez a látványosság is kiváltja nemcsak a szomszédságok, hanem egész utca érdeklődését. Emiatt a lakodalmas ház körül továbbra is megjelennek a kíváncsiskodók, amit az örömszülők most is megtiszteltetésnek vesznek. És visszajött a régi szokás: kaláccsal és süteménnyel végigkínálják a kíváncsiskodókat.

*Lesisek Oláh János-Háncs Magdolna esküvőjén (1957)
Első vőfély Varga Lajos*

Lesisek Fucsik István-Kovács Krisztina esküvői meneténél (1994)

A polgári házasságkötés ünnepélyessé tétele és rítusai

A polgári házasságkötés Fonyódon is, mint általában az ország legtöbb községében, az anyakönyvi hivatalban, a községi tanácsházán volt, és jellemzően a mindenkori anyakönyvvezető irodájában. Ezek a helyiségek a szűk terűkkel és szerény berendezésükkel nem adtak méltó környezetet ehhez a szép eseményhez.

Takács János-Zárt Zsuzsanna esküvője (1966)
Anyakönyvvezető: Szomorú István

Kovács Tibor anyakönyvvezető

Az államigazgatás ezt felismerte, és az egész országban megkezdődött a házasságkötő-termek kialakítása vagy építése.

Fonyódon ezt 1978-80 között dr. Komáromi József vb-titkár szervezésével és irányításával a tanácsháza udvar felé húzódó részének megtoldásával oldották meg. Épült benne előtérrel egy nagyterem, ide nyíló ajtóval előkészítő helyiség, iroda, és a megközelíthetőséghez az udvar felől külön bejáratot építettek.

A terem fenyőlambériával borították, és elegáns bútorokkal rendezték be. A főfalat Dobi Piroska művészi gobleinjével, az ablakokat függönyökkel díszítették. Az anyakönyvvezetői szertartásteret színpadszerűen kicsit magasították, hogy az ott zajló esküvői események a teremből jól láthatóak legyenek.

Ez a már megteremtett elegáns környezet lehetővé tette, de egyben kívánta is a szertartás ünnepélyesebbé és gazdagabbá tételét. Ehhez az anyakönyvvezetők alkalmazták a megyei tanács igazgatási osztálya, majd a megyei hivatal szakmai továbbképzésén tanultakat, és felhasználták a családi ünnepek szertartásának megrendezéséhez kiadott segédkönyveket, mintagyűjteményeket és kollégáik ajánlásait.

Az esketést a tanácsrendszer bevezetése után a vb-titkárok, Henger István, Szomorú István, Holdosi Rudolf, dr. Parragh Sándor, dr. Komáromi József, mint vizsgázott anyakönyvvezetők végezték. Később, a községi tanácsi apparátus fejlesztése során ezt a feladatot a Somogy Megyei Tanács V. B. Igazgatási Osztálya, majd a megyei önkormányzati hivatal által szervezett tanfolyamokon kiképezett és vizsgát tett anyakönyvi ügyintézők vették át.

A későbbi anyakönyvvezetők: Madarászné Király Márta, Kovács Tibor, Zsirai Józsefné, Szalay Ferencné, Somos Ernőné, Jancsikics Kornélia, Parragh Zsuzsanna, Pappné Varga Magdolna, dr. Hengerné Keresztény Zsuzsanna.

Zsirai Józsefné

Somos Ernőné

Szalay Ferencné

dr. Komáromi József

Jancsikics Kornélia

Az új házasságkötő teremben kialakult egy nagy kulturáltságú, színes, érzelmekben gazdag esketési szertartás.

1. A gyülekezés

A megérkező násznép és a vendégek elfoglalják helyüket a teremben.

Baranyai Zsolt-Somos Ivett esküvője (1997)

A várakozás ideje alatt halk, jellemzően klasszikus (Bach, Chopin) zene szól. Dekoratív terítővel letakart asztalon vagy vázában színes élővirágból összeállított csokor, és egy háromkaros gyertyatartó van, melynek két szélső ágában égnek a gyertyák. Aztán vált a zene, és felhangzik *Mendelssobn Nászindulója*.

2. A bevonulás

A zene alatt bevonul a pár az első vőfélyvel, az első koszorúslánnyal, a tanukkal.

Miseta István- Szekeres Mariann esküvője (1987)

Tóth Péter-Kispeti Emese esküvője (1995)

Baranyai Zsolt-Somos Ivett esküvője (1997)

Szóke Szabolcs-Pusztai Mónika esküvője (2005, Múzeum))

Kovács János-Majlinger Anikó esküvője (2007)

Az esketéshez a pár a tanukkal a pódiumon elhelyezett székeken foglalnak helyet. Majd megjelenik az anyakönyvvezető az eseményhez illő ünnepi ruhában, bal válláról induló címeres nemzeti színű szalaggal, és az asztalhoz állva, a zene befejezésekor megkezdi az esketési szertartást.

Baranyai Zsolt-Somos Ivett esküvője (1997)

Anyakönyvvezető: Pappné Varga Magdolna

(A szertartás alatt újra szól a zene, de már az, amit a pár előre kiválasztott. A párok a klasszikus zene helyett jobbra a divatos zenét kérik. Ebben kiemelkedő rangot kapott Richard Clayderman zongoradarabjai, vagy Szent Martin által szaxofonon és pánsípon előadott dalai.)

3. A házasságkötés

Az anyakönyvvezető rövid köszöntőt mond, majd felteszi a kérdést először a menyasszonynak:

– Kijelenti-e, hogy a jelenlévő (név szerint megnevezve) vőlegénnyel házasságot köt? A menyasszony által a határozottan kimondott “igen” után ugyanezt a kérdést felteszi a vőlegénynek is, és az ő határozott “igenje” után az anyakönyvvezető a családjogi törvényre hivatkozva házastársaknak nyilvánítja őket. Utána elkéri gyűrűiket, és azokat vagy díszes dobozba teszi, vagy – más esetben – selyempárnára helyezi.

4. Az első bitvesi csók és az anyakönyv aláírása

Miután az anyakönyvvezető házastársaknak nyilvánította a párt, felkéri őket, csókolják meg egymást, és írják alá az anyakönyvet.

Szász László-Panics Klára (1977)

Zsinkai Zoltán-Farkas Ildikó (1982)

Baranyai Zsolt-Somos Ivett (1997)

Szerdabelyi Szilárd-Németh Csilla (1999)

Németh Csilla (1999)
Anyakönyvvezető: Pappné Varga Magdolna

Szerdahelyi Szilárd (1999)
Anyakönyvvezető: Pappné Varga Magdolna

Majlinger Anikó (2007)
Anyakönyvvezető: dr. Hengerné Keresztény Zsuzsanna

Kovács János (2007)
Anyakönyvvezető: dr. Hengerné Keresztény Zsuzsanna

5. A jegygyűrű kölcsönös felbúzása

Az aláírások megtörténte után az anyakönyvvezető a gyűrűket a dobozból kivéve és tálcára helyezve, vagy párnán visszaadva felkéri a párt, húzzák fel egymás ujjára, és mondják együtt:

Szerelmem, viseld ezt a gyűrűt szeretetem, szerelmem és búségem jeléül!

Tóth János-Horváth Mária (1978)

Zsinkai Zoltán-Farkas Ildikó (1982)

Baranyai Zsolt-Somos Ivett (1997)

Szerdabelyi Szilárd-Németh Csilla (1999)

Boór Attila-Kovács Krisztina (2001)

Szóke Szabolcs-Pusztai Mónika (2005)

Anyakönyvvezető: dr. Hengerné Keresztény Zsuzsanna

6. Fogadalomtétel

Ha a pár az előzetes bejelentés során igényli, tehet nyilvános fogadalmat. A fogadalomtételnek többféle szövege készült el, melyekből a párok választhatnak. Ezt az anyakönyvvezető előmondása alapján a párnak utána kell mondani.

1. Vőlegény

*Köszönöm az életnek, hogy Téged megadott,
Köszönöm a sorsnak, hogy hozzám elhozott.*

Menyasszony

*Áldom azt az utat, melyre most lépünk,
Vigyázz rá, hogy róla soha le ne térjünk.*

2. Menyasszony

*Sorsunk egybeforrt, együtt megyünk tovább,
Az élet viharában te vigyázol rám.*

Vőlegény

*Köszönöm, hogy szeretsz, hogy hiszel nekem,
Hogy megosztod velem az életed.*

3. Közös egyszerre mondható fogadalom:

Tiéd a szívem, Tiéd a lelkem, hűségem és becsületem.

7. Gyertyagyújtás

Hagyománnyá lett a közös gyertyagyújtás. Az anyakönyvvezető azzal vezeti be, hogy a mai napon még az eddigi két különálló életük szimbóluma a két külön láng, ezért felkéri a párt, hogy a két szélső gyertyával gyújtsák meg a középsőt, ami jelképe elinduló közös életüknek, és ennek fénye-melege kísérje boldog házasságukat.

Az asztalon lévő háromkarú gyertyatartóban égő szélső gyertyákat a pár kiveszi, és egyszerre meggyújtják a középsőt. A gyertyát, amivel meggyújtották, visszateszik, és elfújják. A közösen meggyújtott gyertya a szertartás végéig ég, majd emlékként hazaviszik

Miseta István-SzekeresMariann (1987)

Zsirai Attila-Kántor Edit (1988)

Boór Attila-Kovács Krisztina (2001)

Zsikó Roland-Kendra Klára (2002)

8. Ünnepi köszöntő műsor

Esetenként – ahogy jelentősége kívánja, vagy ha meg tudják szervezni – van műsor is. Iskolás gyerekek, óvodások vagy felnőttek verset mondanak, ének- és zeneszámot adnak elő. Észrevehető változás, hogy a század vége felé egyre kevesebb esküvőn van műsor.

Szász László-Panics Klára esküvőjén (1977)

Frankberger Ferenc Üttörők: Mezei Ildikó, Szokola Gabriella, Mihalicz Csilla

*Anyakönyvvezető: Holdosi Rudolf
Farkas Edit, Hosszú Margit, Frankberger Ferenc, Potyondi Katalin gimnáziumi
tanulók*

*Miseta István és Szekeres Mariann esküvőjén (1987)
Jáger Balázs*

Toldi Lilla, Bándi Gabriella

A menyasszony pedagógus kollégái

9. Virágcsokor átadása a szülőknek

Az anyakönyvvezető felkéri a párt, hogy köszöntsék a szülőket, és köszönjék meg a kisgyermekkor álmatlan éjszakáit, a simogató kezeket, a féltő-óvó és biztató szavakat, az egész életüket. Az új pár – köszönetük kifejezéséként – virágcsokrot ad át a szülőknek.

Baranyai Zsolt-Somos Ivett esküvője (1997)

Szerdabelyi Szilárd-Németh Csilla esküvője (1999)

10. *Pezsgőbontás*

Az anyakönyvvezető a szertartás befejezéseként gratulál az új párnak, pezsgőt bont, majd a szülőkkel és a tanukkal együtt koccintanak az ifjú pár boldogságára.

Kasal László-Takács Katalin esküvője (1980)

Anyakönyvvezető: Holdosi Rudolf

Zsinkai Zoltán-Farkas Ildikó esküvője (1982)

Tóth Péter-Kispeti Emese esküvője (1995)

Szóke Szabolcs-Pusztai Mónika esküvője (2005)

Az egyházi esküvő

A század második szakaszában az egyházi esküvő iránti igény változott. Az új társadalmi rend politikája és ideológiája alapvetően szemben állt a vallással, és ellenezte az egyházi rendezvényeken való részvételt, és minden szolgáltatásának (keresztelőnek, esküvőnek, temetésnek) igénybevételét. Ezt erősítette az a helyzet, hogy a már duplájára növekedett és szociális összetételében megváltozott lakosságnak elég nagy aránya, első sorban az új alkalmazottak és az értelmiségiek, nem voltak vallásosok, vagy a betöltött tisztség által megkövetelt erkölcsi-politikai magatartás miatt nem gyakorolták vallásukat. Így a házasulók egy része világnézeti meggyőződésből, vagy éppen tartva az esetleges politikai elmarasztalástól, nem ment templomi esküvőre.

Ez a helyzet negyed század múlva, talán 1975 tájától észrevehetően fordul, és a század végétől, amikor az 1990-es rendszerváltozás eredményeként a politika értékrendjében és a gyakorlatban egyaránt megvalósul a vallásgyakorlás teljes szabadsága, és erősödik a vallásosság, a házasulók egyre jobban igénylik a templomi esküvőt, és az érzett szabadság viszonyai között azt már nyíltan és egyre nagyobb pompával tartják.

Oláh János-Háncs Magdolna esküvője (1957)
Plébános Abaligeti Kázmér

Farkas János-Schmidt Rozália esküvője (1961)
Plébános: Abaligeti Kázmér

Bognár István-Fekete Julianna esküvője (1962)
Református lelkipásztor: Szabó Lajos

Szabó Lajos, Fonyód legismertebb és 37 éven át szolgált református lelkipásztora, esperes

*Tagányi Zsolt-Baranyai Jolán esküvője (1970)
Plébános: Abaligeti Kázmér*

Dr.Boros Árpád-Vásárhelyi Eszter esküvője (1993)
Plébános: Fehér Ernő

Györe Attila-Nagy Zsuzsanna esküvője (1994)
Plébános: Fehér Ernő

Massimiliano Mazzotta-Czucz Piroska fonyódi esküvője az olaszországi, pisai polgári házassághoz (1995)

Plébános: Fehér Ernő

Horváth Csaba-Dobossy Tímea esküvője (2000)

Plébános: Fehér Ernő

Szőke Szabolcs-Pusztai Mónika esküvője (2005)
 Református lelkipásztor: Szabó Levente

Kovács János-Majlinger Anikó esküvője (2007)
 Plébános: Neumajer Zoltán

És a hosszú időn keresztül elmaradt régi szokás, hogy a templomba rozmaringággal tűzött almát visznek, kezd visszatérni. Az újabb esküvőkön esetenként már feltűnik.

A kéthelyszínes esküvők

Esküvőjüket a fonyódi párok nem minden esetben tartották és tartják Fonyódon. Megrendezésében régen és ma is előfordul a kettős helyszín, amikor valamelyik szertartás, vagy a polgári vagy az egyházi esküvő nem Fonyódon, hanem máshol van. Ez lehet a vidéki menyasszony vagy vőlegény családjának lakóhelyén, de bárhol, még külföldön is, ha valamilyen okból (személyes kapcsolatokból, kiemelkedő jelentőségű vagy szépségű hely miatt) így döntenek.

Ilyenkor az egész násznép vagy nagyobb része utazik. Ez már az utóbbi 30 évben nem jelent gondot, mert oda is autókkal konvojban mennek. Így még az ottani esküvői menet sem szegényedik.

Dr. Boros Árpád-Vásárhelyi Eszter polgári esküvője a keszthelyi Festetics-kastélyban (1993)

Herr Norbert-Ács Szilvia polgári esküvője Balatonbogláron (2001)
Anyakönyvvezető: Horváth Judit

Szóke Zsolt-Baumann Mónika templomi esküvője Kaposfőn (2003)

A lakodalom

Új és különböző helyszínei

A lakodalmakat a II. világháború után is sokáig a családi házban tartották a kialakult szokás szerint. Előtte héten disznót vágtak, a rokonok, a barátok összehordták a legszükségesebb nyersanyagokat, azokat előkészítették, sütötték a süteményeket. A lakodalom kifőzésére továbbra is a leggyakorlottabb és legjobbnak ismert főzőasszonyokat kérték fel, és melléjük segítőknek a rokonság- és a szomszédságbeli asszonyokat.

Többszörösen felkért gazdaasszony vagy *kifőzőasszony* volt Király Jánosné és Pintér Jánosné, de különösen Ilus néni, a Fő utcai Varga Józsefné, aki "fél falu lakodalmát kifőző" gazdaasszony hírében állt.

Gazdaasszonyok Oláh János lakodalmában (1957)

Varga Józsefné jobb oldalon, alul, középen ül Szabó Sándorné és Mátraházi Jánosné között.

Bal oldalon, alul a két fiú: Doma János és Doma György

Álló sor: Doma Györgyné, Kovács Istvánné, Háncs Józsefné, Háncs János, Béres Istvánné, Major Magdolna, Háncs Jánosné, alatta a fiú Doma Miklós, Mátraházi János, Doma Pálné

Gazdaasszonyok Horváth Árpád lakodalmában (1973)

Krizsán Károly, Pintér Jánosné, Horváth Istvánné, Mátraházi Jánosné, Köcski Ferencné,
Szentpáli Gyuláné, Krizsán Károlyné, Horváth Józsefné, Bentekovics Imréné,
Fodor Józsefné

Úgy 1965-70 után azonban, amikor már a családok a házukat bővítették vagy újat építettek, a szobákba új modern bútorok kerültek, úgy gondolkodtak, hogy a lakodalmat nem a házban, hanem máshol kellene megtartani. Hallottak a háznál tartott sátoros lakodalmakról, és átvették. Ettől kezdődően néhány család a termelőszövetkezettől vagy a honvédségtől bérelt és az udvarban felállított, nagy sátorban tartotta a lakodalmat.

Mivel azt tapasztalták, hogy ez is nagy szervezéssel és munkával jár, módosítva az eddigi elgondolásokat, többen már úgy döntenek, hogy csak a szűkebb rokonságot hívják meg, ami 30-50 személy, és lakodalmat kultúrált vendéglátóhelyen, elegáns étteremben – minden felvonulási és egyéb ceremónia nélkül – tartják meg. Ez nagyon praktikusnak bizonyult, mert mentesítette a családot a sok otthoni munkától, ugyanakkor az éttermekben kitűnő szolgáltatást adtak, és megfizethető áron. 1980 körül ez személyenként 400-500 Ft-ba, egy általános vacsorának a háromszorosába került. A kívánságnak megfelelően főztek, és egyes időszakokban még a zenészek is megvoltak, akiket csak éjféltől kellett külön megfizetni.

Ezek az első lakodalmak a Delta Étteremben voltak, de hamarosan igen kedvelt hely lett a Kossuth-erdőben lévő Panoráma, mert annak vezetője, Zsikó

Lajos ezt reprezentatívan, kitűnő étellel és jó hangulatot biztosítva rendezte meg.

A Panorámában rendezett lakodalmak közül azonban már az első bekerült a fonyódi lakodalmak történetébe. És nem azért, mert az első volt, hanem mert tragikusan rendkívüli.

Horváth Ferenc tehertaxis és felesége, Magyar Mária itt rendezte meg 120 főre 1981. december 19-én leányuk, Horváth Mária óvónő és a heidelbergi szerzőkészítő és programozó Manfred Kaiser lakodalmát.

Manfred Kaiser-Horváth Mária polgári esküvője (1981)

Zenekarról nem kellett külön gondoskodni, mert itt játszott Horváth Károly zongorista és ifj. Németh Ernő tanár, dobos. Hogy a lakodalom visszaidézzé a házi lakodalmak hangulatát, és megadja az igazi mulatás lehetőségét, az étterem vezetője, Lajos, a zenekar kiegészítésére felfogadta még a zongorista édesapját, Horváth János nagykanizsai prímást.

A jelzett délutáni időre mindenki nagy izgalommal várta a násznépet. Megigazították a hamarosan elérkező nagy ünnep idézésére felállított karácsonyfa díszait, a zenészek is megbeszélték a köszöntő számok sorrendjét. A násznép azonban késett, mert – mint később megtudták –, óvónénijük köszöntésére az óvodások műsort adtak. Verset mondtak, és énekeltek, ami miatt hosszabb lett a szertartás.

Aztán 17 óra után megérkezett az örömapa vezetésével az első csoport. A zenészek tust húztak. Aztán rákezdtek a nagyon népszerű és ismert számra, *Dinicu Pacsirtájára*. És alig játszottak el pár taktust, amikor a prímás kezéből kiesett a hegedű, és dőlt a karácsonyfa felé. Szerencsére, Feri, az örömapa éppen arra ment, ezt látva odaugrott, és elkapta. Nagy riadalom támadt. Lefektették, szívét dörzsölték, mentőért telefonáltak, ami gyorsan meg is érkezett, de már nem szálílhatta. Horváth János prímás szíve az esküvői örömuzenében örökre megállt.

A döbbenetre rácsapódott a tanácstalanság. Egy ünnepben öröm és tragédia. Egyszerre nász és gyász. Mit kell tenni most, amikor egyszerre egy helyen egy család öröme szembekerül másik család tragédiájával? Itt a násznép, kész a vacsora. Aztán – a sajnálatos tragédia ellenére is – úgy döntöttek, megtartják a lakodalmat.

Jött a további gond, mert a doboson kívül nem volt más zenész. Ötletek és gyors telefonok után aztán talán egy óra sem telhetett el, amikor már ott volt a sok lakodalmat kimuzsikáló Horváth József műkedvelő primás és Fazekas István tanító, zongorista. Oly gyorsan rendeződött minden, hogy a később érkező vendégek már csak elbeszélésből és az éjféli meglepetésből tudták meg a tragikus eseményt.

A tragédia előtti és ... utáni percek

Aztán elérkezett az éjféli. Eloltották a lámpákat, és Lajos, a vendéglő vezetője – Fonyódon először – kis kocsin száz égő gyertyát vitt be, amit az asztalokra raktak. Emlékező tisztelgés az örökre elment primásnak, és köszöntő az új életet kezdő párnak.

Az évek múlásával egyre gyakoribbak lettek a sokvendéges lakodalmak, de nem akart mindenki vendéglőt választani. Keresni kezdték az ehhez megfelelő nagyságú konyhával, étteremmel és nem utolsósorban, a megfelelő személyzettel is rendelkező intézményeket, amelyek igény szerinti szolgáltatást tudnak adni. Erre a célra igen jó színvonalon megfelelt a Veégh Józsefné által vezetett Tungsram Üdülő, a Sport Szálló, amelyet Járfás János és a fonyódligeti gyermek-tábor, amelyet Teremi József vezetett.

Hogy a lakodalmi vacsora helyisége hangulatos legyen, színes papírszalagokkal, lampionokkal, virágfüzerekkel és lufikkal gazdagon kidíszítették.

Az ezeken a helyeken megrendezett vacsorának óriási előnye volt, hogy itt arra is lehetőség volt, hogy a vendéglői és adagonként felszolgált ételek helyett, ha úgy akarták – a háznál tartott régi lakodalmi vacsorák szerint –, vitt anyagokból a kívánságnak megfelelően és háziasan készítették a vacsorát. Így adódott, hogy sokat főztek, és a lakodalom végére maradt is belőle. Ez a helyzet megvisszahozta a régi szokást, hogy a lakodalom végén a búcsúzó vendégeknek a húsokból, a tortákból és a süteményekből újra csak „pakoltak”. Az italokat a rendező család vitte. A bort valahonnan, neves pincészetből, a pálinkát a saját gyümölcsét kifőzető baráti ismerőstől, az üdítőket lerakatban, a szódavizet a fonyódi ásványvíz-üzemben vásárolták.

Előnye volt, hogy olcsóbb volt a vendéglőnél. Pl. a Tungsramban 1991-ben a 120 fős vacsora 170 ezer Ft-ba került, ami 6 havi átlagfizetésnek felelt meg. Ahogy persze a gazdasági viszonyok változtak, változtak az árak is. 2000-re már egy ekkora lakodalom költsége megközelítette az 1 millió forintot.

A zenészek

Mivel Fonyódon nem volt sok zenész, továbbra is jó előre kellett azt kiválasztani és lekötetni. A háznál vagy üdülőben rendezett lakodalomban a régieken túl játszott még Király János és Pintér István tangóharmonikával.

Az étteremben rendezett lakodalom előnyös volt olyan szempontból is, hogy az étteremnek voltak zenészei, azt külön nem kellett felfogadni.

A későbbi, az újra nagy és a hagyományokat is visszahozó lakodalmakhoz már nem lett megfelelő a csak hangszeres szólista vagy a duó, ezért ehhez megfelelő zenekart igényelnek. Így már 4-6 tagú zenekart szerződtetnek, amely megfelel a kor színvonalának, ugyanakkor emlékeztet a régi típusú zenekarokra, és megfelel a kétféle kívánságnak. Legyen egyszer fúvószenekar, hogy feltűnő csinnadrattával kísérrni tudja esküvőre a nászmenetet, ugyanakkor hangszerváltásokkal, (gitár, szaxofon, szintetizátor, tangóharmonika, dob) egyszerre tudjon lakodalmat nótákat, de tánczenét is játszani.

Király János (Janika)

Pintér István

Fonyódon ekkor két alkalmas zenekar volt. Darab Csaba és Földi István együttese. Amelyik esküvőn csak vacsora volt, oda modern beat-zenekart szerződtettek.

Darab Csaba (jobb oldalon a második) és zenekara

Földi István Együttese

Mivel az igény egyre nagyobb lett, ezért zenekart több esetben – újsághirdetés útján vagy ismerős ajánlásával – vidékről hoztak.

A kaposfői Csordás-Becker Együttes

A taszári fúvós zenekar

A paksi Fórum Zenekar

A balatonlellei zenekar

A verses köszöntés, az első vőfélyi szerep visszahozása

A II. világháború után továbbra is a régi szokásoknak megfelelően tartották meg a lakodalmat, de a vőfélyi szerepeket tudók kiválásával sok esetben elmaradt már az első vőfély szerep.

Az évek múlásával azonban egyre jobban jelentkezett az igény arra, hogy az esküvő megrendezésében és megjelenítésében egyaránt valóban szép legyen. Ehhez szükségessé vált annak eddigi tartalmi és formai bővítése, gazdagítása. Esetenként kezdtek már vissza-visszatérni a köszöntők, ami megkívánta az első vőfély szerepének visszahozását. De gondot jelentett, mert ennek ellátására felkészült személyek nem voltak.

Ezért most is, mint régen, e feladatra a családból, a legközelebbi rokonságból vagy a baráti körből kértek fel valakit. Ilyen szerepet kapott Perusza László, Szabó Sándor, Varga Lajos. De vidéki is lehetett. A felkért vőfélyeknek viszont gondot jelentett, honnan szerzik meg a szükséges forgatókönyvet, a köszöntőket. Ezeket sok keresés után családoknál megtalálták, és hozzá kiírták még a már közben vőfélykönyvekben megjelent köszöntőket. Ezeket aztán az alkalmi vőfélyek a maguk elgondolása és a konkrét helyzet szerint rakták össze. Így keveredtek és variálódtak a régi fonyódi és a vidéki köszöntők.

Mivel ez a tisztség a felkért személy részére alkalmi jellegű volt, ezért az ilyen első vőfély csak a legfontosabb köszöntőket, pl. csak a kikéréseket és a menyasszonytáncot mondta.

Szőke Zsolt vőlegény kikérése (2003)
Az első vőfély a legkisebb testvér: Szőke Csongor

*A középső testvér, Szőke Szabolcs menyasszonyának, Pusztai Mónikának kikérése
(2005)*

A két családból a vőfélyek: Szőke Csongor és Pusztai István

Ahogy azonban tervezték a nagy esküvőket, és hogy ebben az örömszülőknek kevesebb gondja legyen, csak a vendégekkel foglalkozhassanak, egyre jobban igény lett az egész ceremónia vőfélyes levezénylése. Ezt a feladatot már amatőr alkalmi és gyakorlatlan vőfély nem volt képes ellátni. Mivel szinte mindenütt megjelent ez az igény, megteremtődött az ezt kielégítő feltétel is.

Megjelentek erre a feladatra olyan személyek, akik népi környezetben nőttek fel, ahol a lakodalmi köszöntőknek hagyománya van, és ezt a családban vagy valakitől látták, eltanulták. Közben mások is, akik kedvet éreztek e tisztség ellátására, bekapcsolódtak, és erre kiképezték magukat. Ezek szinte „*bívatásos vőfélyek*” lettek, akik tiszteletdíj ellenében bárhol vállalták a lakodalom vezetését.

Fonyódon ilyen vőfély nem volt, de felkérésre Fodor József, Darab Csaba és Csonták Csaba vállalt vőfélyi szerepet.

Fodor József

Csonták Csaba

Ezt a feladatot több esküvőn vidékről, Balatonboglárról, Kaposvárról, sőt az ide házasodó valamelyik fél rokonsága révén Egerből vagy Miskolcra hívott vőfélyek látták el. Az általuk mondott köszöntőszövegek valamennyire eltérnek a régi fonyódi köszöntőktől, de velük új színek, új elemek jelentkeztek.

Ilyen felfogadható és népszerű vőfély lett Karádról Farkas János, aki az ünnepi polgári ruha helyett a sajátos népi, népviseleti környezetének megfelelő, eredeti karádi pásztorruhát visel. Öltözete: fehér ing, bőgatya, fekete mellény fényes gombokkal, csizma, rozmaringos fekete kalap és a vállon átvetett, mellen a nyelénél összekötött karikás ostor. Hiteles népi megjelenése különös és parádés ünnepélyességet ad az esküvői ceremóniának.

Ahogy fokozatosan visszatér a régi esküvői szokás, a vőfélyek most már a Fonyódon mondott régi és a sokféle helyről összeválogatott köszöntőkkel vezetik.

Farkas János, Karád

Az esküvői ceremónia rendje

Az esemény a vőlegény házánál kezdődik. (Darab Csaba köszöntői.)

Vőlegény kikérése

Halljunk szót!

Tisztelt vendégsereg, engedelmet kérek,

Egy pár szót szólnék, hamar véget érek.

Megtelt ma a szívünk örömmel, jókedvvel,

Hogy együtt ünnepeljünk a vendégsereggel.

Öröm e mai nap e derék családnak,

Mert ma tartja esküvőjét a kedves fiának.

A vőlegény helyett nébány szót badd szóljak,

Jelentése van most a komoly szónak.

Legénységem vége, esküvőre megyünk

Kívánjátok szívből, hogy boldogok legyünk.

A bohémságnak vége, komoly dolgok várnak,

Vállaimra veszem gondját a családnak.

Jó anyám, jó apám megköszönöm nektek,

Azt, hogy megérhettem ezt a boldog percet.

De hiszen tudjátok, ez az élet rendje,

Azért ti sem lesztek elfeledve.

Búcsú az anyától

Drága édesanyám, miként szóljak hozzád,

Hisz te voltál az, ki a világra hoztál.

Te adtad a legszebbet: az életet,

Amit én szavakkal meg nem köszönhetek.

Nem gondoltál arra, lesz-e gond énvelem,

Látod, most búcsúzom: az Isten veled.

Hulló könnyeidet kezemmel törölném,

De ilyen az élet, most útra kelek én.

Fájó szavaimat könnybe fojtom csendben,

Édesanyám, egészségben tartson meg az Isten.

Búcsú az apától

Most hozzád fordulok drága édesapám,

Ki eddig oly jó voltál hozzám.

Hogy én boldog legyek, csak azon fáradtál,

Amit csak lebetett, te mindent megadtál.

De mielőtt apai házadból kilépek,

Előtted térdre borulva bocsánatot kérek.

Mert megszomorítottalak, ha nem is akartam,

*S megbántottalak jószágodért (igen) gyakran.
Drága édesapám, feledd el most mindezen vétkem,
Azt kívánom: mindenért áldjon meg az Isten.*

Búcsú a testvértől

*Kedves testvérem, most tőled is búcsút veszek,
Mielőtt a szülői háztól elmegyek.
Áldjon meg az Isten, kedves jó testvérem,
Kivel együtt telt el vidám gyermekségem.
Kivel megosztottam mindig víg örömöm,
A te jószágodat immár megköszönöm.
Elmegyek a háztól, ahol együtt éltünk,
Ahol boldogságban volt nekünk sok részünk.
Ahol jó szüleink gondunkat viselték,
Éjjel-nappal mindig kedvünket keresték.
Becsülettel álld meg helyed az életben,
Törődj családoddal, szüleinkkel helyettem.*

Búcsú a nagymamától

*Drága nagyanyám, most hozzád beszélek,
Mielőtt hosszú utamra rátérek.
Te mindig a jóra kértél, a rossztól megóvtál,
Egész életedben szerető nagymama voltál.
Búcsúzik tőled legkisebb unokád,
A jó Isten áldása szálljon soká terád.*

Búcsú a rokonoktól, a szomszédoktól

*Kedves alsó, felső jószívű szomszédaim,
Rokonok, barátok és jóakaróim.
Remélem, ezután is jó barátok leszünk,
És a régről csak a szépre emlékezzünk.
Búcsúzom tőletek, legyetek boldogok,
Éljetek békében, ez a legjobb dolog.
Kedves barátaim, hozzátok is szólok,
Amikor tőletek nagy bánan elválok.
Szívemből csak egyet kívánok:
Adja a Teremtő, aki gondol rátok sokat,
Hogy találjátok meg hamar ti is párotokat.*

Indulás a vőlegényes háztól

*Tisztelt Vendégsereg! Isten szent nevében
Induljunk el innen csendes békességben.
Vőlegény urunknak keressük meg párját,*

*Az ő drága kincsét, ékes menyasszonyát.
Szerezzünk ma neki kedvet, boldogságot,
Hozzunk keblére egy szép gyöngyvirágot.
Először majd Isten hajlékába visszük,
Hol az áldás után boldog lesz majd, bisszük.
Induljunk el tebát, Isten szent nevében,
Menjünk a mátkáért a legnagyobb rendben.
Éljen!*

A vőlegény házatól az egész násznép elvonul a menyasszony házához.

Beköszöntés a menyasszonyos házhoz

*Illő tisztelettel engedelmet kérek,
Midőn e hajlékba ily bátran belépek.
Jó napot kívánok násznagy uraméknak,
És az egybegyűlt vendégtársaságnak.
Jöttünk e hajlékba végre,
Menyasszonyunk nagy tiszteletére.
E hosszú úton elfáradtunk nagyon,
Fogadjanak be vidám hajlékokba,
Részesítsék mindnyájunkat egy kis mulatságba.*

Változat (más köszöntőből)

*Kedves vendégsereg, én csak azt csodálom,
Akiért jöttünk, sehol sem látom.
Kedves menyasszonyunk jöjjön ki kértemért,
A mi kis seregünk nagy fáradtságáért.
Adják ki hát, kérem, legyenek szívesek,
Mivel sok a dolgom, hamar végezhessek.*

A menyasszony megjelenésekor

*Tisztelt Vendégsereg! Figyeljenek szómra,
Örömmel nézzenek szép menyasszonyunkra.
Itt van mellettem menyasszonyrubában,
Az új élet kezdetén viruló pompában.
(Húzd rá cigány!)*

A menyasszony kikérése

*Halljunk szót!
Követségbe jöttünk eme tisztos házba,
Vőlegényünk küldött, ki epedve várja,
Hogy mátkáját karjaiba zárja.
Hogy élete fonalát vele összekösse,*

*És bű párja legyen neki mindörökre.
Bajban és örömben soba el ne hagyja,
Ezt a mai napon esküvel fogadja.
Ezért szépen kérjük a kedves szülőket,
Engedjék útjára kedves gyermeküket.
Tudom, aggodnak, hogy semmi baj ne érje,
De hát ezután majd vigyáz rá a férje.
Éljen!*

Menyasszony búcsúztatása

*Most a zeneszónak némuljon zengése,
A sarkantyúknak is szűnjön meg pengése.
Mert búcsúzásomnak most leszen kezdése,
Legyünk csendességben, míg leszen végzése.
A mátká búcsúzik édes szüleitől,
Szívéből szeretett jó testvérétől.
Szólana, de nem tud, látom bús arcáról,
Én tebát elmondom, mit elméje gondol.*

Búcsú az anyától

*Szerető jó anyám, tőled hogy búcsúzzak,
Aki nagyon szerettél, mint kedves lányodat.
Kit édes tejével tápláltál emlődnek,
Kit mindig szerettél, s neveltél embernek,
Most át kell engedni titkos jövődőnek.
Köszönöm neked, hogy oktattál, neveltél,
Jóra tanítottál, széltől is féltettél.
Mindent tettél értem, mit anya megtehet,
Kedves édesanyám, Isten legyen veled.*

Változat (más köszöntőből)

*Kedves édesanyám, mikor tehozzád beszélek,
A szívemben akkor nagy fájdalmat érzek.
Neked köszönöm, hogy a földön élek,
És hogy fölneveltél, hálát adok néked.
De azért lelkemben mindig veled leszek,
Írántad eztán is, mint eddig, hálát érzek.
Mert bár tőled másfelé haladok,
Mégis mindenkor leányod maradok.
Légy szerető anyám, bár nem lehetek veled,
Áldja meg az isten minden lépésedet.*

Búcsú az apától

*Kedves édesapám, most tőled búcsúzom,
Neked is tiszta szívemből kívánom:
Élj hosszú életet nyugodt boldogságban,
Sose legyen részed semmilyen bánatban.
Miket értem tettél, soba nem felejttem,
Igaz szigorodtól tiszta ember lettem.
Tudom, hogy fájhat atyai szívednek,
Midőn elválását látod gyermekednek.
Köszönöm atyai hű szeretetedet,
Ki nem érdemelt gondviselésedet.
Édes, drága apám, ne epeszd magadat,
Bocsáss el engem, mint kedves leányodat.*

Búcsú a testvértől

*Kedves testvéreim, tihozzátok szólok,
(Drága jó bátyám, tehozzád is szólok)
Nektek is hasonló sok-sok jót kívánok.
Nincs közelebb senki, kiben megbízhatom,
Ezért szüleinket gondjaidra bízom.
Kedves, jó testvérem, fogjad meg a kezem,
Tőled elválásom esik oly nebezen.
Tartson össze Isten testvéri szeretetben,
Jók legyünk egymáshoz az egész életben.*

Változat (más köszöntőből)

*Kedves testvérem, most hozzád beszélek,
Kivel együtt telt el vidám gyermekévem.
Kivel megosztottam minden örömöm,
Kedves szüleinket mindig szívből szeresd,
Dolgaikat mindig szívből könnyítsed.
Tőled ez az én kérésem, búcsúzásom,
Az Isten áldjon téged, szívemből kívánom.*

Búcsú a nagymamától

*Drága, jó nagymamám, most tehozzád szólok,
Mielőtt hosszú utamra indulok.
Óvtál te a rossztól, mindig jóra kértél,
Egész életedben mindig szerettél.
Búcsúzik tőled legkisebb unokád,
A jó Isten áldása szálljon soká terád.*

Búcsú a rokonoktól, lánypajtásoktól

*Hozzátok is szólok, kedves szeretteim,
Ti minden rokonaim, kedves vendégeim.
Az egekből bővel áldottak legyetek,
Kérem az Istent, hogy el ne feledjete.
Kedves lánypajtásaim, szép koszorúslányok,
Bár most mind itt vagytok, mégis búcsút mondok.
Vége köztünk már a pajkos buncutságnak,
Egyszer komoly kor jön valamennyi lánynak.
Kívánom, jövőre, vagy hát hamarosan
Találjon egy bű párt mindegyiketek gyorsan.*

Változat Fodor József köszöntőjéből

*Halljunk szót, uraim!
Tiszteletreméltó összegyűlt kis sereg,
Egy kis csendet kérek, amíg én beszélek.
Rövid a beszédem, de igaz, magyaros,
Mint a kristály, vize tiszta, nem zavaros.
Te is hallgass, cigány! Hagyd abba nótát,
Mert majd én csinállok a hátadra kottát.
Ha a beszédemet végzem, elkezdheted újra,
De akkor szakadjon le a begedűd búrja.
Ha ősszel a madár más bonba elrepül,
Nem mén az magányosan, nem mén az egyedül.
Megy az egész csapat, megy az egész sereg,
Induláskor ő is búcsúdalt csicsereg.*

*A mi menyasszonyunk is egy búcsúzó kis madár,
Búcsúzna is szegény, mert az idő eljár.
Búcsúzna is szegény, de szava elakad,
Szívéből a sóhajlás, szeméből a könny fakad.
Hogy is ne fakadna a szeméből a könny ki,
Hisz a lányágától, kedves szüleitől, testvéreitől, rokonaitól,
barátoktól
és a szomszédoktól megválni nem könnyű.
Jól tudjuk ezt mindnyájan, hallgassuk meg tebát,
Míg helyette elmondom búcsúzó szavát.*

*Kedves édesapám! A szavam hozzád fordítom,
Búcsúzó beszédem zokogva indítom.
Köszönöm néked apai voltodat,
Hogy engem felneveltél, mint kedves leányodat.
Az egeknek az ura a te vénségedet,*

*Gyámolítsa értem az öregségedet.
Frissítse mindenkor az egészségedet,
Az élők sorába tartsa meg az életedet.*

*Kedves édesanyám! Jöjj hozzám közelebb,
Hadd öleljelek meg, szerető gyermeked.
Énnekem a válás, Istenem, mily nehéz,
Akitől elmarad az anyai gondos kéz.
Sok bú nyomta az anyai szívedet,
Hogy boldoggá tegyél.*

*Kedves testvéreim! Itt az idő jelen,
Kedves testvéreim, tőletek most elmegyek.
Elmegyek tőletek, mint egy vándormadár,
Elmegyek tőletek egy új élet tavaszán.
De azért maradjon meg köztünk a szeretet és béke,
Mert a testvériségnek ez a legszebbike.*

*Kedves barátok, rokonok és szomszédok!
A jókívánságaitokért köszönetet mondok.
Köszönöm nektek is, hogy szerettetek,
Az Isten áldása legyen veletek.
Induljunk el az Úr nevében,
E nehéz utunkat tovább vezérelje.*

A vőfély bejelenti az indulást.

Induláskor

*Siessünk vendégek, tegyük meg az utat,
Lám az óra is már kellő időt mutat,
Ne hagyjuk bát várni a tisztelendő urat.
Éljen!*

Az esküvői szertartások után a násznép együtt megy a lakodalom helyére, és a régi szokás szerint újra köszöntéssel fogadják őket.

Kovács János-Majlinger Anikó esküvőjén Farkas János első vőfély fogadja a násznépet

A vacsora

Az asztalhoz ültetésnek a korábban kialakult rendje továbbra is él, és a vacsora megkezdésének szokása – azt játéknak tekintve – esetenként újra megjelelik. A levesből a menyasszony merít, és a vőlegénnyel egy tányérből esznek, vagy a menyasszony eteti, szimbolizálva, hogy elkövetkezendő közös életükben híven gondoskodni fog férjéről.

Szőke Zsolt-Baumann Mónika lakodalma (2003)

Levesnél

*Halljunk szót!
Kedves vendégsereg! Az első tál ételt hoztam,
Hogy el ne ejtsem, sokat imádkoztam.
Finom tyúkleves ez, benne cérnametélt,
Nem is volt ez még tyúk, hiszen csak alig élt.
Hogy jutottam hozzá? Szépen elmesélem,
Hallgassák meg hát figyelemmel kérem.
Szaladgált a kakas a jérce nyomába,
Én fogtam magam, és futottam utána.
Elcsíptem mindkettőt hamar, szerencsésen,
Leöltem őket, és leforráztam szépen.
Lábukat szorosan össze is kötöttem,
Őket pedig a lábasba belegyömöszöltem.
Finom pubára megfőtt a bőrük,
Lett a násznépnek leves belőlük.
Nosza muzsikusok, egy víg tust kérek még,
S egyen jó étvággal minden kedves vendég.
Éljen!*

Változat

*Az első tál ételt már be is hoztam,
Hogy el ne ejtsem, sokat imádkoztam.
A szakácsnékkal odakint összebarátkoztam,
Azért sóval és gyömbérrel jól meg is szórtam.
De most már leteszem kezemből a forró tálat,
Amelyet a kezem már alig állhat.
Ez a leves olyan forró, mint a tűz,
Aki utánam jön, az már egy se szűz.
Éljen!*

Változat 2 (Varga Lajostól)

*Itt van már a leves egy jókora tállal,
Egyék jóízűen, ne csak immel-ámmal.
Mert azt mondja erről egy pecsétes levél,
Ki száz évig eszik, az sokáig él.*

Pörkölnél

*Halljunk szót!
Nincsen lakodalom pörkölt, rizsa nélkül,
Melyre a szakácsné is különösen készült.
Nem vén ez a jószág, meg is főtt estére,
Éppen harminc évet járt ki a mezőre.
Orrával a ganét éjjel-nappal túrta,
Ebhez kíván jó étvágyat szakácsnénk a
Éljen!*

Pecsenyénél

Halljunk szót!

*Ki-ki köszörülje mostan jól a kését,
Mert pecsenyét hoztam, mégpedig sokfélét.
Aki ebből eszik, könnyen beszél azzal,
Ki a múlt hét óta koplal éjjel-nappal.
Kik pecsenyét esznek, mind sokáig élnek,
Őseink is ettől lettek olyan vének.
Éljen!*

Pohárköszöntő

Halljunk szót!

*Pobaramat, új pár, értetek emelem,
Fűzzön össze titeket az örökös szerelem.
Legyetek boldogok az egész életben,
Örvendezzetek sok apró gyereken.
Sokat nem kívánok, de nem is keveset,
Tizenhárom leányt és tizennégy gyereket.
Éljen!*

Tortánál

*Ki-ki köszörülje mostan jól a torkát,
Mert beboztam ezt a gyönyörű szép tortát.
Édes az íze, mint a méz,
Az ember megkívánja menten, ha ránéz.
Az asztalra rakjuk a sok szép tortát,
Csak ne egyék meg hozzá a szalvétát.*

A torták, elsősorban a menyasszonyi torta behozatala továbbra is a vacsora egyik legvártabb és legszebb eseménye. Annak szépsége mindenkor a menyasszonyi ajándék egyik éke, a lakodalmi asztal legszebb díszé.

Régebben valamelyik falusi asszony készítette, és annak, aki ezt elkészíthette, a legnagyobb elismerés volt. A korábbi lapos torták után ma már többemeletes torták készülnek, amelyre tűzijátékot tesznek. Ezeket már cukrászmesternél, és kedvelten a balatonberényi termelői cukrászdában Navrasics Ferenc cukrászmesternél rendelik meg.

Évek kihagyása után újra visszatér a különböző alakzatú díszes diótorta is. Nagyon szép pörkölt tortát készített megrendelésre az ugyancsak balatonberényi Varga Kálmánné Király Rozália.

Mindezek ellenére továbbra is divat maradt, hogy a rokonok is visznek tortát. Mindenki arra törekszik, hogy az ő tortájára figyeljenek fel, ez legyen megjelenésében a legszebb, a legötletesebb.

Tóth Péter-Kispeti Emese lakodalmában (1995)

Boór Attila-Kovács Krisztina lakodalmában (2001)

Szóke Zsolt-Baumann Mónika lakodalmában (2003)

A vacsora befejezése után az első vőfély vezeti tovább a rendet.

A szokások között jól tartja magát a *menyasszony cipőjének kiváltási* rítusa, de tartalma már módosult.

Ha a násznagy a pénzajándékát már odaadta, a kiváltás már csak jelképes. A kiváltás ára ilyen esetben valami egyszerű, hangulatos, de valamiben groteszk tréfa, egy kis büntetőfizetség, amit a helyszínen a körülményekhez és a személyekhez szabva találunk ki. Fontos ebben a játékban, hogy az tréfás legyen. Pl. El kell énekelnie egy (valamiben különös) nótát, vagy táncolnia kell az anyóssal.

Ha nincs meg a cipő
(Pusztai Mónika és Kiss Zoltán)

Menyasszony kikérése

Halljunk szót!

Menyasszonyunk azt súgta fülembe,

Hogy már táncolni szeretne.

Megkérem a násznagy urakat,

Adják ki menyasszonyunkat.

Éljen!

Vőlegény kikérése

Halljunk szót!

A tánc közben menyasszonyunk azt súgta fülembe,

Hogy a párjával táncolni szeretne.

Ezért megkérem a násznagy urakat,

Hogy adják ki vőlegény urunkat.

Éljen!

Az új pár kivonulásához új elemként jelent meg a Gyertyafény-keringő.

Amikor üres a terem közepe, akkor minden vendég kap egy gyertyát, amit sorban meggyújtanak, az égő gyertyával nagy kört alakítanak.

Az első vőfély bejelenti

Halljunk szót!

Tisztelt Vendégsereg! Álljunk meg egy szóra,

Vőlegénynek, menyasszonynak búcsút ad az óra.

Utolsót táncol most, utolsót leány korába,

Hogy menyecske legyen éjjelre, nemsokára.

Gyújtsunk hát gyertyát, csillogjon a fénye,

Örömet varázsoljon kettejük szemére.

Jusson most mindenkinek eszébe saját régi esküje,

És maradjunk csendben erre az egyperces keringőre.

Hogy volt? Emlékszel még?.....

Ekkor lekapcsolják a villanyt. A zenekar a *Gyertyafény-keringőt* játssza, s dallamára a kör közepén gyertyával a kezében táncol az új pár. A szám végén a sorok szétnyílnak, két sort alkotnak, és az új pár a gyertyák fénysora között megy ki átöltözni. Hogy honnan ered, és kinek a lakodalmában játszották először, nem tudni, de szép jelenete az estnek.

Kovács János-Majlinger Anikó lakodalma (2007)

A menyecskeruha és az újember öltözetének változása

Éjfél után az ifjú pár új öltözetben visszatér, és folytatódik a lakodalom a maga hagyományos rendjében.

A változás, ill. a korábbiaknál díszesebb és sokféle változatban történő megjelenítése nemcsak a menyasszonyi-, hanem a *menyecskeruhában* is megtörténik. Marad ugyan továbbra is a hagyományos egész piros ruha, vagy a fehér blúzzal valamilyen változatban, de ezt is már egyéni ízlés szerint megtervezik, és varratják.

Az egyéni tervezésű ruhákban, hogy ebben az időben megjelenő nemzeti érzést kinyilvánítsák, megjelenítik a népviseleti és a magyaros jelleget. Pl. a piros szoknya vagy ruha, fehér, buggyos ujjú blúz, a magyarosan zsinórozott ruha vörös vagy kék színben, és hozzá gyöngyös párta. Mivel ezt elkészíteni nem egyszerű, ezért egyre inkább jellemzővé válik, hogy az ilyen menyecskeruhát is kölcsönzik.

Az újember öltözete is változik. A fehér ing helyett szívesen vesznek fel színeset, ami lehet kék is, de a legjellemzőbb a piros lett. A magyaros jelleg kifejezésére esetenként fekete mellénnyel egészítik ki.

Különös és szép színfolt, hogy a változatokban alkalomadtán érvényesül a népművészeti értékek felhasználása. Dr. Boros Árpád lakodalmában, akinek szülei, nagyszülei Buzsákból költöztek Fonyódra, a menyasszonynak,

Vásárhelyi Eszternek menyecske ruhája buzásági népviselet volt. Piros kasmír, rakott bőszoknya, fehér rövid ujjú blúz (ingváll), a piros pruszlík és a kötény a buzásági népművészet szegfű, tulipán és kutyakaringó motívumaival, fehér „rátétessel” díszítve.

Háncs Magdolna (1957)
Első vőfély: Varga Lajos

Kovács Krisztina-Fucsik István (1994)
Első vőfély: Csonták Csaba

Dr. Boros Árpád-Vásárhelyi Eszter (1993)

Kovács Veronika-Máté Zsolt (1993)

Nagy Zsuzsanna (1994)

Tóth Péter-Kispeti Emese (1995)

Herr Norber-Ács Szilvia (2001)

A menyecsketánc

Amikor a menyasszony és a vőlegény az átöltözés után megjelenik, az első vőfély újra színre lép.

A menyecsketánc bejelentése

Halljunk szót!

*Látom, hogy nem vagy lány, menyecskévé lettél,
Hajadban nincs fátyol, hanem kontyot tettél.
Viseld egészséggel a felrakott kontyot,
Egész életedben légy szerencsés, boldog.*

*Ím, itt áll előttünk az ékes menyasszony,
Hogy menyecskefejjel először mulasson.
Táncoljon bát vele mindenki egy kurtát,
De el ne tiporják a cipője orrát.
Gondoljanak arra, hogy drágáért varrták,
Aztán tömjék majd meg tízezressel markát.
Az újember kezében van egy üres tányér,
Én kezdem a táncot, a többi még ráér.
Szaladjon bát mindenki forintért, márkáért,
Te meg... (Csaba) ...búzd rá, az ifjú házaspárért.
Éljen!*

A régi esküvői és lakodalmi elemek közül legszilárdabban és megszokás nélkül a *menyecsketánc* és az akörüli szokások maradtak meg.

A menyecsketánc az ezredfordulóhoz közeledő időben is ugyanúgy zajlik, mint régen. A tánc alatt a vőlegény az egyik kezében (egy-három) gyertyát, a másikban üres tányért, ahová majd a pénzt, mellette az egyik nyoszolyóasszony vagy valamelyik anyja pedig nagy kosarat vagy valamilyen edényt tart, amibe meg a tárgyi ajándékot lehet tenni.

A nagyszámú vendégseregéből mindenki akar táncolni az újasszonnyal, ami egy idő után nagy megterhelés számára. :Ha valaki azt akarja, hogy az újasszony a hosszú tánc közben ne táncolja halálra magát, új vonásként jelenik meg, hogy a pénz dobásakor az „Eladó a menyasszony!” helyett azt kiáltja: „Ötezerért ül a menyasszony!”. De mindez csak pár perc, és megy a tánc tovább. A *táncpénzből* szép summa jön össze. Egy 100 személyes lakodalomban 250-300 ezer forint is, ami 5-6 havi átlagbéreket felel meg.

Oláh János-Háncs Magdolna lakodalma (1957)
A menyasszony édesanyja fogadja az ajándékokat

Herr Norbert-Ács Szilvia lakodalma (2001)
A vőlegény édesanyja és a vőfély fogadja az ajándékokat

Kovács Krisztina és Papp Ferenc (2001)

Szóke Zsolt- Baumann Mónika lakodalma (2003)

Szóke Szabolcs-Pusztai Mónika lakodalma (2005)

Kovács János-Majlinger Anikó lakodalma (2007)

A hangulat fokozására esetenként megjelenik Fonyódon is a tánc közbeni „csujogatas”, a „rikkantás”. Amelyik lakodalomban voltak humorral megáldott rímfaragó vendégek (köztük sokszor asszonyok), azok a főszereplőkre (a meny-asszonyt általában kímélve), a vőlegényt, a násznagyot, a szakácsnőt célba vevő gúnyoros, vaskos és pajzán kétsoros rögtönzött rigmusokat rikkantottak.

*A fonyódi begyoldalba' kidőlt egy nagy diófa,
A vőlegény füttyülője vékony, mint a pióca!
Ujjujjúj!*

*A mi kutyánk nem nagy úr,
Dugja meg a násznagyúr!
Ujjujjúj!*

*A szomszédba' összedőlt a kemence,
A szakácsnők tele vannak gyerekke'.
Ujjujjúj!*

*Sütőteknő tatja, a kis cica farka,
Egy se jóra való asszony, aki föl nem tartja.
Ujjujjúj!*

Közben bővülnek a táncok is. A hagyományos csárdás, fox, polka, keringő mellett az 50-es években kedvelt tánc lett a lovacska, a 80-as években a kacsa-tánc.

Továbbra is szilárdan tartja magát a régi rituálé, hogy a menyasszonytánc után a vőlegény földhöz vágja a tányért, majd az új pár *összesöpri a cserepeket és a közben szétszórt aprópénzt*.

Van, ahol eközben azt kiabálják: *Ahány cserép, annyi gyerek!*

Massmiliano Mazzotti-Czucz Piroska lakodalma (1995)

Máté Zsolt-Kovács Veronika lakodalma (1993)

Szóke Zsolt-Baumann Mónika lakodalma (2003)

Szőke Szabolcs-Pusztai Mónika lakodalma (2005)

Kovács János-Majlinger Mónika lakodalma (2007)

Az ajándékozás

Mivel több esetben előfordult, hogy az ifjú pár sok azonos ajándékot kapott, és a sok ágynemű, ing vagy italkészlet bolti becseréltetése sokszor okozott gondot, ennek elkerülésére jobban jellemzővé válik a pénzajándék, közte igazi értéként (az 1970-es években) a nyugat-német márka. Van, amikor a meghívottak előre odaadják a pénzt, hogy a család tudja meg, mennyit adtak. A pénzajándék ekkor családonként 10-15 ezer forint vagy 100-150 márka. A pénzajándék átadásának módja esetenként igen ötletes. Van később olyan eset, amikor a nagyobb összegű pénzt a menyasszony nem borítékban, hanem „pénzvirág-cso-korként” kapja.

Pénzvirág-csokor

A pénz lett a legpraktikusabb, mert ezt az új pár célszerűen használhatja fel – igényeiknek megfelelően: – építkezésre, bútor- és autóvásárlásra, a már lehetővé vált külföldi utazásra vagy nyugati elektronikai eszközök (videó, musiccenter, magnó, CD-lejátszó) vásárlására.

A vendégek közül többen a pénz mellett még továbbra is visznek tárgyi ajándékokat, amelyek a civilizáció fejlődésével változnak. A közeli rokonok jobbára megkérdezik, mire van szüksége az ifjú párnak életük megkönnyítéséhez, és ilyenkor családirag közösen, a kornak megfelelő legmodernebb tárgyi ajándékot, videót, olajkályhát, mosógépet vagy hűtőszekrényt vesznek.. De van már olyan gyakorlat is, hogy a legközvetlenebb rokonoknak erről elő-

re listát adnak, amit azok egymás között egyeztetnek, és eszerint veszik meg az ajándékot.

Ilyen ajándékok a század végére a mikrohullámú sütő, az olajsütő, a mosógép, a 12 személyes evőeszköz-készlet, kristály, Herendi-, Zsolnai-porcelán vagy festmény.

A vacsora utáni új éjszakai játékok

Az évek során, ahogy a körülmények, a fiatalok életmódja, a helyek, a zenekarok, a vőfélyek változnak, aszerint alakulnak a lakodalmi éjszakai játékok is.

Az éttermekben és az üdülőkben rendezett esküvői vacsorákon nem volt már köszöntő, hiszen pincérek szolgáltak fel. Így az első vőfélynak nem volt szerepe. Ha közben-közben egy-egy esküvőn volt is köszöntő, az legfeljebb csak a menyecske-tánc beköszöntője volt a táncpénz és az ajándék átadásához. A fiatalok az alakuló új társadalom modernebb, felvilágosultabb szellemiségében nem értékelték, sőt maradiságnak vélték a népi, a falusi esküvői hagyományokat.

Így már csak néha-néha volt *dusolás*.

Elmaradásának több oka volt. A legtöbb esetben már táncczenekar játszott, mert a tánc kedvelt volt. Az ilyen zenekarban nem volt már asztalozó prímás vagy tangóharmonikás. A fiatalok nem is szerették, mert mint mondták: "Hosszú, a hangulatot csökkenti, és elveszi a táncból az időt". De olyan oka

is volt, hogy az idevaló magyar- és a mulatós nótákat jobbára csak az idősebb korosztály ismerte és énekelte, mert az 1960-as évektől a fiatalok a beat, a rock, a funky, a metál zenét hallgatták, és a régi mulatós nótákat alig ismerték. A dusolás elmaradását előre meg is beszélték a zenekarral, és inkább nagyobb gázsit fizettek.

Talán az 1990-es évek után e téren is jelentős változás következik be, amikor a rádióban és a televízióban neves zenészek, énekesek (Bangó Margit, Lagzi Lajcsi, Kadlott Károly) szerepelnek régi falusi mulatós nótákkal. De a televízió is sugároz már ilyen tartalmú műsort (Fásy Mulató, Dáridó Galambos Lajossal), sőt önálló zenei csatornák indultak, amelyekben nagy szerepet kaptak a mulatós nóták. Ezeket a dalokat már meg is lehet venni kazettán, CD-n, és a magnó, a különböző lejátszók elterjedésével már egyre több fiatal hallgatja, tanulja a mulatós nótákat, a cigánydalokat, a világháborús katonanótákat. Következésképpen a lakodalmakba fokozatosan visszatér a mulatozó nótázás.

Ugyanígy már csak esetenként fordul elő a *kásapénz-szedés*.

Ahogy azonban változnak az első vőfélyek, egyre több új elem jelenik meg a szórakoztatásban. A vidékről jött vagy a hivatásos vőfélyek szereplésének nagy jelentősége lett, mert új játékokkal gazdagítják a korábbi, az ismert éjszakai játékokat. Az 1970-es évek lakodalmaiban, ahol a Vityapusztáról ide költözött Fodor József volt a vőfély, új elem került a játékba.

Versmondás

Petőfi Sándor *Falu végén kurta kocsmá* című versének különös kiegészítésével szórakoztatóan aktivizálni tudta a vendégeket.

Falu végén kurta kocsmá. Írta: (zavarodottságot színlelve kis szünet tartott, majd gyorsan kimondta) aki bírta.

Falu végén kurta kocsmá,

(Pici szünetet tartva, hozzámondta)

Oda rúg ki a Szamosra,

Meg is látná magát benne, (Ezeket felváltva

ismételte, de mondta vele már a násznép is.)

Ha az éj nem közelegne.

Előrü (Elölről)

Hátturu (Hátulról)

Előrü

Hátturu

És folytatódik tovább, egészen a vers végéig.

Nem csak a köszöntőkben, de a játékok játszásában kiemelkedik a karádi Farkas János hivatásos vőfély, aki egészen új, Fonyódon ismeretlen játékokkal szórakoztatón vonja be a vendégeket a játékba.

*Farkas János vőfély köszönt, és kezdi a játékot
Kovács János-Majlinger Anikó lakodalma*

Az új pár bevonása a játékba

Vacsora után a tánc azzal kezdődik, hogy a menyasszonynak oda kell súgni az első vőfélynak, hogy szeretne táncolni a vőlegénnyel. Mivel az asztalhoz beültetéskor a menyasszony az asztal fölött lépett be a helyére, így is lép ki, míg a vőlegénynek az asztal alatt kellett bebújni, így is jön elő. Ahogy azonban a vőlegény bújik ki, az első vőfély az asztalterítőtől eltakartan egy kis egyes jármot tart oda, ami a vőlegény nyakára kerül.

Járomtánc

A jármon van egy vékony borjúkötél, és az újasszony ezzel vezeti táncba a vőlegényt. A zenekar ekkor *Jön már a bika, Fúj az orra lika* nótát játsza, amit vidáman énekel az egész násznép: A vőlegénynek a járommal addig kell táncolnia, amíg az első vőfély át nem veszi tőle.

Kovács János-Majlinger Anikó lakodalma (2007)

Sodrófátánc

Más vidéken is ismert lakodalmi játék. A zenekar foxot játszik. A táncot az első vőfély kezdi, aki combjai között egy sodrófát szorít úgy, hogy annak egy része előre jól kiáll. Ennek tánc közben nem szabad a lábak közül kiesni, de fogni sem szabad., és így kell átadni egymásnak. A nők által ilyenkor viselt szűk vagy hosszú ruha miatt annak átvétele igen csak vidám perceket teremt.

Vonatozás

Szinte az egész ország területén ismerik, és játsszák. A *Megy a gőzös* nótára nagy fedőket verő első vőfély vezetésével megy a libasorba rendeződő, vállra tett kézzel kialakított „táncvonat”. Mivel ebbe mindenki be tud kapcsolódni, jó játék a hangulat fenntartására, sőt fokozására is.

Szőke Szabolcs -Pusztai Mónika lakodalma (2005)

Kovács János- Majlinger Mónika lakodalma (2007)

Ki az úr a házban? – jelenet

A vőlegényt az első vőfély bebújtatja az asztal alá, és felszólítja:

– Mondd meg, ki az úr a házban!

– Én vagyok az úr a házban! – feleli a vőlegény.

– Nem hallottuk! – mondja a vőfély.

A vőlegény most szinte kiabálja:

– Én vagyok az úr a házban!

A vőfély ugyanilyen hangosan kiabálja vissza:

– Ha te vagy az úr a házban, akkor mit keresel az asztal alatt?

Tojásgörgetés

Vidám jellege miatt kedvelt és elterjedt lakodalmi játék lett. A vőlegényt felállítják az asztalra. Az újasszony kezébe adnak egy nyers tojást, amit baloldalon kezdve a nadrágszáron belül fölfelé kézzel kell átgörgetnie a másik nadrágszárba, majd ott ugyanígy lefelé. Ha ez sikerült, lehet folytatni két tojással. A játék mindig nagy vidámságot teremt, és közben pajzán megjegyzéseket tesznek, különösen akkor, amikor a menyasszony ujjával sokáig igazgatja a tojást a nadrágszár elágazásánál.

Szőke Zsolt-Baumann Mónika (2003)

Szőke Szabolcs-Pusztai Mónika (2005)

Amiben nem történt változás: a lakodalmak Fonyódon csak egynaposak, egyéjszakásak.

Az esküvő és a lakodalom megörökítése

A fényképek sokasága és sokfélesége azt mutatja, hogy a fonyódi családoknak nagy igénye volt, hogy ezt a jelentős családi ünnepet megörökítse. Még az I. világháború előtt is, amikor Fonyódon nem volt fényképész. Ekkor hívtak vidékről, de ez még nem volt jellemző. Amikor Fiuméből érkezve Fonyódon letelepedett a fényképész Bellai-házaspár, már szinte minden család igényelte.

Volt, hogy az új pár bement a műterembe egyedi menyasszonyi-vőlegényi vagy páros képet készíttetni, de ami ettől általánosabb volt, hogy a fényképészt a házhoz hívták, és ott, az udvarban egy keresett helyen, ajtóban, fal mellett, bokor előtt készíttettek magukról egyedi és páros képet. Ez a kép aztán nagyítva és bekeretezve az ágy fölött a falon a lakás nagyon tisztelt díszé lett.

Emellett jellemző volt még a csoportkép-készítés. Ezek a képek nagy értékeket hordoznak, mert egy képen mutatja be és örökíti meg az egész családot és rokonságát. Az új ifjú pár körül ott vannak a szülők, a nagyszülők, a testvérek, az egész rokonság, sógorok, komák, de még a gazdaasszonyok, és esetenként a zenészek is.

Ezeket a képeket a családok nagy becsben tartják. Volt világháború, több társadalmi változás, sőt házépítés, esetenként még költözködés is, de a képek megmaradtak.

E képeknek nagy részét, csaknem 70 éven át, a már dinasztiaiává lett (Bellai Fotó, Bellainé Fotó, Bellainé fényképész Fonyód cégbélyegzővel) Bellai-Bellainé, majd a családban kitanulva a szakmát, utána veje Honti István Fényképészet, majd az ő veje, Komáromi Ferenc készítette.

Bellai János-Kolovits Jozefa (1910, Fiume)

A fényképész-dinasztia esküvői fényképeiken:

Bellai Elvira-Honti István (1929)

Honti Lúcia-Komáromi Ferenc (1948)

A század második felében változás történik, nemcsak az esküvő képi megörökítésében, hanem a műtermi portrék sorsában is. Az 1950-60-as években az esküvői párosképet még nagyíttatják, és aranykeretben felteszik valamelyik szoba falára, de ahogy a lakást korszerűsítik, új bútorokat vásárolnak, a szobákat díszítik, ezeket a falról leveszik, és helyükre más képek, általában festmények kerülnek.

Honti István és Komáromi Ferenc halála után mind a műtermi, mind a helyszíni eseményi felvételeket az új hivatásos fényképészek, a fonyódi Köcski Magdolna és a balatonboglári Jutka Fotó készíti.

Köcski Magdolna felvételt készít

Változás a felvételek készítésében, hogy 1970 tájától nincs igény a csoportképre. A fényképezés fejlődésével ettől kezdve az ünnep részleteiről már nem egy-két kép, hanem nagyon sok felvétel készül. Ennek ellenére, mégis mintha szegényebbek lennének, ugyanis alig készül olyan kép, amelyen együtt van az egész család a rokonsággal.

A fotótechnika fejlődésével a hivatásos fényképészek mellett egyre több családban lesz fényképezőgép, akik ugyancsak felveszik az esküvő és a lakodalom minden fontos mozzanatát. Így nagy mennyiségű, 60-80, egyes esetekben több száz fénykép is készül. Ezeket összegyűjtik, és belőle albumokat állítanak össze. De az sem különös már – mivel személyi számítógép is egyre több családban van –, hogy ezeket a képeket CD-re vagy USB memóriára írják.

Készül a családi felvétel Kovács János-Majlinger Anikó lakodalmán (2007)
A menyasszony és az apa táncra

Ugyanakkor, már nemcsak állóképekkel veszik fel az esküvő mozzanatait, hanem a keskenyfilmes gépek, majd a különféle kamerák megjelenésével mozgóképekkel is, mert közben kialakul erre is a szolgáltatás. Stúdiók, szakképzett videósok, filmesek megrendelésre vállalják a felvételt, melybe – kívánságra – utólag beleszerkesztik az ifjú párnak a gyerekkoruktól eltelt idő legkedvesebb fényképeit is, s ezzel eddigi életútjukról szerkesztett kazettát vagy lemezt készítenek.

Egy lakodalom 2002-ből

Az így megrendezett fényes esküvőknek nagy az anyagigénye és költsége. Hogy ez pontosan mi, és mennyibe kerül, vagy éppen mennyit hoz az új párnak, arról álljon itt egy névtelen esküvő pontos elszámolása 2002-ből.

A vacsora

A 180 vendéges lakodalmi vacsora a fonyódligeti gyermektábor éttermében volt. A vacsorát a tábor konyhai személyzete főzte, de a hozzávalókat a két család úgy vitte.

Volt 20 tyúkból leves hosszú metélttel, külön tálalva a főtt hús és a zöldség; 30 kg sertéshúsból pörkölt; 30 kg szarvashúsból vadpörkölt; 30 kg sertéshúsból fasírt és rántott szelet; 30 kg töltött és pirított csirkecomb; 30 kg sajttal és sonkával töltött pulykamell, s mindezekhez burgonya- és rizsköret, meg francia saláta.

A menyasszonyi torta háromemeletes volt, szintenként különböző (oroszkrém, csokoládé, kakaós-vaniliás-meggyes) ízekben, tetején marcipánból formázott esküvői párral és tűzijátékkal. Az asztalra került még további mintegy félszáz torta. Volt pörköltcukor-dióból kosár, tele habcsókkal; Dobos-, orosz és különböző ízesítésű krémtorták. Ezeken felül volt még vagy 40-féle, legalább 1800 darab aprósütemény.

A desszertek nagy részét – a legrégebbi hagyományoknak is megfelelő szokás szerint – a vendégek vitték.

Éjfél után 360 adagnyi frissen sült hurkát és kolbászt szolgáltak fel vöröskáposzta és burgonya körettel.

Italból elfogyott 5 liter pálinka, 5 liter Unicum, 80 liter vörös- és fehérbor, 3 liter különféle likőr, 100 üveg sör, 200 üveg ásványvíz és üdítő, 100 adag kávé.

Az esküvő költségei

A menyasszonyi ruha kölcsönzése a balatonboglári Ági Szalonból – amit az új szokásnak megfelelően a vőlegény szülei fizettek – 125 ezer Ft volt, ugyanakkor a vőlegény ruháját a menyasszony szülei varratták, ami 81 ezer Ft-ba került.

További költségként jelentkeztek még a bérleti, kölcsönzési és a személyi tiszteletdíjak. A nyomdai meghívó 18.000 Ft, a hintó 30 000 Ft volt, a fényképésznek 50.000, a szakácsoknak 80.000, a zenekarnak 70.000 Ft-ot fizettek. A nagybajomi Tamás Video által készített 4 órás szerkesztett videokazetta és CD elkészítésének díja 32.000, a vőfély tiszteletdíja 25.000 Ft volt. Az esküvő összes költsége 481.000 Ft.

A nászajándék

A menyecsketánc (kerekítve) 600 ezer forintot hozott. Ezen felül volt még a meghívottak pénzajándéka, ami személyenként 20 ezer és 50 ezer Ft közötti összegben változó volt. Emellett kb. 200 ezer Ft értékben tárgyi ajándékként 2 garnitúra edénykészletet, evőeszközkészletet, Tupperware edénykészletet, hollóházi süteményes készletet, pohárkészletet, étkészletet, kávéfőző-gépet, konyhai felszerelést, állólámpát, 2 franciaágy-takarót párnákkal, kovácsoltvas gyertyatartót, 2 kézi csomózású gyapjú szőnyeget, utazóbőröndöt, 2 ágynemű-garnitúrát, fényképezőgépet, fotóalbumot, könyvet és gravírozott fényképkereket kaptak.

Az ifjú pár az esküvő után 10 nappal nászútra ment. A mézesheteket Tunéziában töltötték, ami csaknem félmillió forintba került.

Szóbeszéd az „álomesküvőről”

Ezeket a reprezentatív, nagy ceremóniával járó, sokvendéges „álomesküvőket” mindenki csodálja. Jellemzően az a vélemény róla, hogyha valaki megteheti, valóban szerezzen ezzel egy életre szóló emléket gyerekének. A szomszédok, az ismerősök gratulálnak, és ha úgy adódik, szívesen megnézik a róla készült fényképeket, és együtt örülnek a családdal.

Emellett ugyanakkor hallani kritikai megjegyzéseket is.

Egyes esetekre azt mondják: nem is annyira a házasuló fiatalok akarták a nagy esküvőt, hanem a szülők, mert nem szeretnék, ha megszólnák őket, hogy a gyerekeknek még egy szép lakodalmat sem tudtak tartani.

Ugyanakkor van más, és nagyon keserű vélemény is. Azt a kérdést teszik fel: van-e egyáltalán valami értelme ezeknek a drága, nagy esküvőknek, lakodalmaknak? A szülők sokszor egy évig is tartó tervezgetés és takarékoskodás után beleölik a sok pénzt, megcsinálják a nagy ceremóniát, a fiatalok meg az ajándékpénzt hamar, valami divatos dologra vagy külföldi utazásra elköltik. Nem hoz maradót értéket a családnak.

Mások meg nem is titkoltan, egyszerűen fölöslegesnek, pénzkidobásnak tartják. Kérdezve mondják: Miért kell ilyet csinálni, amikor ebben a modern, a nagy szabadságot, inkább a szabadosságot jelentő világban nem tudni, mit hoz életükbe a holnap? És ezt azokra a történetekre alapozzák, ami egyre gyakrabban fordul elő, hogy a fiatalok közös életében alig múlik el két-három tél, és a tavaszt már nem együtt várják.

KÜLÖNÖS ESKÜVŐK, LAKODALMAK

Az a tapasztalat, hogy a társadalmi rend, benne az anyagi és emberi viszonyok változásával változik az élet, a gondolkodás, úgy – ha nem is gyorsan és jelentősen – alakul hozzá az esküvő és a lakodalom.

Ennek helyét és formáját a történelmi-, a konkrét helyzet és az egyéni ízlés egyaránt teremtheti. Az évtizedek vagy már lassan egy évszázada megismert hagyományai – ha meg is szűnnek egyes elemei – őrződnek tovább, ugyanakkor a változó új idők hatására új elemekkel gazdagodnak is. A fiatalok a másoktól tanult formációkkal vagy kedvük szerinti egyéni ötletekkel igyekeznek azt különössé, érdekessé tenni, hogy sok élményt adjon, minél emlékezetesebb legyen.

Így voltak Fonyódon is nem hagyományos esküvők és lakodalmak.

Katonatiszti esküvő

A század első felében, a Horthy-korszakban nemcsak falusi munkásemberek kötöttek házasságot Fonyódon, hanem az itt élő úri-polgári osztályhoz tartozók is.

1925. augusztus 29-én kötött házasságot vitéz técsői Móricz Kálmán császári és királyi kamarás, nyugállományú ezredes és gyulai Gaál Irén leánya, Móricz Irén Bartholomaeides István főhadnaggyal.

*Vitéz técsői Móricz Kálmán családja
A kép jobb oldalán, hátul Móricz Irén*

Több vonásában is különös esküvő volt. Mivel nem volt evangélikus vallásuk szerinti templom, az esküvői egyházi szertartás a menyasszony szüleinek házában, a Tulipán-lakban a nyitott verandán felállított házi oltár előtt történt.

Az eskető lelkész Kaposvárról jött. A két násznagy: técsői Móricz Péter kamarás, nyugalmazott főkonzul és Kögler Jenő százados. A négy vőfély és a koszorúslányok a családból, a rokonságból valók voltak.

A vacsorán 26 vendég volt. Az előételeket, sülteket, tortákat a családdal jó kapcsolatban lévő, hozzájuk bejáró Fábiánné készítette. A fagylaltokat a Drexler Szálloda cukrásza szállította, a borokat a badacsonyi Esterházy-pincészetből hozatták. A hangulat megteremtésére Kaposvárról egy cigányzenekart fogadtak föl.

Ez a házasság abban is különös volt, mivel katonatiszt volt a vőlegény, hogy létrejöttéhez az 1921. évi XLIX. törvény 22. §-a szerint a nősüléshez a honvédel-

mi miniszter engedélye kellett, és a 73.349/1922. B. M. sz. rendelet Nősülési szabályzat előírása szerint kaució volt előírva. Ezt hadikölcsön kötvényekben, 200 000 korona értékben a menyasszony szüleinek kellett letenni. Ez azonban nem volt egyszerű, mert ebben az időben következett be a pénzromlás, és emiatt ezt az összeget csak milliókért tudták a tőzsdén megvenni. A menyasszony stafíringját fonyódi varrónő varrta. És hogy az új párnak a család társadalmi rangjának megfelelő polgári lakása legyen, benne hozzáillő bútorokkal, ahhoz egy balatoni villatelket adtak el.

Tulipán-lak

(Szent István u. 23, a Gyógyintézet mellett, hátul, de már átalakítva.)

Távházasság

Ugyancsak rendkívüli esküvő volt a II. világháború idején, amikor a legények közül sokakat behívtak katonának. Ez a helyzet megváltoztatta néhány család megtervezett életét, benne – többek között – a házasságot is. A saját különös esetéről özvegy Takács Károlyné ezt meséli:

„1941-ben 20 éves voltam, és együtt jártam a 26 éves Takács Károllyal. Jövendő életünket a szülők meg is beszéltek, sőt édesanyám már az esküvőt szorgalmazta. De Karcst ekkor behívták katonának. Sokáig semmi hír nem jött róla. Úgy mondták: „kivitték őket az orosz frontra”. Így a bizonytalanságban múltak a hónapok, amikor egy napon behívtak a jegyzőségre, ahol arról tájékoztattak, hogy a katonaságtól kaptak egy iratot, amelyben Takács Károly kéri a házasságot. Felkértek, nyilatkozzak két tanú előtt, hogy feleségül megyek-e Takács Károlyhoz. Ha igen, akkor a katonaságtól küldött nyilatkozatot írjam alá. Hirtelen jött, nem várt esemény volt, de gondoltam, ha Karcsi ezt kéri, annak biztosan oka van. Aztán eltelt pár hónap, mikor Karcsi hazajöhetett szabadságra, és akkor tartottuk meg a templomi esküvőt. A lakodalom helyett – mivel háborús idő volt – csak szűk körű családi vacsorát tartottunk.”

A házassági anyakönyvi bejegyzés szerint ez a nap 1943. január 16-a volt. Az 1. sorszámon szerepel, hogy Takács Károly és Borbély Mária Terézia házasságot kötött, de a Megjegyzés rovatban feljegyzettek pontosan tartalmazzák a helyzetet, és az eredeti irat tartalmát. Itt ez olvasható:

„May József anyakönyvvizető mint polgári tisztviselő az itt megnevezett házassulókat, miután az előtte megjelent menyasszony a két tanú jelenlétében személyesen kijelentette, hogy a távollevő vőlegénnyel házasságot köt, a 2.400/1942.K.E. sz. rendelet értelmében házastársaknak nyilvánította, a vőlegény házasságkötési kijelentését a Csuba Mihály m. kir. tart. zászlós, tábori posta száma 220/11. által 1942. december 22-én felvett jegyzőkönyv tartalmazza. Zoda Gyula s.k. tanu., Szentpáli János s.k. tanu., Borbély Mária Terézia s.k. feleség, May József. aktó.”

(Megjegyzés: A távházasság intézményét a 925/1917. M. E. sz. rendelet alapján az 1914-18-as I. világháború idején vezették be, amikor a legények katonák voltak, és nagyon visszaesett a népesedés. Ez ismétlődött meg a II. világháború idején a 2.400/1942. KE sz. rendelettel.)

Takács Károly májusban jöhetett haza szabadságra, és ekkor, 1943. május 30-án volt a templomi esküvőjük.

Takács Károly-Borbély Mária esküvője (1943)

A tartalékos aknaszedő szakaszvezetőhöz jó volt a sors. Szerencsésen túlélte a háborút.

Esküvő a hajón

Jani Zsófia és Pál András az esküvőjüket 1992. augusztus 22-én egy balatoni hajón, a házasságkötés méltó megtartására alkalmassá tett Révfülöp vízibuszon tartották. A budapesti vőlegény kívánsága volt, hogyha már balatoni leányt vesz feleségül, akkor az esküvő a Balatonon legyen.

A szűkebb körű rokonság a szép nyári napon remek hangulatban élvezte a hajózást. Már a túlsó part közelébe értek, amikor szólt a jegyespár az anyakönyvvezetőnek, hogy minden előkészület megtörtént, kezdődhet a szertartás.

A jegyespár és a násznép a megfelelő rendben felsorakozott. Az anyakönyvvezető azonban megkérdezte a kapitányt, hol jár most a hajó, ezt neki ellenőriznie kell. A kapitány jelentette: a hajó most a szigligeti öbölben van. Az anyakönyvvezető ekkor közölte, itt nem tarthatja meg az esketést, mert az csak a fonyódi vizeken törvényes. Ekkor elhangzott a hajón olyan parancs, amit nem a kapitány adott a matrózoknak, hanem rendkívüli módon a kapitány kapott a vőlegénytől: Kapitány úr! Délre, a fonyódi vizekre!

A Balaton csendes vize egyszerre tarajos lett a gyors fordulásban, és pár perc múlva már itt, a fonyódi part erdővel borított két hegyének díszé alatt Pappné Varga Magdolna anyakönyvvezető és Németh Lajos balatonfenyvesi plébános előtt most már elhangozhatott a boldog „igen”.

A hajón a vendégeknek süteményeket és koccintásra való sokféleséget szolgáltak fel. Itt nem voltak sem köszöntők, sem játékok, mégsem múlt el kaland nélkül. Egy rendőrségi motoros megállította a hajót. Oka hamar tisztázódott. Jani József vízirendőr, a menyasszony nagybátyja szállt át róla köszönteni az új párt. Közben szólt a zene, zenére remekül szórakoztak, még táncoltak is, amikor csak azt vették észre, nincs menyasszony. Mint kiderült, észrevétlenül „elrabolták”. Éppen a rendőrök. Mégsem volt kétségbeesés. Negyedórányi száguldoztatás után vissza is hozták.

A kétórányi hajózás után a közel 100 főre rendelt igazi lakodalmi vacsorát az új pár munkahelyén, az alsó-bélatelepi Piccolo Pizzériában tartották.

Délutáni kerti parti

Zsikó Lajos és felesége, Zsikó Eszter, a Fonyódot Lengyeltótival összekötő út mellett lévő Kakas Tanya Étterem tulajdonosai az idősebbik fiuknak, Rolandnak Kendra Klárával történő polgári és egyházi házasságkötését 2002. május 25-én a régi szokások megtartásával és az ezredfordulóra már kialakult módon tartották, mégis különösnek mondható.

Különleges volt a megjelent neves személyiségek, másrészt a meghívottak megvendéglése miatt.

Egyedülálló esemény volt Fonyódon, hogy egyszerre három országgyűlési képviselő volt jelen az esküvőn, mégpedig felkért és vállalt fontos szereppel. A vőlegénynek is, meg a menyasszonynak is országgyűlési képviselő volt a tanúja, sőt az egyik eskető lelkésze is. A vőlegény tanúja a balatonföldvári Herényi Károly, Fonyód országgyűlési képviselője, a menyasszonyé Csapody Miklós budapesti országgyűlési képviselő. A rangos vendégek meghívása és jelenléte abból adódott, hogy az ifjú pár Budapesten az akkori egyik pártnak, a Magyar Demokrata Fórumnak alkalmazottai voltak. Roland frakciótitkár, Klára személyi titkár.

Az esküvő a régi szokásnak megfelelően vidéken, a menyasszony szülői házá-nál, Majosházán kezdődött. A násznagy itt kérte ki a menyasszonyt, és Fonyódra megérkezésük után itt volt az esküvő a polgármesteri hivatalban, majd a pro-

testáns templomban. A templomi esküvő is különös volt, ugyanis a szertartást a menyasszony falujának református lelkipásztorával, Thuróczy Istvánnal együtt Szászfalvi László református lelkész, Csurgó város polgármestere és országgyűlési képviselő végezte.

Az ifjú pár mögött a szülők. Baloldalon Szászfalvi László és Csapody Miklós. Jobb oldalon Herényi Károly és Thuróczy István.

A vendégek fogadása és az ünnep egész megrendezése a megszokott esküvőktől mindenben más volt. A vendégek már délelőtt a Kakas Tanyára érkeztek, ahol gulyásleves és sok sütemény fogadta őket. Innen indult együtt a vendégsereg az esküvőre.

Különösen eredeti volt a lakodalom, amely formájában és tartalmában egyaránt jelentősen szakított nemcsak a hagyományos éjszakai lakodalmakkal, hanem minden eddigi vacsoraformával is.

Az esküvőre meghívott 70 vendégnek a vőlegény szülei a saját éttermük, a Kakas Tanya teraszán, szép természeti környezetben *délutáni kerti partit* tartottak. Az étterem teraszán 4-6 személyes asztalok voltak megterítve. Oda készítették ki a büféasztalt az ételekkel és italokkal. Ezen volt tálalva többféle saláta, hidegtál, töltött káposzta, borjúpaprikás, sütemények, torták, szeszes italok, üdítők, és a hozzá szükséges mindenféle eszköz.

És nem volt a délutánban semmi kööttség, formaság. Mindenki odaült, ahová akart, akkor evett, ivott, amikor kedve volt. Önkiszolgáló módon min-

denki választhatott magának, de a kérés jelzésére pincérek szolgáltak föl az asztalokhoz, de bárhová a kertben, amerre a vendégek sétáltak, beszélgettek vagy éppen táncoltak.

A partin Horváth Károly fonyódi, külföldi éttermekben, lokálokban is játszó hivatásos zongorista volt a zenész, tangóharmonikával.

Nem voltak köszöntők, nem volt menyecsketánc sem. Az ajándékokat a vendégek az érkezésükkor adták át.

A parti keretében különlegesség volt a *kerti grillezés*, ahol Lajos, az örömapa maga készítette el kívánságra minden vendégnek az általa kért finom falatokat.

Zsikó Lajos erről azt mondja: „Azért választottuk az esküvői ünnepnek ezt a formáját, hogy a sok vidéki vendég az esküvő minden eseményén még nappal részt tudjon venni. Élvezni tudja szép természeti környezetünket, ne éjszaka kelljen bazaarautózniuk, és ne okozzon senkinek vasárnapra fáradt napot.”

1. Elbeszélések, fényképek

Bacsinszky Ottóné, dr. Barabás Ferenc, Baranyai Zsoltné, Bánkúti Lászlóné, Bentekovics Imre, Bentekovics Lászlóné, Boór Attiláné, Boór Lajosné, Boros Lajosné, Bosnyák Tibor, Czúcz Istvánné, dr. Csényi Mária (Órbottyán), Csonták Lajosné, Csonták Szílvia, Csutorás Ágnes, Darab Csaba, Farkas Jánosné, Fáró Lászlóné, Fodor József, Fucsik Istvánné, György Norbert, Györkös Istvánné, Háncs János, dr. Hengerné Keresztény Zsuzsanna, Herr Sándorné, Horváth Ferenc és Ferencné, Horváth Istvánné (Móricz Erzsébet, (Budapest), Horváth Pál, Horváth Józsefné (Kiss Rózsa), Horváth Lászlóné (Dobossy Tímea), Huber Csabáné, Jancsikics János, Jancsikics Kornélia, Kasal Lászlóné, Kiss Józsefné, Kiss Zoltán, Kispeti Károlyné, Komáromi Ferencné, Köcski Ferenc és Ferencné, Lepenye János, Máté Zsoltné, Merkei Pálné, Miseta Istvánné, Molnár Andrea, Molnár János, Nagy Jánosné, Németh János és Jánosné, Németh Kálmánné, Oláh Jánosné, Pappné Varga Magdolna, Perusza Jánosné, Pintér István, Rózsafi Lajosné, Somos Ernőné, Szánti Lászlóné, Szász László, Szekeres Lajosné, dr. Szepessy Béláné (Czár Gizella, Gyöngyös), Szerdahelyi Szilárdné, Szőke László, Takács Jánosné, Takács Károlyné, Takács Károly, Takács László, Takács Mónika, Tili Istvánné, Tolnai Józsefné, Tóthné Horváth Mária, dr. Varga Lajos (Siófok), Zsikó Lajos és Lajosné, Zsinkai Lajosné, Zsirai Józsefné.

2. Házassági anyakönyvek Szőlősgyörök, Lengyeltóti, Fonyód, Somogy Megyei Levéltár Kaposvár

3. Magyar Néprajzi Lexikon. I. kötet 725-726. o. Akadémiai Kiadó Budapest, 1979.

4. Magyar Néprajzi Lexikon. III. kötet 389-402. o. Akadémiai Kiadó Budapest, 1979.

5. Magyar Néprajz VII. kötet 32-60. o. Akadémiai Kiadó Budapest, 1990.

6. Somogy megye népművészete 427-432. o. Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága Kaposvár, 2001.

7. Dr. Jankó János: A Balaton melléki lakosság néprajza III. kötet, 378-392. o. A Magyar Földrajzi Társaság Balaton-Bizottsága 1902.

8. Heinz Ervin: Népesedéspolitikai intézkedések 1945 előtt (Internet)

Tartalom

Előszó	5
ESKÜVŐK ÉS LAKODALMAK A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN	7
A falu és a családok szociális helyzete	7
A párválasztás	7
Az ismerkedés és a kapcsolatok kialakulásának alkalmai	7
A kiválasztás	10
A házasságkötés helyzete	10
Háztűznéző és leánykérés	12
A kézfogó, az eljegyzés	12
Az anyagi biztonság	12
Előkészületek az esküvőre	13
Az esküvő fő szereplőinek kiválasztása	13
A zenészek kiválasztása és lefoglalása	16
A viselet, az öltözködés megválasztása	16
A meghívás	25
A násznép	26
Az esküvő	41
A házasság törvényessége, az anyakönyvezés	41
Az esküvő tartalma és jellemzője	45
Kikérés és búcsúztatás	46
A nászmenet	50
A kíváncsiskodók, a „lesisek”	52
A polgári és az egyházi esküvő	52
A nászmenet visszatérése, és belépés a lakodalmas házba	53
A lakodalom	54
A lakodalom helye	54
Előkészületek a lakodalmi vacsorához	55
Az asztalhoz ültetés, a vacsora	56

Az ételek sorrendje és beköszöntése	57
Vacsora utáni játékos pénzszedés	60
A menyecsketánc és az ajándékozás	62
Éjfél utáni vacsora	63
Vacsora utáni játékok	63
Két esküvő története	64
Zsinkai Lajos-Visnyei Mária esküvője	64
Györkös István-Háncs Mária esküvője	64
ESKÜVŐK ÉS LAKODALMAK A SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN	67
Új gazdasági–társadalmi viszonyok születése és hatása	67
A párválasztás szélesedése	68
A párválasztás új dimenziói	68
A házasságkötés helyzetének alakulása	69
A leánykérés és az eljegyzés egyszerűsödése	70
Előkészületek az esküvőre	71
A kiadások megbeszélése	71
A vagyoni viszonyok rendezése	71
A meghívás új módja	72
Az esküvő változásai	74
A menyasszonyi ruha és a vőlegényi öltöny változása	74
A koszorúslányok és a gyerekek szerepének visszatérése	100
Az esküvői menet és új módjai	107
A polgári házasságkötés ünnepélyessé tétele és rítusai	115
Az egyházi esküvő	138
A kéthelyszínes esküvők	144
A lakodalom	148
Új és különböző helyszínei	148
A zenészek	152
A verses köszöntés, az első vőfélyi szerep visszahozása	156
Az esküvői ceremónia rendje	159

A vacsora	166
A menyecskeruha és az újember öltözetének változása	173
A menyecsketánc	177
Az ajándékozás	185
A vacsora utáni új éjszakai játékok	186
Az esküvő és a lakodalom megörökítése	193
Egy lakodalom 2002-ből	196
A lakodalmi vacsora	196
Az esküvő költségei	196
A nászajándék	197
Szóbeszéd az „álomesküvőkről”	197
KÜLÖNÖS ESKÜVŐK, LAKODALMAK	198
Katonatiszti esküvő	198
Távházasság	200
Esküvő a hajón	201
Délutáni kerti parti	202
Forrás	205

A könyv az ezer lakosú dél-balatoni kis falu, majd az ötezer lakosúvá nőtt századvégi kisváros, Fonyód boldogságra vágyó fiataljai esküvőjének és lakodalmának 100 évi történetét és tartalmát foglalja össze.

Bemutatja, hogy ez alatt az idő alatt végbement társadalmi változások során hogyan alakult a családalapítással kapcsolatos felfogás, hogyan történt a párválasztás, hogyan, milyen formában, milyen szokások között tartották az esküvőt és a lakodalmat.

E családi nagy ünnepről sok fényképet mellékelek, hogy a leírás képi bemutatása mellett arcukkal is őrződjenek meg, milyenek voltak az elmúlt száz évben a fonyódi menyasszonyok és vőlegények, milyenek voltak a fonyódi emberek, a nők, a férfiak, a gyerekek.

Németh Ernő

ISBN 978-963-12-0163-5